

Messiaan **A**teria

Risto Santala

Messiaan Ateria

● EHTOOLLISEN *H*ENGELLINEN *S*ANOMA JA *H*ISTORIALLISET *J*UURET

JUURET IV

KUVA JA SANA

MESSIAAN ATERIA

Ehtoollisen hengellinen sanoma

ja historialliset juuret

Juuret IV

copyright © Risto Santala

ja Kuva ja Sana

kustantaja:

KUVA JA SANA

PAJUNIITYNTIE 1

00320 HELSINKI

PUH. (09) 4774 920

kansityö

LUMIKUVA

etukannen kuva

Communauté de Taizé/MAX THURIAN

via World Council of Churches, Geneva

kuvaliitteen ja takakannen kuvat

RISTO SANTALA, paitsi

s. 108 (karitsa): LEHTIKUVA

s. 109 (viinirypäleterttu): ASAP, Israel

s. 111 (druusileipuri): Seppo Seppälä

s. 126 (leivänmurto): Risto Siltanen

kuvankäsittely

ANTTI SANTALA

ISBN 951-585-068-1

kirjapaino

GUMMERUS KIRJAPAINO OY

Jyväskylä 1999

Sisällysluettelo

S aaatesanat	7	Ehtoollisen ylistysvirsi	42
		Getsemanen ylimmäispapillinen rukous	45
LUKU 1		Neljäs eli "Jumalan valtakunnan malja"	48
P etihta eli avaus	9	Psalmin 22 ehtoolliskuva	52
Ehtoollisen pääkorostukset	10		
Ehtoollisen evankeliumi	11	LUKU 3	
Ehtoollinen yhdistävänä tekijänä	13	E htoollinen Messiaan ateriana	54
		Messiaan ateria Midrash Ruutissa	55
LUKU 2		Sapatin "Messias-ateria"	60
P ääsiäisateria ehtoollisen taustana	15	Talmudin määräykset "Messiaan ateriasta"	61
Ehtoollisen vieton aika	16	Alkukirkon ehtoollisenviiton aika	62
Paikka, jossa Jeesuksen jäähyväisateria vietettiin	21	Kallio-aihe Messias-aterian rukouksissa	63
Pääsiäisateriaan liittyvät säädökset	24	Kallio-aihe Vanhassa testamentissa	66
Nykyinen pääsiäisaterian valmistelu	27		
Pääsiäisvalmistelut koskivat aikanaan koko yhteiskuntaa	28	LUKU 4	
Evankeliumien kuvaus pääsiäisateriasta	29	K irkkojemme opetus eukaristiasta	68
Egyptin vitsausten todenperäisyys	34	Didakhe, kahdentoista apostolin opetus	70
Kolmas eli "siunauksen malja"	36	Varhaisimmat eukaristian säädökset	71
Asetussanojen erityiskorostukset	38	Katolisen kirkon eukaristian korostukset	78
Mutta miksi Jeesus samasti viinin vereensä?	39		

Ortodoksikirkon ehtoollisopetus	82
Kansankirkkomme	
ehtoollisnäkemys	85
Messias-aterian siunaus	89
1. Ehtoollinen on syntisten	
ateria	90
2. Ehtoollinen on Messiaan	
ateria	93
3. Ehtoollinen on kirkkojen	
kommuunio	97

P yhää maata kuvin ja sanoin	100
---	-----

Saatesanat

Herran pyhään Ehtoolliseen liittyy kristillisen uskon keskeisin salaisuus. Siinä toteutuu Jesaja 12:3 jae: ”Te saatte ilolla ammentaa vettä pelastuksen lähteestä.” Omakohtainen tietoinen uskonkilvoitukseni alkoi ehtoollispöydästä, ja yhä uudelleen koen kirkon alttarin keitaana, jonne tulla saa sellaisenaan. Tässä uuden liiton ateriassa on piirteitä, jotka ovat vuosien myötä syventäneet uskon vakaumustani. Israelissa elämäntyöni tehneenä tuntuu suorastaan ihmeelliseltä, miten luotettavalla tavalla evankeliumit heijastavat Jeesuksen oman ajan tapoja ja säädöksiä.

Muistan hämmentävän tilanteen, johon jouduin Jerusalemissa 1960-luvun alussa. Minut kutsuttiin paikalliseen opettajaseminaariin puhumaan kristinuskon perusteista. Koin, että heprean taitoni ei olisi riittävä tällaiseen haasteeseen. Kuitenkin oppilaat innostuivat kyselemään asioita, jotka olivat meille yhteisiä. Varmaankin koulun rehtori koki tilanteen kiusalliseksi ja tahtoi kääntää katseen toisarvoisempiin seikkoihin. Niinpä hän ky-

syi, mistä kristillisessä kommuuniossa oikein on kysymys. Nyt sain puhua uuden liiton ateriasta ja Jeesuksesta Jumalan karitsana, joka ottaa pois maailman synnit. Ja Jesajan kirjan 53. luvun sanat Hänestä, joka ”on haavoitettu meidän syntiemme tähden”, osasin luonnostaan ulkoa. Näin rehtori auttoi puhumaan lempiaiheestani. Koin, että sanani upposivat tulevien opettajien sydämiin.

Paljon apua etsintääni olen saanut **juutalaisesta rukouskirjasta**. Jo 1940-luvun lopulla luin norjalaisen pastori **Per Faye Hansenin** ruotsiksi ilmestyneen kirjan, ”Juutalaiselle ensin”.¹ Se esittää erittäin taitavasti juutalaisuuden ja sionismin filosofisia perusteita ja yhteisen uskonperintömme juuria. Kirja oli pölyttynyt hyllyssäni vuosikymmeniä. Sattumalta se osui silmiini. Kun avasin sen alkulehden, huomasin kirjoittaneeni siihen aikoinaan pikakirjoituksella sanat: ”Lue ehdottomasti juutalaisten rukouskirja.” Eihän tähän ollut tuolloin kielellisiä edellytyksiä. Myöhemmin ystävystyin ruotsalaisen professori

---

¹ Per Faye Hansen, För juden först, Örebro 1946.

David Hedegårdin kanssa. Häntä pidettiin Pohjoismaiden parhaana juutalaisen rukouskirjallisuuden tuntijana. Liekö tämäkin tuttavuus vaikuttanut olennaisesti elämääni. Juutalainen rukouskirja **Siduur** on aivan kuin valitun kansan sielun peili. Siinä on monia kauniita pääsiäisateriaan liittyviä rukouksia. Sain myös ostaa Jerusalemissa ortodoksirabbi **Jechiel Goldinin** kotikirjaston heprealaiset pääteokset, joihin kirjamme tukeutuu. Lisäksi sain ”kaupan päälle” hänen kuvansa omistuskirjoituksineen. Siinä luki: ”Rabbi Goldinilta rabbi Risto Santalalle rakkaudella”. Evankeliumien tutkija näkee heprealaisissa lähteissä salaisuuksia, jotka eivät muutoin avaudu.

Ratkaiseva osuutensa ehtoollisen ymmärtämiseksi löytyy vanhinta juutalaista traditiota heijastavasta synagogan saarnakirjallisuudesta, ns. **Midrash Rabbah** -kirjoista. Kristillinen teologia ei ole käsitellyt lainkaan tätä yhteistä uskon perimää. Kun jouduin puurtamaan 1980-luvun taitteessa hepreaksi kaksi kirjaa Messiaasta Uudessa ja Vanhassa testamentissa rabbinistisen kirjallisuuden valossa, koin monia ”*heureka*”-elämyksiä. Tuo kreikkalaisperäinen sana toistuu kaksi kertaa Johanneksen evankeliumin ensimmäi-

sessä luvussa: ”Me olemme *löytäneet* Messiaan – me olemme *löytäneet* hänet, josta Mooses ja profeetat ovat kirjoittaneet!”

Tärkein löytöni liittyi **Ruutin midrashiin**. Siinä sanotaan toistuvasti, että jos joku syö ”*Messiaan aterialla*” tässä maailmassa, hän saa syödä sitä myös tulevassa elämässä. Samat Messiaan aterialla liittyvät sanonnat kertautuvat **Talmudissa** ja jopa juutalaisen rukouskirjan **Siduurin** kaunokirjallisissa teksteissä. Ehtoollisen iankaikkisuusnäköala ja Paavalin sanojen monet pikkuvivahteet ovat heijastusta tästä juutalaisesta ”Messiaan aterialla”.

Kun nyt saattelen lukijaa kuuntelemaan näitä lähetystyön lomassa kuulemiani sydäniä, toivoisin, että näkisimme ehtoollisen historiallisen taustan uudesta tuoreesta näkökulmasta. Eukaristian logiikka on siinä, että osallistumme uuden liiton jäseninä Messiaan aterialle. Niin koemme jo tässä ajassa siunauksen, jonka täyttymys tapahtuu keran iäisytydessä.

Heinolassa 11.3.1999

RISTO SANTALA

LUKU 1

Petihta eli avaus

Työhuoneessani on kauniisti koristeltu itämainen taikarasia, jota lapsenlapset ihailevat. Lipas on tyhjä. Se kuvaa ihmisen omaa sydäntä. Kannen alle on tekstattu kreikkalaisen filosofin **Platonin** ajatus: *"Alku on työn tärkein osa"*. Kun tartumme uusiin haasteisiin, niihin löytyy myös tarvittava tarmo ja voima. Samoin kirjallisen esityksen alkuun on panostettava aina erityistä huolta. Jo kouluaineista meitä opetettiin, että alkulauseen piti ilmaista selkeä tehtäväksianto ja tavoite. Aiheenamme on Herran pyhä Ehtoollinen "Messiaan ateriana".

Vanhimmissa tuntemissamme synagogan saarnakirjoissa, ns. *"mišnasbeissa"* on oma erillinen lukunsa, jota kutsutaan aramealaisella nimellä **"petihta"** eli *"avaus"*. Jo siitä ilmenee esillä olevan Raamatun kirjan jaotus ja pää-

sanoma, tutkimukseen liittyvät erityiskäsitteet sekä yhteydet mahdollisiin muihin vastaaviin lähteisiin. Johanneksen evankeliumin esipuhetta eli **"prologia"** voidaan myös pitää tällaisena "avauksena". Siinä olevan ajatuskaavan ilmaus "alussa oli sana" sekä "kaikki on saanut syntynsä hänen kauttaan, ja ilman häntä ei ole mitään tehty" löytyy kolme kertaa miltei sanatarkasti Qumranin Kuolleenmeren kääroistä.² Johanneksen evankeliumin peruskäsitteet elämä ja valo sekä evankeliumin muu ydinsanoma esiintyvät jo tässä prologissa. Myös Hebrealaiskirjeen alun korostus Pojasta, joka on Jumalan "kirkkauden säteily ja hänen olemuksensa kuva" ja kantaa "kaikki voimansa sanalla", edustaa samoja "petihta"-avauksen ilmaiskeinoja.

---

² 1 QS XI:10, 1 QS III:15–16 ja 1 QH I:19.

Apostoli Paavalin kirjeissäkin on omat ”alkutervehdyksensä”. Ne noudattavat hänen aikansa kirjekaavioita. Uusi Kirkkoraamat-
tumme on otsikoinut nämä ”alut” ja sitä seuraavat pelkistetyt johdantosanat erikseen omina kappaleinaan. Paavali oli kuuluisan Gamaliel vanhemman oppilas. Tällä oli juutalaisten tutkijoiden mukaan Lähi-idän laajin kirjeenvaihto. Tätä taitoa hän tähdensi 500 oppilaan koulussaan Jerusalemissa myös kuulijoilleen. Rabbien opetus perustui keskusteluihin ja väittelyihin. **Prof. Josef Klausner** ja mm. kristillistä uskoa monissa kirjoissaan käsitellyt **Shalom Ben-Chorin** ovat esittäneet, että Talmud kuvaisi nuoren Paavalin ja hänen opettajansa Gamalielin kiistoa ja kutsuessaan tuota nuorta väittelijää nimellä ”*oto talmiū*”, ”tuo oppilas”. Vastaavasti Jeesuksen nimen käyttöä vältettiin sanomalla hänestä ”*oto üsh*” eli ”tuo mies”.

Kirjan laatija joutuu aina ikään kuin väittelemään itsensä kanssa: hän esittää kysymyksiä, joiden vastaukset löytyvät aiheeseen liittyvistä lähteistä. Nykyinen tutkimus on todennut yhä useammin, että evankeliumit ja Paavalin kirjeet noudattavat synagogakirjallisuuden eli midrashin kirjallista lähestymistapaa. Mekin jaotamme aiheemme muutamaan pääotsikkoon ja pyrimme selittämään taustalla olevat erityiskäsitteet ja niiden liittymisen

ehtoollisen syntyhistoriaan. Ne eivät ole sellaisinaan tuttuja modernille ihmiselle. Siksi pyrimme ensin luomaan oman *petihtamme*, joka jo paljastaa aiheemme peruslinjauksen.

● EHTOOLLISEN PÄÄKOROSTUKSET

juontuvat Jeesuksen aikaisesta pääsiäisen vietosta Jerusalemissa. Kaikki evankeliumit kertovat sen taustasta melko tarkkaan: **Matteus 26:17–35** kuvaa pelkistetysti itse ateriala ja Pietarin itsevarmaa ja uhoavaa käyttäytymistä; **Markus 14:12–26** jättää Pietarin pois kuvauksestaan, mutta pohtii, kuten Matteuksen, lyhyesti Juudas Iskariotin ongelmaa; **Luukas 22:7–32** korostaa ennen kaikkea jäähyväisaterian iankaikkisuusnäköalaa; tosin hänkin muistaa Matteuksen tavalla, että Pietari oli pian kieltävä Mestarinsa. Kaikkein **laajimmin** ehtoollisen taustaa kuvaa Johannes. Viidessä pitkässä luvussaan, **Johannes 13:1–17:26**, hän kertoo kiirastorstai-
illan vietosta pienine yksityiskohtineen, Jeesuksen lohdutuspuheesta, Hänestä totisena viinipuuna ja Pyhän Hengen tehtävästä tulevina vaikeina aikoina. Illan opetukseen liittyy myös Vapahtajamme ylimmäispapillinen rukous. Vain Johannekselta puuttuvat itse ehtoollisen asetussanat, jota muut olivat jo käsitelleet. Kukin neljästä evankeliumista heijas-

taa juutalaisen pääsiäisaterian eli **"sederin"** eri piirteitä. Jos ne lukee peräkkäin, ne avavat aina uusia piirteitä Herran pyhän Ehtoollisen salaisuudesta.

Myös apostoli Paavali puhuu **1. Kor. 10. ja 11.** luvuissa alkukristillisille seurakunnille ominaisista ehtoolliseen liittyvistä korostuksista. *Niissä esiintyvät sanat "hengellisestä kalliosta juomisesta", "siunauksen maljan" osallisuudesta, Herran kuoleman "julistamisesta", itsensä "koettelemisesta" ja ns. "havdalasta" eli viinin ja leivän "erottamisesta" ja pyhittämisestä.* Nämä liittyvät keskeisesti sapatin viimeisen aterian tulkintaan. Sitä kutsutaan kansanomaisesti nimellä **"Messiaan ateria"**. On vain vahinko, että uusi Kirkkoraamattumme on häivyttänyt tärkeän *"havdala"*-sanonnan ja *"siunauksen malja"*-käsitteen.

Juutalaisessa rukouskirjassa **Siduurissa** puhutaan tämän ns. *"melavee malka"* eli kunin-gattaren saattoaterian *"pitkittämisestä"* puoliyöhön asti. Sapatin ilta-aterian kaunokirjalliset rukoukset viittaavat toistuvasti Messiaaseen, johon keskustelut aina keskittyvät. **Apostolien teot 20:7** jae mainitsee tämän tärkeän illan "pitkittämiseen" viittaavan avainsanan. Tuolla "Messiaan aterialla" Paavali "pitkitti puhettaan puoliyöhön saakka", ja Eutykus-niminen nuorukainen torkahti ja

putosi alas kolmannen kerroksen ikkunasyvennyksestä. Itämainen ns. syyrialainen traditio valaisee merkittävällä tavalla näitä juutalaiseen Messias-odotukseen liittyviä uskomme juuria.

Itse *ehtoollisaineksien jakamiseen* ja varhaiseen *kirkkojärjestykseen* saamme valoa vanhimmas-ta tuntemastamme ns. **"12 apostolin opista"** eli **"Didakhe"**-lähteestä. Samoin näemme, miten evankeliumien edustama ehtoollisen **ian-kaikkisuusnäköala** heijastuu Messiaan ateriasta puhuttaessa synagogan "midrash"-traditiosta. Kaikesta tästä joudumme keskustelemaan eri yhteyksissä.

● EHTOOLLISEN EVANKELIUMI

avautuu näistä pienistä tiedon murusista. Sanoohan apostoli Paavali rakkauden hymnissään 1. Kor. 13:9, että "tietomme on vajavaista" – kreikan sanonta *"ek meruws"* voitaisiin kääntää tarkasti, että se on "kokoonpantu muruksista tai palikoista". Näinhän ruotsalaisen käännös asian tulkitsee: "vår kunskap är ett styckverk", "tietomme on palapeliä"! Pie-nikin oivallus voi olla suureksi siunaukseksi. Nykynuori liittää tällaiset huomiot omaan tieteelliseen maailmankuvaansa. He tietävät, että muutaman millin kokoisessa "piisirussa"

voi olla miljoonia transistoreita. Tietokoneen ”*muistipalikoihin*” kätkeytyy vuorostaan satoja miljoonia transistoreita. Kuitenkaan tietokoneilla ei ole omaa itsenäistä älyä. Jos taas ajattelempa ihmisen DNA-tekijöitä, emme voi edes mielikuvituksissamme mennä pienempiin tiedontallennustapoihin, kuin mitä yhteen ainoaan elävään soluun on kätkeyty. Ja ihmeellistä on, tietokonekieltä käyttäkösemme, että tällä solulla on triljoonia ”varmuuskopioita” – lastenlasteni ukilta jää varakopio usein tekemättä. Tämä on syytä tiedottaa, kun ihmettelemme omaa rajoittunutta minimaaailmaamme.

Oma tietoinen uskonelämäni sai ratkaisevan sysäyksen juuri ehtoollispöydässä. Kun 23.3.1945 polvistuin Helsingin Johanneksen kirkon alttarille, muistan, kuinka painoin otsani sen punaista samettia vasten. Minulla oli asiaa Jumalalle. Samalla joku otti salamavalolla parvelta kuvan. Jotenkin hävetti, että stadin kundina käyttäydyin näin oudosti. Mutta sisuskaluihin tuli merkillinen rauha. Ehkä joku salainen geenini sai ylimääräisen latauksen. Jokin piisiru sisimmässäni asettui kohdalleen. En osaa määritellä, mitä tuolloin tarkalleen tapahtui. Mutta siitä päivästä lähtien omakohtaisen uskon tietoisuus vaikutti kotona ja urheilupiireissä. Koin todeksi Jeesuksen sanat Johanneksen evankeliumin 6.

luvusta: ”Joka syö minun lihani ja juo minun vereni, sillä on *iankaikkinen elämä* ... ja joka syö minun lihani ja juo minun vereni, *se pysyy minussa ja minä hänessä*” (jakeet 54, 56). Kokoonnuimme nuorina joka pyhä rippikirkkoni etusiipeen. Kolehdkinkeruun jälkeen osallistuimme kaikki Herran pyhälle Ehtoolliselle. Pian tämän jälkeen tiedostin, että tahdotisin antaa kaiken aikani Jumalalle.

Ehtoollisen salainen vaikutus näkyy myös kirkkohistoriasta. Uudemman ajan lähetyksen isänä tunnettu kreivi **Nikolaus Ludwig von Zinzendorf** (1700–1760) antoi uskonsa tähden Määristä lähteneille pakolaisille Böömin rajalla olevilta tiluksiltaan siirtokunnan, jota kutsuttiin nimellä **Herrnhut** eli Herran suojapaikka. Hän oli saanut jo sitä ennen lähetyskipinän erään intialaisen lähetyssaarnaajan kautta. Lutherilta hän omaksui opin pelastuksesta ”yksin armosta”. Muutoin hänen ihanteenaan oli jonkinlainen ”ylikirkollisuus”, joka ei tuntisi tarkkoja karsinarajoja. Ja intohimonaan hänellä oli rakkaus Kristukseen, ”Hän ja ainoastaan Hän!” Toisaalta hän edusti rukous- ja lähetysherätystä. Kun eräät yli-intoiset hurskaat pietistit kasaantuiivat ”Herran huomaan”, se synnytti toraa ja riitaisuuksia. Ne sulivat ehtoollispöydässä. Holmquistin kolmiosainen laaja kirkkohistoria kuvaa sitä näin: Elokuun 13 pñä 1727

koko Bertelsdorfin seurakunta kokoontui yhteiseen ehtoollisen viettoon kirkkoonsa; sen päätyttyä *"menimme kukin hiljaa kotiimme ja opimme rakastamaan"*.³ Holmquist toteaa, että tämä oli herrnhutilaisuuden varsinainen syntymähetki, ja näin veljesrakkaus puhkesi seurakuntaan. Se johti myös laajaan lähetystyöhön ympäri tuolloin tunnettua maailmaa.

● EHTOOLLINEN YHDISTÄVÄNÄ TEKIJÄNÄ

Petihta-avaukseen kuuluu luonnostaan selvitys siitä, mikä meitä motivoi aiheemme käsitteilyssä. Muuan yleisimmistä uuden liiton aterian nimikkeistä on **"communio"** eli **"yhteysateria"** – ehtoollisen tulisikin olla yhdistävänä asiana. On murheellista, että kristillinen kirkko on tehnyt uskomme keskeisimmistä asioista erottavan tekijän. Näin on käynyt kristilliselle kasteelle, vaikka juuri "Kristukseen kastettuina" me olemme yhtä perhettä. Sanoohan Gal. 3:27, että "kaikki te, jotka olette Kristukseen kastetut, olette Kristuksen päällenne pukeneet. Ei ole tässä juutalaista eikä kreikkalaista, ei ole orjaa eikä vapaata, ei ole miestä eikä naista; sillä kaikki te olette yhtä Kristuksessa Jeesuksessa."

Toisena riidanaiheena on ollut Pyhän Hengen työ ja sen luonne. Silti kirkon varsinaiseksi riitakapulaksi muodostui oppi Herran pyhästä Ehtoollisesta.

Ollessani nuori pappi muuan vanhempi virkaveli opasti minua kerran sanoen, että ehtoollisen sakramentista puhuttaessa sen eteen olisi aina liitettävä sanat "Herran pyhä" – tästä syystä käytän suurta alkukirjainta, kun mainitsen eukaristian koko nimikkeen, muutoin sana kirjoitetaan yleisen tavan mukaan pienellä kirjaimella. Samasta syystä pyrin suhtautumaan kunnioittavasti eri kirkkojen ehtoolliskäsityksiin. Onhan ehtoollinen yhteyttä ilmentävä ateria. Yksityinen uskova ei onneksi aina tunne oppineitten kiistakysymyksiä – hänelle alttari on Herran pöytä, jossa hän on yksin Vapahtajansa edessä.

Muistan, kuinka juutalainen Jerusalemin yliopiston professori **David Flusser** vuonna 1960 luonnehti kirkkojen tulkintaa pyhästä liitonateriasta. Hän sanoi, että katoliset ovat tehneet muuttumisopillaan siitä *kemiaa*; kalvinistit sanovat, että ehtoollisaineokset vain merkitsevät Jeesuksen ruumista ja verta,

³ Hjalmar Holmquist, Kirkkohistoria, II osa, s. 517. WSOY, Porvoo 1931

tehden uuden liiton ateriasta *filosofiaa* – mutta Luther edusti *uskon asennetta* korostaessaan yksinkertaisesti, että ”*tämä on*” Kristuksen ruumis ja veri. Meidän tulkintamme ovat usein vain kuin saippuakuplat, jotka hajoavat sormella koskettaessa. Mutta samalla katooa niistä heijastuva kauneus. Ehtoollisen mysteeriä ei kukaan voi täysin ymmärtää.

Syksyllä 1976 oli Jerusalemissa suuri Pyhän Hengen Maailmankonferenssi. Jostakin syystä olin luterilaisuudestani huolimatta saanut kutsun pitää osanottajille iltapäivän opetustunnin Pyhän Hengen työstä. Maailmankuulu karismaatikko Kathryn Kuhlman oli juuri kuollut. Hänen sijaansa rukouspalvelua toimitti nuori Benny Hinn. Hän keskittyi ihmisten kaatamiseen, minä puolestani pidin heitä pystyssä. Kun osanottajat kohottivat kätensä ylistykseen, minä ”pohojalaasena”

kainona miehenä hinasin hihani vain puolitankoon. Silti yleisvaikutelmana voin sanoa, että koin kokouksessa voimakkaan Pyhän Hengen läsnäolon. Tilaisuus poiki tärkeän tapaamisen. Kreikkalaisortodoksisen kirkon arkkimandriitta saapui virka-asussaan heprealaiseen kouluumme keskustellakseen kokouksen herättämistä ajatuksista. Erityisesti hän oli kiinnostunut eukaristiaan eli ehtoolliseen liittyvistä käsityksistä. Arkkimandriitta kertoi, että hänen omana opiskeluaikanaan Kreikassa hänen professorinsa oli tulkinnut asetussanoja siten, että kyseessä ”*on*” Kristuksen ruumis ja veri – kaikki siihen lisätty selitys on vain inhimillistä tulkintaa. Kreikkalaisortodoksisen kirkon liturgiassa onkin merkittäviä piirteitä, joita on aiheellista käsitellä puhuessamme ehtoollisen evankeliumista.

LUKU 2

Pääsiäisateria ehtoollisen taustana

Herramme jäähyväisaterian yksityiskohdat esitetään kaikissa evankeliumeissa harvinaisen tarkkaan. Tämä ei ole mikään ihme, sillä tänäkin päivänä juutalaiset viettävät pääsiäisateriaa perinteisen *"sederin"* eli *"järjestyksen"* mukaisesti. Tätä *"haggadan"* eli *"(pääsiäis)-kertomuksen"* ohjelmaa on painettu vuosisatojen aikana kymmeninä mitä kauneimmin taiteellisesti kuvitettuina kirjoina. Niistä on laajassa *"Judaica"*-tietosanakirjassa parikymmentä kuvaa selostuksineen.⁴ Tämän perinteen mukaan mekin liitämme oheen joitakin kuvia katseen vangitsijoiksi. Haggadan ohjeet perustuvat Talmudin keskusteluihin ensimmäisiltä kristillisiltä vuosisadoilta ja juutalaiseen rukouskirjallisuuteen. Niiden käsikirjoituksia on julkaistu vasta kirjapainotaidon kehityttyä 1400-luvulta lähtien. Pääsiäisateria liittyy Israelin vapautumiseen Egyptin orjuudesta. *"Seder"* määrittelee tarkoin *"jär-*

jestyksen", miten juhla etenee. Se on tuskin paljonkaan muuttunut Jeesuksen ajoista lähtien. Joka ainoa yksityiskohta perustuu aterian *eri ainesten vertauksuvalaiseen tulkintaan*. Niinpä meilläkin on lupa nähdä ehtoollisen *yksityiskohtien hengellinen merkitys*.

Ateriayhteys ei ollut sinänsä mitään uutta.

Kun esim. Qumranin essealaisella yhteisöllä oli oma kommuunionsa, sitä ei kuitenkaan voida yhdistää eukaristiaan. Se oli pelkkä yhteysateria. Herran pyhä Ehtoollinen merkitsee *sovitusateriaa*, jossa pääsiäislammas samastetaan Jeesuksen ruumiiseen ja viini Hänen vereensä. Tämä rinnastus tuntuu luonnolliselta, jos muistamme, että uhrikielessä pääsiäislampaasta käytettiin sanontaa *"pääsiäisen ruumis"* eli *"guuf ha-pesah"*. Qumranin uskovat puhuivat myös joissakin irrallisissa katkelmissaan "uudesta liitosta". Essealaiset

⁴ Ks. *Encyclopaedia Judaica*, Jerusalem 1972, Volume 7, Fr-Ha, ss. 1079–1103.

saattoivat moittia sitä, että jotkut eivät uskoneet Vanhurskauden opettajan sanoihin, vaan *"kielsivät Jumalan lain ja uuden liiton, sillä he eivät uskoneet Jumalan liittoon"*.⁵ Toki Jeremian kirjan 31:31 sana uudesta liitosta oli kaikille tuttu. Kuitenkin Jeesus korosti: *"Tämä on uusi liitto minun veressäni"*. Kun Jeesus puhui lihansa ja verensä syömisestä Johanneksen evankeliumin 6. luvussa, siihen loukkaannuttiin syvästi. Vain kristilliseen kommuunioon liittyy tämä syntien anteeksi-antamuksen sanoma.

Essealaiset on silti huomioitava evankeliumien taustavaikuttajina. Kuolleenmeren käärejoen asiantuntija Jerusalemin yliopiston prof. **David Flusser** on korostanut 1960-luvun alusta lähtien, että evankeliumien ja essealaisten opetus oli hengeltään perusteellisesti erilaista. Essealaiset tulkitsivat tooran määräykset vieläkin kireämmin kuin fariseukset. He opettivat virallisesti, että vastustajaa tuli vihata. Myös suhteessaan puhdistussääntöihin ja Jerusalemin temppeliin he olivat paljon jyrkempiä. Eukaristian ymmärtämisen kannalta heidän historiallinen osuutensa on kuitenkin merkittävä.

● EHTOOLLISEN VIETON AIKA

Viime aikoina on liberaaliin suuntaukseen kuuluva teologinen siipi nostanut jälleen esiin kysymyksen, jota käsiteltiin jo yli sata vuotta sitten. **Johanneksen evankeliumin 18:28** jakeen ilmeisen väärinymmärryksen vuoksi on muiden evankeliumien yhtenäinen esitys asetettu kyseenalaiseksi. Johannes sanoo: *"Niin he veivät Jeesuksen Kaifaan luota palatsiin; ja oli varhainen aamu. Ja itse he eivät menneet sisälle palatsiin, etteivät saastuisi, vaan saattaisivat syödä pääsiäislammasta."*

Tässä oleva kreikan sanonta *"syödä pääsiäistä"* on käsitetty virheellisesti niin, että kysymyksessä olisikin juutalaisten "sederin" vietto. Tämän näennäisen ongelman ratkaisi prof. **Alfred Edersheim**, vaikkakin vain harva teologi on perehtynyt hänen laajoihin tutkimuksiinsa. Juutalaista alkuperää oleva, 1825 syntynyt tiedemies toimi Oxfordin yliopiston Septuagintan eli kreikkalaisen VT:n professorina. Hän oli kyllä lähinnä heprealaisen kirjallisuuden asiantuntija. Hänen pääteoksensa olivat: *"Jeesus-Messiaan elämä ja aika"* (yht. 1500 s.), *"Vanhan testamentin raamatun historia"* (1450 s.), *"Temppeli,*

⁵ Peshar Massa Habakuk II, 2–4.

sen palvelu ja toiminnot sellaisena kuin ne olivat Kristuksen aikana” (414 s.) ja ”Juutalaisen sosiaalielämän kuvauksia Kristuksen päivinä”. Kaikissa näissä teoksissa on tiedon luoma sisäinen vire, jolle ei löydy vertaa. Varsinkin hänen temppeliä koskeva kirjansa antaa selkeyttä ehtoollisen taustakysymyksille.⁶ Mielestäni Uuden ja Vanhan testamentin tutkimusta ei voi harjoittaa tutustumatta Edersheimin löytöihin.

Mutta mistä Johannes puhuu evankeliumissaan? Tohtori **Wille Riekkinen** kirjoittaa TV-ohjelmaansa liittyneessä kirjassa ”Raamatun monet kasvot” sivulla 80: ”Evanke-
liumikirjallisuuden mukaan tiedämme Jeesuksen kuolleen Jerusalemissa tiettyjen pääsiäisjuhlien yhteydessä perjantaina, Nisan-
kuun 14. päivänä. Johanneksen evankeliumissa korostetaan Jeesuksen kuolleen samalla hetkellä kun pääsiäislampaat teuras-
tettiin. Tällöin Jeesuksen viimeinen ateria olisi ollut *tavallinen pyhiinvaellusviikon juhlava ilta-ateria.*” **”Harmittamaan jää vain yhtäältä Johanneksen, toisaalta muiden evan-
kelistojen antaman kuolinhetken ristiriitaisuus.”** Ja kirja esittää, että asia selkiytyisi,

jos ottaa huomioon Qumranin kaivausten antamat uudet vihjeet. Essealaiset noudattivat omaa, aurinkovuoteen perustuvaa kalenteriaan. ”Jos Jeesus vietti pääsiäistä tämän perinteen mukaisesti, *hän olisi nauttinut pääsiäislampaan jo tiistai-iltana.*” Tästä päätellen kirkon pitäisi siis viettää kiirastorstain sijaan kiirastiistaita.

Ongelmamme ei ole mikään ongelma. Ensinnäkin ns. saastuminen, johon Johannes viittaa, *olisi kestänyt juutalaisten säästösten mukaan vain auringonlaskuun asti* – ja ”pääsiäisen” seder-aterian syöminen alkoi aina myöhään **niisankuun 14. päivän iltana** yöpimeän jo alkaessa. Jeesus kuoli perjantaina **15. niisankuuta**. Kuitenkin saastuminen olisi haitannut osallistumista 15. päivän juhlahriseremoniaan. Johanneksen käyttämä heprealais-peräinen sana *”pascha”* tarkoittaa tässä yhteydessä *iltapäivän juhlallista ”bagiga”-uhritapah-
tuma*, jossa papiston oli oltava läsnä.

Juutalaissyntyisellä tri Edersheimilla ei ollut aikanaan vielä tarvetta ”harmonisoivaan akrobatiaan”. Hän toteaa vain yksiselitteisesti: *”Meidän Herramme ei ole voinut nauttia min-*

⁶ Alfred Edersheim, The Life and Times of Jesus the Messiah, Bible History – Old Testament, The Temple – Its Ministry and Services As They Were in the Time of Christ sekä Sketches of Jewish Social Life in the Days of Christ, Lontoo, Pickering & Inglis LTD.

*käänlaista varsinaista pääsiäisateriaa edeltävää illallista vastoin muiden juutalaisten tapaa, koska pääsiäisaterian ainoa viettoaika oli niisankuun 14. päivän iltana.”⁷ Hän sanoo myös: ”Oletta-
mus, jonka mukaan sanhedrin olisi siirtänyt tuo-
na vuonna pääsiäisateriaa torstai-illasta perjantai-
iltaan välttääkseen sitä, että sapatti seuraava
juhlan ensimmäistä päivää – ja pääsiäislammasta
olisi näin ollen syöty sinä vuonna perjantaina, sa-
mana päivänä, jolloin Jeesus ristiinnaulittiin – on
otaksoma, jolta puuttuu kaikki juutalaisen histo-
rian tradition tuki.”⁸*

Seder- eli pääsiäisateria tuli nauttia Talmu-
din mukaan *”vain yön tullen, mutta ei kuiten-
kaan keskiyön jälkeen”*. Pääsiäisenä oli siis
kaksi merkittävää ”hagiga”-yhteyshetkeä. En-
simmäinen ”hagiga” uhrattiin niisankuun 14.
päivänä, jolloin se liittyi saman illan pääsiäi-
sen viettoon. Uhrien teurastus alettiin jo pari
tuntia tavallista aikaisemmin eli puoli yhden
tienoissa, että perheet olisivat ehtineet ”val-
mistaa” lampaan saman illan seder-aterialle.
Toinen ”hagiga”, jonka voisi kääntää siis sa-
nan alkuperäismerkityksen mukaisesti *”juhla-
ubriki”*, tapahtui 15. niisankuuta eli ensim-
mäisenä happamattoman leivän juhlapäivä-

nä. Kun nykyään on muotina kysellä, ”mitä
Jeesus todella sanoi” ja ”mitä todella on ta-
pahtunut” evankeliumeissa, Joh. 18:28 ja-
keessa ei ole mitään harmillista ristiriitaa.
Näin nähtynä myös Jeesuksen kuolinhetki
niisankuun 15. kello 3 iltapäivällä osui melko
tarkkaan toisen virallisen ”hagigan” eli juhla-
ja kiitosuhrin toimitushetkeen. Näin Häntä
voi yhä pitää ”Jumalan Karitsana, joka ottaa
pois maailman synnin”. Tämä temppeliuhrei-
hin liittyvä tulkinta ”selventää ymmärrettä-
vällä tavalla” Jeesuksen kuoleman merkitys-
tä. Ja sitä mainitsemamme TV-ohjelmaan
liittyvä kirja nimenomaan toivoi.

**Toinen evankeliumien aikatauluun liittyvä
ongelma** koskee em. kirjassa ”evankeliumien
tarkkuutta historiatietojen osalta”. Ongel-
maksi jäi nimittäin Riekkisen mukaan se,
*”miten Jeesuksen vangitseminen, kuulustelut, tuo-
mio, tuomion täytäntöönpano ja hautaaminen oli-
si voinut tapahtua laillisesti vajaan vuorokauden
kuluessa”*.

Koska ehtoollisen historiallinen totuusarvo
pääsiäisateriana on näin kyseenalaistettu, on
tätäkin ajatuspähkinää punnittava nimen-

⁷ A. Edersheim, *The Temple, Its Ministry and Services*, s. 389.

⁸ A. Edersheim, *The Life and Times of Jesus*, II, ss. 481–482.

omaan historiallisiin perusteluihin. Ongelman asettelu ja tarvittavat taustatiedot paljastuvat parhaiten juutalaisten tutkijoiden teoksista.⁹ Näin ei tarvitse tehdä yksinkertaistettuja häntäisiä päätelmiä.

Juutalaiset tutkijat ovat todenneet, että fariseuksia ei mainita lainkaan Jeesuksen oikeudenkäynnin yhteydessä. He ovat tehneet siitä sen johtopäätöksen, että asialla oli lähinnä poliittisesti aktiivinen saddukealaispapisto. Koska fariseukset vetäytyivät käytännössä kaikesta poliittisesta toiminnasta, arvellaan, että käytännölliset ratkaisut tehtiin temppelein arvovaltaa ajavien ja hengellisiä perusteita halveksivien saddukealaisten pappien toimesta. Tämä tukisi **Isidore Epsteinin** ajatusta, että tuolloin oli jo erikseen *poliittinen sanhedrin*, jonka puheenjohtajana oli ylimmäinen pappi ja toisaalta fariseuksista kokoonpantun *beit din* eli ”lakihuone”, joka hoiti uskonnollisia erityiskysymyksiä ja perheasioita.

Ilman tätä taustatietoa on vaikea ymmärtää Jeesuksen kuulustelun yksityiskohtia ja no-

peita juridisia ratkaisuja. Juutalaisen lainsäädännön perusteos Talmud kuvaa, että suuri neuvosto käsitti 71 jäsentä. Jos kokouksessa oli läsnä 23 edustajaa, se oli päätösvaltainen. Professori **David Flusser** korostaa, että Jeesuksen oikeudenkäynnin taustalla oli saddukealaisten ryhmittymä, joka kutsuttiin yön pikkutunneilla erilliseen kokoukseensa. Kuolemanrangaistuksen tullessa kysymykseen täytyi pitää *kaksi esitutkintoa*. Kaikki neljä evankeliumia todistavat kahdesta yöllisestä esikuulustelusta. *Varsinaisen oikeudenkäynnin* piti tapahtua päivänvalossa. Jälleen kaikki evankeliumit esittävät, että ”heti aamulla” ja ”aamun koittaessa” koko neuvosto hälytettiin paikalle.¹⁰

Sanhedrin oli luonut tehokkaan todistajien kuulustelutavan, joka johti mahdollisimman tarkkaan työskentelyyn. Puolikaareen koontuneiden jäsenten edessä oli *kolme kirjuria*: *yksi talletti raskauttavat seikat, toinen puoltavat ja kolmas sekä myönteiset että kielteiset lausumat; ja kolmannen kirjurin merkintöjen tuli olla täysin yhtäpitäviä kahden muun kanssa*. Näin

⁹ Ks. esim. **Cohen Hayyim**, ”Mishpat umoto shel Jeshu ha-notsri”, eli ”Jeesus Nasaretilaisen oikeudenkäynti ja kuolema”, Jerusalem 1968, **Epstein Isidore**, Judaism, Lontoo 1973, **Jeremias Joachim**, Jerusalem in the Time of Jesus, Lontoo 1969 ja **A. Edersheimin** asiaa koskevat teokset.

¹⁰ Matt. 27:1, Mark. 15:1, Luuk. 22:66 ja Joh. 18:28.

vältettiin väärät johtopäätökset.¹¹ Kuolemanrangaistuksen tullessa kysymykseen todistajia "uhattiin" ja vannotettiin sanomalla, että *sytytetyn veri tulee heidän ja heidän lastensa päälle*, jos he todistavat valheellisesti. Tämä heijastuu Matteus 27:25 huudossa: "Tulkoon hänen verensä meidän päällemme ja meidän lastemme päälle."

Evankeliumit esittävät, että kiirastorstain välisenä yönä *Jeesuksella oli kaksi muodollista kuulustelua*. Johannes mainitsee, että Jeesus vietiin *ensin Hannaan tykö*, joka oli virallisen ylipapin Kaifaan appi (Joh. 18:13–23). Talmud kertoo, että Kaifaan ja Hannaan talot olivat vastapäätä toisiaan ja että niitä yhdisti laaja puutarha. Koko pidätyksen aloitteen tekijä Hannas kyseli Jeesukselta "hänen opetuslapsistaan ja opistaan". Tämän jälkeen Jeesus siirrettiin puutarhan kautta Kaifaan luo. Ilmeisesti tie kulki Pietarin ohi, joka lämmitteli kartanon pihan hiilivalkealla. Hän oli juuri vannoskellut ja kieltänyt tuntevansa Jeesuksen. "Ja Herra kääntyi ja katsoi Pietariin ... ja hän meni ulos [muurien ulkopuolelle] ja itki katkerasti" (Luuk. 22:61–62).

Toinen ristikuulustelu tapahtui Kaifaan talossa.¹² Johannes ei puutu tähän keskusteluun, koska muut evankeliumit olivat kuvanneet sitä jo ennen häntä. Markus mainitsee, että ensin "useat todistivat väärin häntä vastaan" muunnellen Jeesuksen sanoja *temppelin* hajottamisesta ja rakentamisesta kolmessa päivässä. "Mutta heidän todistuksensa eivät olleet näinkään yhtäpitävät" – kirjurit tekivät huolellista työtä. Temppelin häpäisijä saatettiin tuona aikana tuomita pelkän juutalaisen lain nojalla, ja siihen voitiin soveltaa kuolemantuomiota.

Nyt ylimmäinen pappi valitsi toisen strategian, *vannottamisen*. Näin jokainen kuulija tehtiin todistajaksi. Hän vaati: "Minä *vannotan* sinua elävän *Jumalan kautta*, että sanot meille, oletko sinä Kristus, Jumalan Poika". Jeesus vastasi Jumalan nimeen liittyvällä sanonnalla, "*Minä olen*". Tuota heprealaista sanontaa, "*anü huü*", juutalaiset oppineet pitivät Jumalan "lausumattomana nimenä", "*shem ha-meforash*", jonka käytöstä seurasi Talmudin mukaan kuolemantuomio. Sitä pidettiin Jumalan pilkkana. Talmud sanoo Jumalan pilkasta, että *siihen syyllistyy varsinai-*

---

¹¹ Sanhedrin 36, b

¹² Joh. 18:24–27, Matt. 26:57–68, Mark. 14:53–65 ja Luuk. 22:63–71.

*sesti vasta, jos sen yhteydessä lausuu Jumalan "lausumattoman nimen".*¹³ Jos joku näin "Jumalan kautta" syylistyy pilkkaan, "gidduf", silloin kuulijoiden tulee repäistä vaatteensa. Ja näinhän evankeliumien mukaan tapahtui. Jokainen kuulija joutui repäisemään rikki pukunsa kaula-aukon.

Varsinainen virallinen "koko neuvoston" kokous pidettiin aamuauringon noustua. Siitä evankeliumit puhuvat vain yhdellä jakeella. Se oli laillinen, kun 23 neuvoston jäsentä saatiin yhteen. Kaikkia ei luonnostaan tahdottukaan kutsua tekemään kiusallista päätöstä kansan rakastamasta Nasaretin Mestarista. Kuitenkin "arvossa pidetystä neuvoston jäsenestä" Joosef Arimatialaisesta sanotaan, että "hän ei ollut suostunut heidän neuvoonsa ja tekoonsa" (Luuk. 23:50). Päätös oli jo hyvin pohjustettu ja se voitiin hoitaa juoksevana asiana. Ei siihen tarvittu enää edes äänestystä. Jumalan pilkkaan syyllistyneen kohteluakin oli aina väkivaltaista. Häntä eivät suojelleet syytetyn koskemattomuutta puoltavat säädökset. Niinpä Jeesus joutui kokemaan sekä jumalisten että jumalattomien vihan.

Näiden tosiasioiden valossa ei tarvitse ihmetellä tuomion nopeata täytäntöönpanoa. Hänet, joka ei ollut syntiä tehnyt, tuomittiin Jumalan pilkkaajana. Ja se tapahtui Jeesuksen aikaisten pelisääntöjen mukaan. Juuri jumalanpilkasta sanotaan Talmudissa, että päätökset tehtiin kiireisesti, *"ei siksi, että näin olisi pitänyt olla vaan siksi, että tilanne vaati sitä"*.¹⁴ Evankeliumin kerronta heijastaa siis tarkoin Jeesuksen ajan lain tulkintaa.

● **PAIKKA, JOSSA JEESUKSEN JÄÄHYVÄISATERIA VIETETTIIN**

Edellä mainittuun TV-ohjelmaan "Raamatun monet kasvot" liittyvä opetuskirja siirsi ehtoollisen vieton tiistaihin tukeutuen Qumranin kääroistä saatuihin lisätietoihin essealaisista. Myös evankeliumien mainitseman "vierashuoneen", jossa ateriala vietettiin, kirja sijoittaa essealaisten kortteliin. Jälleen evankeliumien "muistipalikat" tuovat esille piirteitä, joihin on lupa liittää hengellistä tulkintaa, kuten "sederin" ohjeissa tehdään. Markus 14:12–16 kertoo asiasta näin:

¹³ Mishne Makoot III, 15 ja Kritut I, a.

¹⁴ Sanonta toistuu kahdesti Sanhedrin 46, a sivulla.

Ja ensimmäisenä happamattoman leivän päivänä, kun pääsiäislammas teurastettiin, hänen opetuslapsensa sanoivat hänelle: "Mihin tahdot, että menemme valmistamaan pääsiäislampaan sinun syödäksesi?" Niin hän lähetti kaksi opetuslastaan ja sanoi heille: "Menkää kaupunkiin, niin teitä vastaan tulee mies kantaen vesiastiaa; seuratkaa häntä. Ja mihin hän menee, sen talon isännälle sanokaa: 'Opettaja sanoo: Missä on minun vierashuoneeni, syödäkseni siinä pääsiäislampaan opetuslasteni kanssa?' Ja hän näyttää teille suuren huoneen yläkerrassa, valmiiksi laitettun; valmistakaa meille sinne." Niin opetuslapset lähtivät ja tulivat kaupunkiin ja havaitsivat niin olevan, kuin Jeesus oli heille sanonut, ja valmistivat pääsiäislampaan.

Tässä evankeliumin katkelmassa sana pääsiäislammas toistuu neljä kertaa ja kahdesti puhutaan myös sen "valmistamisesta". Tunnettu katolinen **Bargil Pixner**, joka on vuosikymmeniä johtanut Siionin vuoren essealaisen korttelin arkeologisia tutkimuksia, toteaa, että essealaiset eivät syöneet lainkaan pääsiäislammasta; juutalaiset omasivat saman tavan temppelin hävityksen jälkeen vuodesta 70 jKr. Tässä valossa opetuslasten pääsiäislampaan valmistaminen näyttäisi epähistorialliselta, mikäli Jeesus olisi viettänyt

ehtoollista essealaisten säädösten mukaan ja vieläpä tiistaina. Kuitenkin on todennäköistä, että itse ateriaa vietettiin silti essealaisten vierashuoneessa. Tästä syystä onkin pohdittava, mitä pieniä yksityiskohtia qumranilaiset lähteet voisivat meille valottaa.

Bargil Pixner on kirjoittanut laajan artikkelin essealaisesta korttelista.¹⁵ Siinä hän mainitsee, että sekä Josefus että Filon arvelivat farisealaisen puolueen käsittäneen Jeesuksen aikana 6000 ja essealaisten n. 4000 jäsentä. Vuonna 31 eKr. tapahtui suuri maanjäristys, joka tuhosi pitkäksi aikaa Qumranin essealaisen yhdyskunnan. Koska essealaiset vastustivat temppelin papistoa, ja koska myös Herodes koki papiston kilpailijoinaan, hän antoi näille erämaan munkkiveljille oikeuden asuttaa Siionin vuoren länsirinnettä. Arkeologia on paljastanut sieltä laajan muureilla eristetyn korttelin monine puhdistusaltaineen ja vierashuoneineen. Outo näky miehestä, joka kantaa vettä alakaupungin Siionin lähteeltä, sopii siis essealaisiin. Vedenhaku kuului yleensä naisille.

Seder-aterian huonevaraus piti tehdä silloin, niin kuin nykyäänkin, kuukausia aiem-

¹⁵ Das Heilige Land, Heft 2/3, Sept. 1981.

min. Koska juutalaiset pitivät essealaisten tiloja kultillisesti saastaisina, vain heillä saattoi olla vapaita huoneita tuona juhla-iltana. Olihan essealaisten oma juhla jo kaksi päivää aikaisemmin. Tämäkin tukee evankeliumien korostusta kiirastorstai-illan puolesta.

Vierashuoneen varaaminen olisi kuulunut luonnostaan raha-asioista vastaavalle Juudas Iskariotille. Jeesus lähetti kuitenkin asialle Pietarin ja Johanneksen (Luuk. 22:8). Se varmaankin kismitti Juudasta. Huoneesta käytetään kreikan sanaa *"katalyma"*, joka merkitsee "vierashuonetta" ja "hotellia". Luukas 2:7 tulkitsee Beetlehemin syntymäkertomuksen yhteydessä sen "majataloksi". Kuinka voi olla, että essealaisen majatalon isäntä antoi "yläkerran" juhlahuoneen Jeesuksen käyttöön? Opetuslasten tuli sanoa vain: "Opettaja sanoo: missä on minun vierashuoneeni?" Jeesuksen aikana opettajat eli rabbit saivat erityiskohtelun. Kun Jeesus ratsasti viikon alussa Jerusalemiin, opetuslapset jouduivat sanomaan aasin omistajalle: "Herra tarvitsee sitä!" Oppinut rabbi sai aina vapaan kyydityksen. Nyt essealainen isäntä antoi oudoille kysyjille omien juhliensa jälkeen sii-

voamansa huoneet. Tätä voi ihmetellä. Mutta siihen liittyy muukin syy.

Bargil Pixner puhuu toisessa yhteydessä seikkaperäisesti Betaniassa tehdyistä kaivauksista.¹⁶ Jo kylän nimi *"beit oni"*, "köyhien huone", voi viitata essealaisiin, joista käytettiin lempinimeä "köyhä". Nykyään kylää kutsutaan nimellä *"El-Azarije"* eli Lasaruksen kylä. Hänen sisarensa Martta ja Maria asuivat siellä. Siellä oli myös pitalisen Simonin koti (Matt. 26:6 ja Mark. 14:3). Juuri hänen tykönänsä Jeesus viimeksi aterioi ennen ehtoollisen viettoa. Vuonna 1951 arkeologit löysivät eräästä Betanian luolasta vanhan rituaalialtaan jäännökset, jotka muistuttavat *Qumranin* ja *Siionin vuoren* essealaiskorttelista tehtyjä löytöjä. Luolan pohjoisen seinän vedenkestävälle laastille tehdystä "graffitista" on vielä luettavissa kreikankielinen teksti: *"Oi Herra, Jumala, joka herätit Lasaruksen kuolleista, muista palvelijaasi Asklepiosta ja palvelijattartasi Chionionia."* Arvellaan, että joku pyhiinvaeltaja on piirtänyt tekstin ja seinällä olevat punaväriset ristit joskus neljän ensimmäisen vuosisadan aikana. Puhdistusaltaista johtuen päätellään, että Jeesuksen ystäväkylässä Betaniassa olisi ollut alkukristillisenä

¹⁶ Pixner Bargil, *With Jesus in Jerusalem, His first and last days in Judea*, Corasin Publ., Rosh Pina 1996.

aikana samanlainen essealaisista koostunut yhdyskunta, jollaisen tiedetään olleen myös Siionin vuorella. On myös hyvinkin todennäköistä, että Jeesuksella oli jo varhain essealaisia opetuslapsia. Kenties myös em. yläsalin isäntä kuului heihin. Sekin selittäisi, miksi Jeesus onnistui tilaamaan häneltä ”hotellihuoneen” juhlan kiireisimpänä sesonkiaikana. Kysymyksessä ei siis ollut vain ”tavallinen pyhiinvaellusviikon juhlava iltateria”.

Yläsalin sijainnissa oli vain pieni pulma. Turisteille näytetään usein ns. Kukonlaulun kirkon vieressä Siiloan lähteeltä johtavia muinaisia portaita, joita Jeesus on varmasti kulkenut. Mikäli Hannaan ja Kaifaan muureilla erotettu puutarha-alue oli juuri siellä, essealaisen miehen ja *opetuslasten täytyi välttää kulkeasta papiston talojen ohi* portaiden loppupäässä. Pääsiäisaterian jälkeen Getsemaneen johtavaa reittiä ei voinut kulkea myöskään suoraan kaupungin läpi, vaan samaisia kujia pitkin, joita essealaiset käyttivät hyväkseen noutaessaan vettä alakaupungista. Se johti Essealaisten portille, Kidronin laaksoon ja sieltä puronotkoa pitkin Getsemaneen.

Essealaiskaupunginosan tultua tutuksi tutkijoille, tuntuu hyvinkin todennäköiseltä, että Jeesus olisi käyttänyt kiirastorstaina hyväkseen jo Betaniassa solmimiaan suhteita. Näin hän löysi vielä viime tingassa vapaan kokoustilan heidän luotaan. TV-ohjelman oheiskirjamme sanoo tästä: ”Sen se ainakin osoittaa, että Jeesus oli ennakkoluuloton ja avoin kaikkia ihmisryhmiä kohtaan julkisista synnintekijöistä salasyntisiin uskonnon erityisasiantuntijoihin asti.”

● PÄÄSIÄISATERIAAN LIITTYVÄT SÄÄDÖKSET

A. Z. Idelsohn mainitsee kirjassaan ”Juutalainen liturgia ja sen kehitys”, että pääsiäisen ”seder” ja siihen liittyvä liturgia ”haggada” ovat kehittyneet toisen temppelin aikana ja sitä seuraavalla vuosisadalla.¹⁷ Näin ollen on ilmeistä, että suuri osa evankeliumien kuvaa-
masta ehtoollisen vietosta noudatti Jeesuksen aikana jo silloin vakiintuneiksi tulleita tapoja. **2. Moos. 12.** luku mainitsee kyllä oikeastaan vain *neljä pääsiäisateriaan liittyvää asiaa: karitsan, happamattoman leivän, katkerat yrtit ja veren sivelyn pihhtieliin.*

¹⁷ **A. Z. Idelsohn**, *Jewish Liturgy and Its Development*, Schocken Books, New York 1975, s. 175

Juutalaisen rukouskirjan **Siduurin** ohjeissa on pääsiäisuhrin alun järkyttävä rukous. Se alkaa sanoilla: *"Kaikkeuden Herra, sinä olet käsenyt meitä uhraamaan pääsiäisuhrin aikanaan 14:ntenä päivänä ensimmäistä kuuta ja olemaan pappeina palveluksessasi ja leeviläisinä virassaan ja asettanut Israelin lukemaan hallel-ylitystä. Mutta nyt on syntiemme tähden temppeli hävitetty ja pääsiäisubri mitätöity eikä meillä ole ubritehtävässään olevaa pappia eikä leeviläistä eikä Israelia sille valtuutetussa asemassaan – mutta olkoon tahtosi Herra Jumalamme ja isiemme Jumala, että huultemme puhe kelpuutettaisiin edessäsi ikään kuin oikea-aikaiseksi pääsiäisubriksemme, niin että me olisimme heidän paikallaan ja leeviläiset saisivat laulaa hallel-ylityslaulua Jumalalle."*¹⁸

Suomen Lähetysseuran heprealaisen koulun pitkäaikainen tukija, juutalaissyntyinen tri **Victor Buksbazen** sanoo, että pääsiäisen ydinsanomaa liittyvän uhrikaritsan puuttuminen on kipeä asia. *"Pääsiäinen ilman karitsaa on kuin bääät ilman morsianta."*¹⁹ Hurskas juutalainen lukee Siduurin aamurukouksessa päivittäin, että *"nyt on syntiemme tähden*

temppeli hävitetty ja ainaiubri peruutettu eikä meillä ole ubripalvelukseensa vibittyä pappia". Tämä muistuttaa Talmudin Messias-odotukseen liittyvästä kohdasta, jossa puhutaan Daavidin pojan tulemisesta ja pelastushistorian eri vaiheista: "Eliaan traditio opettaa, että maailma kestää kuusituhatta vuotta; kaksituhatta niistä on autiutta, *kaksituhatta tooran aikaa ja kaksituhatta Messiaan päiviä, vaikka syntiemme tähden, jotka olivat suuret, kävi kuten kävi.*"²⁰ Tästä syystä juutalaiset lähteet toistavat, että Messiaan ajat ovat jo ohi.²¹ **Hoosea 3:4–5** kyllä ennustaa, että *"kauan aikaa saavat israelilaiset olla ilman kuningasta ... ja ubria"* – "sen jälkeen israelilaiset kääntyvät ja etsivät Herraa, Jumalaansa ... vavisten he lähestyvät Herraa ja hänen hyvyyttänsä päivien lopulla". Tämä selittää kiusallisen selvästi, mitä on tapahtunut. Vielä Jeesuksen aikana uhrikaritsalla oli siis keskeinen asema. Mutta temppelin hävityksen jälkeen sen puute synnytti muita sovellutuksia "haggadan" säädöksiin.

Käytännössä kaikki **pääsiäisjuhlaan** liittyvät perusasiat on säädetty **2. Moos. 12** luvussa.

¹⁸ Siduur Tefila ha-shalem, Nusah Ashkenaz, hotsa'at Beit-Rafael, Tel Aviv-Jaffa, s. 526.

¹⁹ **Victor Buksbazen**, The Gospel in The Feasts of Israel, W. Collingswood U.S.A. 1954, s. 7.

²⁰ Sanhedrin 97, a.

²¹ Igeret Teiman III luku ja Sanhedrin 98, b.

Aiemmin ”kuukausista ensimmäinen” oli nimeltään *”aabib”* (2. Moos. 13:4) – heprean sana *”abiib”* eli *”aviv”* merkitsee kevättä. Myöhemmin vuosikierto alettiin *”niisan”*-kuun nimellä. Jo sen kymmenentenä päivänä (12:3) kukin perheenisäntä varasi itselleen *”virheettömän karitsan”*, joka teurastettiin niisan-kuun 14. päivänä. Eräissä Syyrian heimoissa on vieläkin tapana erottaa karitsoimisen aikana laumasta ns. *”hämäl Allah”* (arab.) eli *”Jumalan karitsa”*. Sairaustapauksen kohdassa tämä karitsa teurastetaan ja sen verta sivellään sairaan otsalle. Myös verikoston *”sulha”*-sovitusmaterialla (arab.) tällainen karitsa nautitaan yhteyden merkiksi. Emme tiedä, onko Uuden testamentin sana Jumalan karitsasta, joka ottaa pois maailman synnin, jotenkin vaikuttanut tähän traditioon.

Mainittakoon vielä, että arabiassa sana *”hämäl”* eli *”karitsa”* ja *”kantaa”* kirjoitetaan tarkalleen samalla tavalla. Jopa hepreassakin sanonnassa *”Jumalan karitsa, joka ottaa pois maailman synnin”* on äänteellisesti jonkinlainen sanaleikki, *”see Elohim ha-nosee batat ha-olam”* – näin *”Jumalan karitsa kantaa”* maailman synnit. Vanhin anteeksianto merkitsevä sana *”nosee avoon”* tarkoittaa sitä, että meidän syntimme *”kannetaan”* – ja uskovan ei tarvitse enää kantaa jo kannettuja taakkoja. Kun pääsiäiskertomus 4. Moos. 9:12 koros-

taa sitä, että pääsiäislampaasta ei pitänyt jättää mitään *”seuraavaan aamuun”* se lisää siihen sanat: *”älkөөtkä [be] siitä luuta rikkoko”*. Joh. 19:33 ja 36 piti tärkeänä sitä, että Jeesuksen luita ei murskattu niin kuin ryöväreille tehtiin. Näin Hän sai olla Jumalan uhrikaritsa. Sanottakoon vielä, että juutalaiset söivät pääsiäislampaansa suurella kiireellä. Jos lampaan luut rikotaan, niiden terävät sirut voivat tarttua kohtalokkaasti kurkkuun – olisiko tässä käytännön selitys Raamatun ohjeille.

Toinen korostus, joka tulee esille 2. Moos. 12 luvun jakeessa 8, liittyy *katkeriin yrtteihin*. Ne puhuvat vertauskuvallisesti Israelin katkerasta orjuudesta. Myöhemmin myös näihin ohjeisiin liittyi muita sitä ilmentäviä aineksia. Samassa jakeessa kerrotaan myös kolmannelta keskeisestä käsitteestä, *happamattomasta leivästä*. Sitä syötiin 14.–21. päivinä eli seitsemän vuorokauden ajan (jae 18). Niinpä itse juhlaa kutsuttiin happamattoman leivän juhla (jae 17). Sinä aikana taloissa ei saanut olla *”hapanta taikinaa”*. Ja joka söi *”hapanta leipää, erotettiin (hävitettiin) kansasta, olipa hän sitten muukalainen tai maassa syntynyt”*. Myöhemmin syntyneessä traditiossa näistä asioista on kymmeniä eri säädöksiä.

Kun nykyisestä pääsiäisjuhlasta puuttuu karitsa, samalla eliminoidaan Mooseksen antamien ohjeiden neljäs korostus *verestä, jota oli siveltyvä ”molempiin pihtipielin”* (jae 22). Tämä puhui israelilaisille siitä, että ilman verta ei ole sovitusta. Hepreassa sana ”*dam*” merkitsee sekä ”verta” että ”maksua”. Sitä korostaa aramealainen sananparsi, ”*dammin tar-tei mashma*” eli ”verellä on kaksi merkitystä”. Miltei kaikkialla Uudessa testamentissa, missä puhutaan veren sovituksesta, sen voi tulkita merkitsevän myös hintaa ja maksua. 1. Piet. 1:18–19 sanoo: ”Te ette ole millään katoavaisella, ette hopealla ettekä kullalla lunastetut – vaan Kristuksen kalliilla verellä, niinkuin virheettömän ja tahrattoman karitsan verellä.” Näin meidät on ”kalliisti ostettu” (1. Kor. 6:20 ja 7:23).

Jakeessa 22 sanotaan, että kun pihtipielet olisivelty isoppikimpulla, joka oli kastettu maljakkoon kerättyyn vereen, ”kukaan ei saanut mennä talonsa ovesta ulos ennen aamua”. Niinpä pääsiäisjuhla jatkuu perinteisesti usein aamuun asti. Kaikki nämä neljä *perusasiaa* heijastuvat nykyisen pääsiäisjuhlan valmistelussa. Kuitenkin niihin liittyy monia uusia piirteitä.

● NYKYINEN PÄÄSIÄISATERIAN VALMISTELU

alkaa hurskaissa juutalaisperheissä jo viikkoja aiemmin. Kysymyksessä on tavallaan myös kevätsiivous – onhan heprean sana ”aviiv”, kevät, ikään kuin kätketty jo Raamatun tekstiin. *Hapatuksen poistaminen* koski rabbien ohjeiden mukaan jopa värjärien liisteriä, kirjurien paperiliimaa ja rabbi Eliezerin mukaan myös naisten kauneudenhoitovälineitä. Ne poltetaan vielä tänäkin päivänä ulos sytytetyllä roviolla. Tietenkin myös kaikki keittoastiat ja pannut hangataan kiehuvalle vedelle puhtaiksi. Hapan ilmensi syntiä ja katkeruutta. Apostoli Paavalin mukaan meidän on ”perattava pois vanha hapatus” emmekä saa elää ”vanhassa hapatuksessa eikä ilkeyden ja pahuuden hapatuksessa” (1. Kor. 5:7–8). Suursiivouksen päättyessä perheen äiti kulkee leikkimielellä kynttilä kädessä lastensa kanssa kaapilta toiselle ja toteaa, että hän on tehnyt huolellista työtä. Siihen on sovitettava Sefanja 1:12 sanaa: ”Siihen aikaan minä tutkin lampuilla Jerusalemin ja rankaisen ne miehet, jotka rauhassa makaavat pohjasakkansa päällä.” Hapan aiheuttaa kuvaannollisesti myös hengellisiä vatsavaivoja.

Perheen nuorin lapsi saa ripotella isän kiusaksi jonkun leivänmurusen pariin paikkaan

huoneessa. Ja kun isä saapuu synagogan iltarukouksesta, hän löytää helposti nämä muruset ja pyyhkii ne pois. Sitten hän lukee siunauksen: *"Ylistetty ole sinä Herra Jumala, kaikkeuden kuningas, joka olet pyhittänyt meidät säädöksilläsi ja käkenyt poistamaan kaiken hapatuksen kodeistamme."* Olisiko niin, että koemme perheinä siunauksen vasta, kun varjellemme kotiamme synnin hapatukselta.

Kolmas Mooseksen Kirja, joka puhuu uhri-säädöksistä, on eräänlainen varjoevankeliumi. Sitä on kutsuttu myös sovituskirjaksi. Se käskee 16. luvun 21. jakeessa: "Aaron laskekoon molemmat kätensä elävän kauriin päälle ja tunnustakoon siinä *kaikki* israeliläisten pahat teot ja *kaikki* heidän rikkomuksensa, *olipa heillä mitä syntejä tahansa*, ja pankoon ne kauriin päälle ja lähettäköön sen, *sitä varten varatun miehen viemänä, erämaahan.*" Syntiuhrin ehdottomuutta korostaa sekin, että saman luvun kuvaama syntiuhrimullikka oli sekin poltettava *leirin ulkopuolella* "rapoineen" kaikkineen (jae 27).

Absoluutio eli synninpäästö merkitsee sananmukaisesti absoluuttista anteeksiantoa. "Jeesus on kantanut meidän syntimme ruumiissaan ristinpuuhun" (1. Piet. 2:24). Hänestä tuli "syntipukki". Hän on myös "sitä varten varattu mies". Synti piti viedä leirin

ulkopuolelle! Vanhan tavan mukaan ihmiset kävivät ehtoollista edeltävänä päivänä kirkon sakastissa ripittäytymässä. Ja ennen kirkonmenoja puoliset syleilivät kotonaan toisiaan ja pyysivät anteeksi käyttäytymistään. Samaan syliin mahtuivat lapsetkin. Näin synnin pohjasakka ja hapatus ei pääse muimaan sydämissä ja tekemään hallaa kotipiirissä! Kun olen joutunut elämään pappina ja lähetyssaarnaajana usein pyörien päällä, olemme tehneet vaimoni ja tyttäreemme kanssa ennen lähtöäni eteisessä "kirkon" – panemme kädet päällekkäin ristiin, pienimmästä suurimpaan. Tämä "kotikirkkomme" seuraa matkoilla mukana ja lämmittää kummasti mieltä.

● PÄÄSIÄISVALMISTELUT KOSKIVAT AIKANAAN KOKO YHTEISKUNTAA

Jo kuukausi ennen pääsiäistä oli kaikki Pyhän maan tiet ja sillat korjattu. Kaksi viikkoa ennen juhlaa erotettiin papistolle kymmenykset lammasmaista. Temppelein uhrikirstut avattiin ja tyhjennettiin julkisesti. Ympäristön haudat kalkittiin, ettei kukaan juhlavieraista vahingossa saastuisi koskiesaan niihin. Johanneksen evankeliumi kertoo, että "monet menivät maaseudulta ylös Jerusalemiin ennen pääsiäisjuhlaa, puhdis-

tamaan itsensä” (11:55). Jos he eivät jääneet juhlien tungokseen, he palasivat koteihinsa vieden mukanaan pappien hyväksymän ja tarkastaman uhrilampaan.

Historioitsija **Josefus** kertoo, kuinka Cestius pyysi ylimmästä pappia arvioimaan pääsiäisenä Jerusalemissa uhrattavien lampaiden määrän voidakseen vakuuttaa keisari Nerolle, miten tärkeä juutalainen kansa ja Jerusalem on hallitsijalle. Uhrattavien lampaiden määräksi saatiin 256 000.²² Luku koostui luonnostaan myös niistä lampaista, jotka vietiin lähikyliin ja -kaupunkeihin.

Jerusalemien ympärillä olevat kylät oli yhdistetty yhteiseksi sapatti- ja juhla-alueeksi. Ne, jotka onnistuivat saamaan majoituksen itse kaupungista, antoivat uhrilampaattensa nahat ja mukana tuomansa pyhät astiat majoittajilleen. Cestiuksen saama arvio pääsiäislampaiden lukumäärästä ei voi olla paljon liioiteltu. Kaupunki ja sitä ympäröivät rinteet olivat todella tungokseen asti täynnä.

Käytännössä **yksityisten juhlien järjestäjä** joutui huolehtimaan ennalta viidestä asiasta: tuli tilata juhla-aterian paikka, tuli valita vä-

hintään kymmenen miehen ruokakunta, lammasta piti käydä teurastuttamassa temppelissä, se tuli sitten kuljettaa juhlapaikalle, ja lopulta lampaan käristäminen tapahtui yleensä granaattiomenavartaalla, jossa runkovarras kulki lampaan suusta sen peräosaan ja sivutuki asetettiin ristiin etulapojen alta. Juutalainen saattoi lukea virallisia rukouksiaan vain, jos läsnä oli kymmenen miehen *”minjan”* – siksi synagoga kutsuu kokouksiinsa aina jonkun lähellä asuvan naapurin, ellei tarpeellinen määrä rukoilijoita ole koolla. Pääsiäisjuhlassa olivat miesten lisäksi paikalla luonnostaan perheen naispuoliset jäsenet.

● EVANKELIUMIEN KUVAUS PÄÄSIÄISATERIASTA

Evangeliumit kertovat, että ehtoollisen ylähuone oli jo *”valmiiksi laitettu”*. Jos hotelli kuului essealaisille, jotka olivat tarkempia puhdistussäännöistä kuin fariseukset, Johanneksen ja Pietarin ei tarvinnut koluta nurkkia nähdäkseen, että kaikki oli *”kasher la-pesab”* eli *”puhdasta pääsiäiseksi”*. Myös tarvittava astiasto löytyi varmasti hotellista. Lampaan hankkiminen temppelistä ja sen

²² Juutalaissodat II, 14, 3 ja IV, 9, 3.

käristäminen lankesi luonnostaan opetuslasten tehtäviin. Ja siihen oli riittävästi aikaa. Jeesusta seurasi yleensä myös ”naisten kannatusyhdistys”, joka oli hyvissä ajoin valmistanut ateriaan kuuluvat erityismausteet. Heihin kuuluivat varmaankin äiti-Maria, Betanian Martta ja Maria, Maria Magdaleena, Herodes Antipaen taloudenhoitajan Kuusaan vaimo Johanna, ja Susanna sekä useita muita (ks. Luuk. 8:1–3 ja 23:49). Erityisesti galilealaisten tiedetään kunnioittaneen vaimoväkeä. Heidän osuutensa näkyy myös kauttaaltaan Apostolien teoissa. Ei ihme, jos roomalainen kirjailija **Libanius** huudahti: *”Minkälaisia vaimoja kristityillä onkaan!”* Ehtoollisseurue käsitti siis Jeesuksen rakkaimman perhepiirin.

Evankeliumi sanoo, että *”opetuslapset valmistiivat pääsiäislampaan”*. Se tapahtui iltpäivällä. Kun kiirastorstain ilta pimeni, kerääntyi opetuslasten ja ystävien hiljainen piiri Mestarin sa ympärille. Ulkona oli täysikuu, kuten aina pääsiäisenä. Sen kelmeä valo loisti Kidronin laakson takaa Öljymäen ja Betanian huippujen yllä. Se loisti takaapäin ja saatteli vieraat pitkin jyrkkiä kujia. Lopulta noustiin ilmeisesti majatalon ulkopuolelta kiertäviä portaita toisen kerroksen yläsaliin. Huone oli juh-lavalai-istu öljylampuin. Keskellä lattiaa oli juh-laliinalla peitetty matala pöytä, jolle oli

katettu tarvittavat ruoka-aineet ja mausteet. Lähellä keskustaa oli suuri kuparinen tarjotin, jolla löyhyi hyväntuoksuinen käristetty lammas. Sen vieressä oli suuri viinikulho ja kolme päällekkäin asetettua liinaseen käärittyä uunileipää. Ne oli tehty veteen sotketusta vehnästä tai ohrasta vain suolaa mausteena käyttäen. Opetuslapset asettuivat laajan juh-lapöydän äärelle piiriin, nojaten vasemmalla kyljellään jalat pois-päin keskuksesta. *Tämä tapa perustui siihen, että orjat joutuivat Egyptissä syömään seisaaltaan* – ja pääsiäinen oli vapautuksen juhla. Huoneen seinämillä istui vielä pienillä tyynyillä naisväki ja muu ystäväpiiri.

Aluksi Jeesus luki lyhyen rukouksen: *”Küitetty olet sinä Herra, Jumalamme, joka olet luonut viinipuun annin. Ole ylistetty sinä, joka olet elämämme varjellut, ylläpitänyt ja saattanut meidät tähän hetkeen.”* Luukas kuvaa, kuinka Jeesus lisäsi tähän perinteiseen *”shevah”*-osaan sanat: *”Minä olen halajamalla halannut syödä tämän pääsiäislampaan teidän kanssanne, ennenkuin minä kärsin; sillä minä sanon teille, etten minä sitä enää syö, ennenkuin sen täyttymys tapahtuu Jumalan valtakunnassa”* (Luuk. 22:15–16). Varmaankin sanojen iankaikkisuusnäköala jäi mieleen ja vakavoitti opetuslapset.

Perinteisen sederin ohjeitten, haggadan, mukaan pääsiäisen aterioitsijat nauttivat *neljä maljakerrallista*. Oppineitten mukaan ne heijastivat ”lunastuksen neljää vaihetta”, Egyptistä vapauttamista, pääsyä Luvattuun maahan, sovitusta ja Jumalan valtakunnan tuloa. Nyt siunattiin ja juotiin *ensimmäinen malja*. Tämä ns. *”kiddush”* pyhitti koko aterian. Arkeologia todistaa, että käytössä oli tuolloin myös pieniä savi- ja lasimaljoja. Temppelein juomauhreista oli määrätty, että niissä on *kaksi osaa vettä ja yksi viiniä*. Idän kirkkoihin liittyvä traditio korostaa, että tätä tapaa olisi noudatettu myös alkukristillisessä kirkossa. Sama määräys koski mm. Psalmin 116 *”pelastuksen maljaa”*, joka nautittiin annettaessa pyhiä lupauksia Herralle. Rabbit sanovat kuitenkin, että viinin tuli olla niin jalolaatuista, että se oli vielä erittäin maukasta tällaisenaankin. Pääsiäisateria kesti myöhään yöhön. Siksi viini ei mitenkään päihdyttänyt osanottajia. Talmudissa on viittaus, jota lainataan joskus leikillisesti. Siinä puhutaan siitä, että vanhempien tulee ilahduttaa lapsiaan ja antaa heille pääsiäisenä pähkinöitä. Mutta *”nyt kun temppeleä ei ole, ei löydy enää mitään iloa ilman viiniä.”*²³ Pääsiäisestä alkoikin kausi, jota pidettiin *ilon vuodenaikana*.

Ensimmäisen maljakerrallisen jälkeen juhla-aterian isäntä pesi kätensä. Johannes kuvaa näitä hetkiä kertoen, miten Jeesus otti Hänelle tarjotun liinavaatteen ja rupesi yllätäten pesemään opetuslastensa jalkoja. Itä-Euroopan hurskailla juutalaisilla on vieläkin tapana, että perheen nuorin palvelustyttö suorittaa samantapaisen rakkauden palvelun. Jeesus asettui nyt halvan palvelijan osaan. Pietari ei tahtonut nöyryyä Mestarin sa palveltavaksi. Näin Jeesus joutui lausumaan hänelle terävät sanansa: ”Ellen minä sinua pese, ei sinulla ole osuutta minun kansani.” Siihen Simon Pietari esitti omaan yliampuvaan tyyliinsä: ”Herra, älä pese ainoastaan minun jalkojani, vaan myös kädet ja pää” (Joh. 13:8–9).

Jeesus liitti tilanteeseen *kaksi* syvällistä opetusta. Hän sanoi: ”Joka on kylpenyt, ei tarvitse muuta, kuin että jalat pestään, ja niin hän on kokonaan puhdas; ja te olette puhdaat, ette kuitenkaan kaikki.” Jo tässä aterian alussa Jeesus viittasi Juudas Iskariotiin. Varmaankin osa opetuslapsista ajatteli yleisiä pääsiäisen puhdistusmenoja, joihin kuului rituaalinen kylpy. Ehkä he olivat käyneet Betanian esseelaisten ystävien puhdistus-

²³ Pesahim 109, a.

altaissa. Kuitenkin Jeesus viittasi ilmeisesti siihen, että nyt piti pestä jalat vain sen päivän vaelluksen pölyistä. Kerran nuorena pappina ollessani muuan keski-ikäinen rouva tuli purkamaan sydäntään jo kolmatta kertaa samasta asiasta. Kysyin häneltä ikään kuin sattumoisin, onko hän pessyt tänään jalkansa. Nainen nolostui ja ajatteli, että nyt hänen ”dödönsä” eli deodorantti on pettänyt hänet. Rauhoitin rouvaa ja sanoin: ”Tarkoitankin tällä sitä, että riittää, kun hoidamme itse joka päivä henkilökohtaisen hengellisen hygieniamme – sen päivän erheet ja pölyt. Jeesushan sanoi, että muutoin olemme jo puhuaat Hänen ominansa.” Totesin myöhemmin, että viestini oli mennyt perille ja että nainen vapautui väärästä omantunnon jahkailustaan.

Toiseksi Jeesus opetti, että ”suurin on se joka palvelee” (Joh. 13:1–20). Hän jopa varmisti, että Hänen viestinsä menee perille: ”Ymmärrättekö, mitä minä olen teille tehnyt? Te puhuttelette minua opettajaksi ja Herraksi, ja oikein te sanotte, sillä se minä olen. Jos siis minä, teidän Herranne ja opettajanne, olen pessyt teidän jalkanne, olette tekin velvolliset pesemään toistenne jalat. Sillä minä annoin teille esikuvan, että myös te niin tekisitte, kuin minä olen teille tehnyt.”

Nykyään puhutaan paljon johtajuudesta. Jeesus edusti palvelujohtajuutta. Olen nähnyt tällaisia harvinaisia olioita varsinkin liike-elämän palveluksessa. Onneksi Uusi testamentti mainitsee vain kerran ns. ”*johtamisen armolahjan*” (Room. 12:8). Kuitenkin johtajia sikiää ja heitä koulutetaan niin runsaasti, että mieleen tulee jonkinlainen johtajamania. Johtajien tulisi valikoitua itsestään. Ja heille tulee tehdä tilaa. Meillä tulisi olla myös sen verran viitseliäisyyttä ja niin terve itsetunto, että kehtaisimme itsekin palvella alaisiamme.

Nyt olivat vuorossa *kitkerät yrtit ja karvasalaatti, joita kastettiin suolaveteen*. Tämä muistutti Punaisenmeren ylityksestä ja orjuuden katkerista kyynelistä. Rabbit ovat tulkinneet suolaveden myös niin, että se muistutti enkelten kyynelistä, kun ne surivat egyptiläisiä, jotka hukkuivat Punaiseenmereen. Tämä Jumalan armahtavaisuuden näköala toistuu usein heidän tulkinnassaan. Se tuo mieleen **Golda Meirin**, joka sanoi kuuden päivän sodan jälkeen 1967, että hän itkee yhtä paljon egyptiläisten äitien murhetta kuin omia juutalaisia kaatuneitaan.

Siunauksen jälkeen Jeesus otti tavan mukaan keskimmäisen kolmesta päällekkäin liinasella peitetystä leivästä ja mursi sen kahtia.

Leivän alkuperäinen nimi, *"afikoman"*, tulee kreikan sanasta *"afikneomai"* eli *"saapua, tulla"*. Puolet leivästä *kätketään*, toinen puoli *murretaan* heti kaikille osanottajille. Temppelein hävityksen jälkeen afikoman tulkittiin siten, että se ilmensi pääsiäisuhria sinänsä. Kätketty osa piti syödä aina koko aterian päätökseksi. Keski-Suomessa sanotaan, että ruuan lopuksi on syötävä vielä leipäpalanen ja näin pannaan *"kansi kaiken päälle"*. Leivän murtaminen johtui siitä, että sitä ei saanut leikata veitsellä – näin osoitettiin kiitollisuutta Jumalan huolenpidosta.

Lapset saivat etsiä afikomanin piiloon vietyä puolikasta, kunnes he sen löysivät. Myöhemmin siihen liittyi taianomaisia käsityksiä. Jos sitä säilytettiin esim. morsiamen kodissa, se takasi nuorikolle onnellisen elämän. Synnyttäessään nuori äiti saattoi puristaa sitä kädessään. Perheen miespuolisen perijän, joka kantoi sitä mukanaan, arveltiin sen avulla voivan ennustaa Messiaan tulon. Messiaaniset Jeesukseen uskovat juutalaiset tulkitsevat afikomanin viittaavan Kristukseen, joka kätkettiin maan poveen, kunnes Hän nousi ylös – ja Hän *"saapuu"* vielä kerran kunniasaan.

Jeesus siunasi murretun leivän perinteisesti sanoen: *"Tämä on se leipä, jota isämme söivät*

erämaassa. Kaikki nälkäiset tulkoot syömään, kaikki tarvitsevaiset tulkoot pääsiäistä viettämään." Nykyään tähän liitetään sanat: *"Tänä vuonna täällä, ensi vuonna Israelissa; nyt olemme orjia, ensi vuonna vapaita."* Pääsiäisaterialla on vanhastaan monia liittymäkohtia Messiasodotukseen. Nykyäänkin sen *"haggada"* mainitsee vielä toisen kristillisen vuosisadan alussa eläneen rabbi **Elazar Ben Azarjan** sanat: *"Meidän tulee muistaa Egyptistä lähtö kaikkina elämämme päivinä: elämämme päivät merkitsevät tätä aikaa, kaikki elämämme päivät merkitsevät myös öitämme; ja oppineemme sanovat: elämämme päivät tarkoittavat tätä maailmaa, kaikki elämämme päivät viittaavat Messiaan päiviin."*

Aterioitsijat saivat nyt *toisen maljakerrallisen*. Tällä on nimenä *"magiid"*, joka viittaa siihen, että tässä vaiheessa alkaa ns. *"kerrontaosa"*. Perheen nuorin poika teki nyt kysymyksen: *"Maa nishtanaa?" – "Miksi tämä yö on erilainen kuin kaikki muut yöt?"* Tästä alkoi viireä keskustelu ja samanaikainen ateriointi. Aina väliin resitoitiin tuttuja psalmeja ja rukouksia. Perheen pää tai aterian isäntä vastasi tehtyihin kysymyksiin. Pääsiäiskertomus alkoi sanoilla: *"Orjia olimme Egyptin maassa."* Aterian eri aineksille löytyivät selityksensä. Mihin viittaa pääsiäislammas? Mikä on viinin vertauskuvallinen merkitys? Entä kei-

tetty muna, joka kastettiin suolaveteen, mistä se kertoo? Se kuvasi ns. *toista pääsiäisen "bagiga"-ubria*, josta puhuimme jo aiemmin. Keitetyn munan liittäminen pääsiäisateriaan on kyllä Jeesuksen ajan jälkeinen traditio. Yleisin selitys on, että se kuvastaisi kärsimyksiä. *"Harosbet"-kastike*, joka koostui manteleista, pähkinöistä ja rusinasta, oli tehty niin saakeaksi, että se muistutti Egyptin tiililaastia. Tämäkin tapa on ilmeisesti temppelin hävityksen jälkeiseltä ajalta. Karvassalaatti ja etikka, joita käytettiin leivän höysteenä, liittyi orjuuden katkeriin muistoihin. Happamaton uunirieska selitettiin lapsille niin, että kiireessä pakolaiset eivät ehtineet hapattaa *"matsa"-leipäänsä*.

Nyt vuorossa oli Egyptin *kymmenen vitsauksen resitointi*. Niistä puhuvat **2. Moos. 7–12 luvut**. Kaikki osasivat sen ulkoa. Jokaisen vitsauksen kohdalla perheen pää kasto i sormensa viinimaljaan ja tipautti siitä pisaran liinaseensa: Ensin Aaron joutui ojentamaan sauvasa Egyptin virtojen yli, ja kaikki *vesi muuttui vereksi* – jopa puu- ja kiviastioissakin. Sitten Jumala lähetti *sammakoita*, jotka nousivat maalle, makuuhuoneisiin ja vuoteisiinkin, ja näin kanavat, lammikot ja koditkin täyttyivät sammakoista; sen jälkeen tulivat *sääsket, paarmat, ruttotauti, märkäpaiseet, raakeet, heinävirkat ja pimeys*. Mutta vaikka

Egyptin tietäjät sanoivat, "tämä on Jumalan sormi", faarao paadutti ja *"kovetti"* (hepr. *va-jehezak*) sydämensä. Kymmenes ja vaikein vitsaus koski *esikoisia*. Nykyäänkin sanotaan esikoislapsen kuoltua arabiaksi, että *"perheen silmä on sammunut"*. Raamattu kertoo, että "kaikki Egyptin maan esikoiset, valtaistui-mellaan istuvan faraon esikoisesta vankikuopassa olevan vangin esikoiseen asti, ynnä kaikki karjan esikoiset" saivat surmansa. Samaa kipuun alistui Isän sydän, kun Hän uhraisi ainokaisen Poikansa meidän edestämme.

● EGYPTIN VITSAUSTEN TODENPERÄISYYS

Kun etsii nykytutkimuksen valossa vastausta Egyptin *vitsausten todenperäisyyteen*, modernit tutkijat nojautuvat 300 vuotta eKr. vaikuttaneen **Manetho**-nimisen munkin käsityksiin. Hän kirjoitti uudelleen Egyptin historian luomalla dynastioita, joista ei ole todisteita, näyttäen siten, että Egyptin kulttuuri olisi maailman merkittävin ja vanhin. Näin ollen esim. Raamatun esittämä tuomarien 480 vuoden aika lyhentyi sataan vuoteen ja koko ajanlaskuun tuli osittain 600 vuoden virhe. Erehdys korjautuisi, jos ottaisi ennen kunin-gasten aikaa olevasta historiasta ns. "löysät pois". Manethon määrittelemää ajoitusta on

vastustanut voimakkaimmin Einsteinin suuresti arvostama tri **Immanuel Velikovsky**²⁴. Vallitsevan käsityksen mukaan Israelin lapset olisivat lähteneet Egyptistä vasta 1200 eKr., kun sen olisi pitänyt tapahtua Velikovskyn ja Raamatun mukaan jo n. 1450 eKr. Näin Moosesta ja VT:n kuningasten ajan kertomuksien taustaa on etsitty väärältä aikakaudelta – ja kun yhtäläisyyksiä ei ole löytynyt, koko VT:n varhaiskertomukset on tulkittu tarinoiksi.

Juuri pääsiäiskertomuksen kannalta Velikovskyn teorit, jotka hämmentävät oppineiden valmiita kliseitä, antavat nykyajan Raamatun tulkitsijoille uusia eväitä. Vain lyhyt selostus Velikovskyn teeseistä: hän löysi Leidenin yliopiston kirjastosta Hollannista **Ipuwer**-nimisen papyruksen. Se oli noudettu 1825 Saqqarasta erään Ipuwer-nimisen kirjurin hautakammioista. Koska se edusti tutkijoiden mielestä liian aikaista ajoitusta, sitä ei osattu yhdistää Raamattuun. **Arkeologi Ariel Livson** sanoo: ”Ipuwer kertoo Egyptiä kohdanneista vitsauksista täsmälleen samalla tavalla ja samassa järjestyksessä kuin Raamattu. Häinkin esittää, kuinka Niili ja kaikki

kaivot muuttuivat punaisiksi ja myrkyllisiksi. Hän kertoo myös, että mullistusten keskellä orjakansa lähtee maasta pois ja että faarao lähtee näiden perään. Sen jälkeen Egyptiin saapuu vieras kansa, jota hän kutsuu **Amuksi**, joka tuhoaa sen, mitä mullistukset eivät olleet ehtineet tuhota.” Näin Egyptillä ei ollut pitkään aikaan mitään poliittista merkitystä. ”Velikovsky löysi myös Ismaelin museosta graniittialttarin, jossa kerrotaan hieroglyfein, kuinka **Thom**-niminen faarao lähti ajamaan takaa orjakansaa ja saavutti heidät **Pii-Hahiro**t-nimisessä paikassa. Sen jälkeen faarao sotajoukkoineen tuhoutui suuressa *pyörremyrskyssä*. Samassa kirjoituksessa kerrotaan myös **Amu**-nimisen kansan tunkeutuneen Egyptiin.”

Raamattu mainitsee samat nimet: faarao tavoitti Israelin lapset **Pii-Hahiro**t-nimisessä paikassa (2. Moos.14:2). Toisaalta israelilaiset rakensivat orjuudessa kaupungin, jonka nimi oli **Pi-Thom** (Piitom) eli auringonjumala *Thomin asunto* (2. Moos. 1:11). Mainittakoon myös, että Kaislameren heprealainen nimi on ”*jam suuf*” ja että sama sanajuuri ”*su-faa*” merkitsee ”*myrskyä*”. Liekö nimi peräi-

²⁴ Ks. mm. arkeologi **Ariel Livsonin** kirjaa ”Historia yllättää, Israel – Luvattu maa”, Gummerus 1998, ss. 158–167, 169–171 ja 314–331 tai suoraan **Velikovsky, Immanuel**; *Worlds in Collision*, Lontoo 1951.

sin jostakin erityisestä ”pyörremyrskystä”? Jos nykyisin käytössä olevaa aikataulua korjattaisiin, silloin ”tarusta tulisi totta”, ja erityisesti Raamatun monet kuningasten aikaan liittyvät kertomukset antaisivat yksityiskoh- taista tukea naapurikansojen historiasta. Myös englantilainen egyptologi **David Rohlin** on tehnyt samantapaisia korjauksia Egyptin dynastioihin. Velikovsky selittää Egyptin vitsausten liittyvän kosmisiin tapahtumiin, jossa vieras taivaankappale olisi järkyttänyt ihmiskunnan historiaa kautta koko tunnetun maailman. Hephreassa on sanonta, *”loo raitti ein rejab”* eli *”se, että en ole nähnyt, ei ole todiste”*. Jos teologimme olisivat itsenäisempiä ja näkisivät vaivan tutustua Velikovskyn te- seihin, silloin ei Livsonin kirjasta tehtäisi yksinkertaisia ja lapsellisia oletuksia. Var- maankin myös Raamattu saisi näin myönteisemmän arvostuksen.

● **KOLMAS ELI ”SIUNAUKSEN MALJA”**

Egyptin vitsausten perinteisen kerronnan ja pohdinnan eli *”magiud-osan”* jälkeen Jeesus otti leipäpalasen ja kastoi sen vadissa olevaan *”harosbet”*-kastikkeeseen. Sekä Matteus että Markus esittävät, että se olisi tapahtunut en-

nen ehtoollisen asettamista. Matteus (26:21, 23) kertoo Jeesuksen sanoneen, että ”yksi teistä kavaltaa minut ... joka minun kanssani pisti kätensä vatiin, se kavaltaa minut”. Ja kun kukin vuorostaan penäsi tuntien oman heikkoutensa, olenko se minä, Jeesus vastasi Juudas Iskariotille: ”Sinäpä sen sanoit!” Markus (14:18, 20) muistaa Jeesuksen pal- jastaneen, että ”joka syö minun kanssani” ... ja ”joka kastaa vatiin minun kanssani”, hän se on. Johannes 13:27–30 kertoo, että Jee- sus kastoi vielä itsekin palan ja antoi Juu- daalle sanoen: ”Minkä teet, se tee pian.” Opetuslapset arvelivat, että Juudas sai ra- hastonhoitajana tehtävän ”ostaa jotakin” tai ”antaa jotakin köyhille”, kuten tapana oli. ”Niin hän, otettuaan sen palan, meni kohta ulos; ja oli yö.”

Näistä asioista voi päätellä, että Juudas ei ilmei- sesti jäänyt aterian huipentumaan, ”kolmannen maljan” siunaamiseen ja aterian päätösosaan, jolloin pääsiäislammasta ja muu aterian syötiin lop- puun. Jälleen tämäkin Jeesuksen toimittama hienovarainen Juudas Iskariotin syrjäyttä- minen ateriyhteydestä katkeroitti yhä tä- män mieltä. Talmudin säädösten mukaan il- lan isäntä pesi joka kerta kätensä sen jälkeen, kun hän oli kostuttanut leipäpalan astiaan.²⁵ Näin

²⁵ Pesachim 115, a.

Jeesuskin on saattanut toimia tässä vaiheessa.

Nyt oli **vuorossa kolmas maljakerta**, jolla on nimenä **"siunauksen malja" eli "koos ha-brachaa"**. Apostoli Paavali viittaa siihen 1. Kor. 10:16 jakeessa, kun hän kysyy: *"Siunauksen malja, jonka me siunaamme, eikö se ole osallisuus Kristuksen vereen? Se leipä, jonka murramme, eikö se ole osallisuus Kristuksen ruumiiseen?"* Uusi Kirkkoraamattumme on jättänyt pois kreikan alkukielen korostaman sanonnan, *"to poteirion tees eulogias"* eli *"siunauksen malja"*. Nyt on puhe vain "maljasta, jonka siunaamme" – toki kaikki maljakerralliset siunattiin. Näin ehtoollisen taustakuva menettää yhden olennaisen peruskorostuksensa.

Ja jälleen Messias-ajatuksen kipinä leimauttaa, kun siunauksen maljan jälkeen avataan ovi, niin että Messiaan edelläkävijä, Elia, voisi tulla huoneeseen. Samalla lapset tarkkaavat, värähtääkö Eliaalle varatun tyhjän istuimen edessä olevan viinimaljan pinta kertoen hänen jo saapuneen. Ehkä Jeesuksen aikana sederiin ei liittynyt vielä kaikkia näitä piirteitä. Kuitenkin juuri tässä *jälkivaiheessa* ehtoollinen asetettiin. Luukas 22:20 ja 1. Kor. 11:25 sanovatkin, että Jeesus otti maljan *"aterian jälkeen"*. Ja Jeesus sanoi: "Tämä

malja on uusi liitto minun veressäni." Rabbin säädökset määräisivät, että **pääsiäislammas ja muut lisukkeet piti syödä aina samana yönä "loppuun"** – mitään ei saanut jättää jäljelle. Siihen viittaavat ehtoollisen asetussanat Matteus 26:27 mukaan: *"Juokaa tästä kaikki!"* Tämä tähdensi sitä, että pääsiäisateriaa pidettiin jonkinlaisena täydellisenä "kokonaisuhrina".

Uusi Kirkkoraamattumme tulkitsee kreikan alkutekstin Matteus 26:27 jakeen sanoen: *"Juokaa tästä, te kaikki!"* Markus 14:23 kertoo, että *"he kaikki joivat siitä"*. Emme voi varmuudella tietää, puhuiko Jeesus siitä, että ehtoollisen ainekset oli syötävä nyt loppuun vai korostuuko tässä vain se, että he kaikki osallistuivat ateriaan. Näin olisi ilman erityistä kehotustakin tehty. Kun *neljäs malja*, josta kohta kerromme, *liittyi Jumalan valtakunnan tulemiseen* ja Jeesus ilmoitti, että Hän juo *sen vasta "uutena" iäisyudessa*, tässä on ehkä vain käytännöllinen ohje: nyt emme ehdi nauttia enää tätä viimeistä maljakerrallista – joten ateria on saatava päätökseen ja pöytä puhtaaksi. Näin ei egyptiläisille jätetä mitään tähteitä. Katolinen kirkko on luonut tavan, että liturgin on juotava ehtoollisviini loppuun. Jos seurakunta ei saa muuta kuin öylätin, viinin määrä on usein liioiteltu. Kaikki nämä tulkinnat on otettava huomioon.

● ASETUSSANOJEN ERITYISKOROSTUKSET

Ymmärtääksemme, miten luotettavan kuvan Uusi testamentti antaa eri kertomuksista ja niiden taustasta, on hyvä esitellä ehtoollisen asetussanojen korostuksia eri evankeliumeissa. Se tuo mieleen kasvatusfilosofi **Rousseau** kuulut sanat: ”Ystäväni, tuollaisia asioita ei keksitä. Tosiasiat Sokrateesta, jonka olemassaoloa ei kukaan epäile, ovat paljon heikommin perustellut kuin ne, mitkä kerrotaan Jeesus Nasaretilaisesta.”²⁶ Pienet sanonnoissa olevat erot johtuvat sekä siitä, että juutalaisia käsitteitä oli vaikeata muuntaa kreikaksi, samoin kuin siitä, että ehtoollisen sanoma liittyi opetuslasten tajunnassa myös laajempiin asiayhteyksiin.

Ehtoollisen asetussanat on otettu perinteisesti **Matteus 26:26–30** jakeista. Ne keskittyvät ”eukaristian” olennaisimpaan sanomaan. Kreikan sana ”*eukharistia*” merkitsee ”kiitosrukousta”, joka taas puolestaan liittyy aiemmin esille tulleetseen temppelin ”*bagiga*”-juhla- ja kiitosuhriin. *Pääsiäisuhri ja siihen liittyvät rukoukset olivat tämäntapaista eukaristiaa*. Yksityinen ihminen voikin ajatella ehtoollis-

selle polvistuessaan niitä monia kiitoksen aiheita, joita hänellä on. Jo aterian alussa sen isäntä kiitti siitä, että Jumala on luonut ”viinipuun annin”. Myös sen lopussa veisattiin ”kiitosvirsi”.

Matteus kertoo ehtoollisesta, että ”heidän syödessään” eli siinä vaiheessa, kun Egyptin orjuuteen liittyvistä mausteista ja ruuasta oli jo puhuttu ja itse aterialla oli alkanut, Jeesus ”*otti leivän, siunasi ja mursi* ja antoi opetuslapsillensa ja sanoi: ’Ottakaa ja syökää, *tämä on minun ruumiini*’.” Rabbinitisessä kirjallisuudessa pääsiäisilammasta kutsutaan, kuten olemme jo todenneet, nimellä ”*pääsiäisen ruumis*”, ”*guuf ha-pesah*”.²⁷ Heprean ”*guuf*” eli ”ruumis” -käsite merkitsee myös asian ”olemusta”, ”*gufoo shel ha-injan*”. Teologit keskustelevat usein ehtoollisen ”*substanssista*” yhdistämättä sitä heprealaiseen ajatteluun. Silloin on kyse ehtoollisen ”*aineksista*” ja niiden merkityksestä.

Jeesus samasti tämän ruumiiseensa liittyvän mielle yhtymän leipään. Olihan Hän puhunut jo aiemmin **Joh. 6:48–58** laajalti itsestään ”*elämän leipänä*”. Tuossa luvussa Hän korosti

²⁶ **Joseph Klausner**, *Jesus von Nazareth, seine Zeit, sein Leben und seine Lehre*, Jerusalem 1952, s. 98.

²⁷ Mishna Pesachim X, 3.

kahdesti, että joka syö tätä leipää, hän *"elää iankaikkisesti"*. Tässä mielessä ehtoollinen on *ikuisen elämän ateria*. Syömme sananmukaisesti "enkelten leipää". Jeesus oli opettanut, että ellemme syö "Ihmisen Pojan lihaa ja juo hänen vertansa", meillä ei ole *"elämää itsessämme"*. Ja Hän lisäsi: "Joka syö minun lihani ja juo minun vereni, sillä on *iankaikkainen elämä*, ja minä *berätän* hänet *viimeisenä päivänä*." Jos ehtoollisella pitäisi jakaa lammasta eikä leipää, sen käytännön toteutus olisi perin hankalaa.

Mutta miten juutalaiset toimivat, kun he siunaavat leivän? Silloin perheenisä kohottaa leivän, *siunaa ja murtaa* sen pieniin osasiin. Hän sanoo: *"Ole ylistetty sinä Jumalamme, kaikkeuden kuningas, joka suot meille leivän, joka on maasta peräisin."* Ruuan siunaus alkaa samoin sanoin: *"Ylistetty olkoon Jumalamme – joka ravitsee koko maailman suosiollaan, laupeudellaan, armollaan ja lempeydellään; hän antaa leipänsä kaikelle liballe, sillä hänen armonsa riittää iäti."* Murrettuaan leivän perheen pää antaa jokaiselle oman siunatun leipäpalasensa. Sapattina ja juhlapäivinä pojat istuvat juhlatamineissaan pöydän toisella ja tytöt toisella puolella, ja äiti niin kuin kuningatar isää vastapäätä. Pääasia on, että jokainen on *omakohtaisesti osallinen siunatusta leivästä*, joka kaikkia yhdistää.

Ehtoollisessa tarjotaan ensin siunattu leipä. Sitten seuraa jatko (Matt. 26:27): "Ja hän otti *maljan*, kiitti ja antoi heille ja sanoi: 'Juokaa tästä kaikki; sillä *tämä on minun vereni, liiton veri*, joka monen edestä vuodattetaan syntien anteeksiantamiseksi'." Puhe verestä perustuu vanhan liiton liittokaavaan. **2. Moos. 24:8–11** sanoo veren vihmonnasta, jolla kansa puhdistettiin: "Katso, tämä on sen *liiton veri*, jonka Herra on tehnyt teidän kansanne kaikkien näiden sanojen perusteella." Ja sitä seuranneessa *liitonateriassa* "he katselevat Jumalaa, söivät ja joivat". Sakarjan kirjan 9. luku kuvaa ensin nöyrää ja aasilla ratsastavaa Siionin kuningasta ja jatkaa: "Myös sinun vankisi minä *sinun liittosi veren tähden* päästän pois vedettömästä kuopasta." Ehtoollisella saamme katsella Herraamme. Ja vaikka olisimme kuinka kuivilla hengellisessä elämässämme, juuri tällä liitonaterialla saamme alkaa aina uuden startin. Muistan, että ensimmäinen hengellinen opas, jota nuoruudessani luin, oli Frank Mangsin ruotsalainen kirja "Hän alkoi uudelleen".

● MUTTA MIKSI JEESUS SAMASTI VIININ VEREENSÄ?

Onko siihen joitakin kielitieteellisiä syitä? Ja liittyykö se jotenkin Vanhan testamentin sa-

nomaan? Näin joudumme kyselemään itseltämme. Ongelma on niin tärkeä, että sen varhaisimpia juuria on etsittävä arkeologian antamista viitteistä. Tämä onkin mahdollista ajatellen laajaa kielitieteellistä aineistoa, joka on löytynyt heprean sukuun kuuluvista ugariitinkielisistä lähteistä. Niissä puhutaan *”viinipuun verestä”*. Varsinkin Mesopotamiasta kaivetuista, yli 20 000 savitaulua käsittävistä Mari-teksteistä saa apua VT:n tulkintaan. Asia on niin tärkeä, että siitä on hyvä esittää muutama päähuomio.

1. Moos. 49:10–11 on sekä juutalaisten että kristittyjen oppineiden mukaan hyväksytty kiistattomana Messias-ennustuksena. Aramealainen virallinen Onkeloksen selittävä *”targum”* eli käännös sanoo, että tämä ennustus täyttyy, kun *”Messias saapuu, hän, jolla on ballintavalta”*. Tämän Jaakobin siunauksen perussanoma puhuu siitä, että *”ei siirry valtikka pois Juudalta ... kunnes tulee hän, jonka se on ja jota kansat tottelevat”* (jae 10). Kun ennustus mainitsee Juudan heimon, rabbien vanha traditio viittaa siihen, että kaikki juutalaiset ovat saaneet oman kutsumanimensä Juudalta ja että *”myös Messias on polveutuva heistä”*. Ja muuan rabbi Hanin mainitsee hieman

katkerasti, että *”Israel ei otakaan vastaan Messiaan tooraa, koska Jesaja 11:10 sanoo, että pakanat etsivät Iisain juurta”*.

Jaakobin siunauksen jälkiosalla on läheinen yhteys ehtoollisen evankeliumiin. Siinä sanotaan Messiaasta, että *”hän sitoo aasinsa viinipuuhun, viiniköynnökseen aasinsa varsan; hän huuhtoo vaatteensa viinissä; viüttansa rypäleen veressä”* (jae 11). Juutalaisilla on hyvin laaja näihin jakeisiin liittyvä messiaaninen tulkinta.²⁸ Heidän päälähteensä Talmud sanoo, että *”jos joku näkee unta aasista, hän odottaa messiaanista pelastusta”*, koska Sakarja 9:9 lupaa, että hän *”on nöyrä ja ratsastaa aasilla”*. Ja sekä Talmud että viiden Mooseksen Kirjan aramealainen tulkki Zohar esittävät, että *”jos joku uneksii viinipuusta, hän odottaa näkevänsä Messiaan, koska on kirjoitettu, että hän sitoo aasinsa viinipuuhun”*.²⁹

Tämä huomio on erittäin tärkeä. Juuri ehtoollispöydässä Jeesus esitti **Joh. 15:1–6** vertauksen, *”Minä olen totinen viinipuu.”* Miksi alkutekstissä on tuo sana totinen tai tosi? Se johtuu ilmeisesti siitä, että Jeesus liitti sanomansa tähän Vanhan testamentin keskeiseen Messias-ilmoitukseen. Arameassa sanat *”ha-*

²⁸ Ks. Risto Santala, Vanhan testamentin Messias-odotus rabbinistisen kirjallisuuden valossa, Juuret I, ss. 57–61

²⁹ Brachoot 56, a ja 57, a.

mara” eli ”aasi” ja ”viinipuu” eli ”hamra” kirjoitetaan samalla tavalla, vaikka tällä ei olekaan suoranaista yhteyttä Jaakobin siunauksen tulkintaan. Kuitenkin Jeesus käytti juuri arameaa galilealaisten opetuslastensa parissa. Olisi hyvä, jos silloin tällöin ehtoollisen johdantopuheessa viitattaisiin tähän Jeesuksen vertaukseen. Samalla voisi mainita, että juutalaistenkin oppineitten mukaan Messias puhdistaa kansansa ”rypäleen verellä”.

Jeesus selitti seder-aterialla, että viiniköynnöksen kuivat oksat leikataan pois ja *polletaan*. Sitten ne myös ”*puhdistetaan*, että ne kantaisivat runsaamman hedelmän”. Siinä ei käytetä mitään paineruiskua, kuten nykyajan lapset kuvittelevat. Tällä sanalla tarkoitetaan, kuten uusi käännös asian selkeyttää, että oksat puhdistetaan ”*liioista versoista*”. Näin tehdään joka vuosi viinitarhan kukinnan aikana. Silloin osataan erottaa ns. ”varkaat” hedelmää lupaavista versoista – näinhän tomaateillekin Suomessa tehdään. Elämässämme on paljon turhaa, joka voitaisiin kitkeä pois. Ehtoollisella teemme tällaista ”sielun laskutoimitusta”, kuten katumusta nykyhepreassa joskus kutsutaan.

Sanottakoon vielä, että kuuluisa arkeologi **W. F. Albright** toteaa, että yllä esittämämme Jaakobin siunauksen kolme aasia merkitsevää sanaa, jotka ovat hyvin harvinaisessa muodossa, esiintyvät Mari-tekstien aasiuhreissa samassa järjestyksessä kuin Raamatussa. Siitä Albright päättelee, että Jaakobin siunaus ei ole mitään nuotiotarinaa, kuten suomalainen tulkinta eräissä kirjoissa valistaa, vaan varteenotettavaa historiallista ainesta. Näin niiden traditio olisi hyvin vanha, vaikka ne olisi laadittu kirjalliseen asuunsa vasta 11. vuosisadalla eKr. Juutalainen asiantuntija **A. Malamat** esittää heprealaisessa ja englantilaisessa artikkelissaan, että Mari-tekstit olisivat maltillisenkin ajoituksen mukaan ajalta 1695 eKr.³⁰ Tämä rohkaisee uskomään, että voimme suhtautua entistäkin luottavammin Raamatun historialliseen taustaan.

Matteuksen tallentamien asetussanojen jälkeen Jeesus sanoi vielä: ”Tästedes minä en juo tätä viinipuun antia, ennenkuin sinä päivänä, jona juon sitä *uutena teidän kanssanne* Isäni valtakunnassa.” Ensin korostuu, että Jeesus on vuodattanut verensä meidän puolestamme; nyt siihen lisätään, että *uuden liiton*

³⁰ Ks. **W. F. Albright**, *The Biblical Period from Abraham to Ezra*, New York 1963, s. 12 ja **A. Malamat**, *Mari and the Bible, A Collection of Studies*, Jerusalem 1977 – articles in Hebrew and English.

ateria jatkuu *iäisytydessä*. Papit kuvaavat usein, että alttarikaaren toinen puoli ulottuu iäisytyteen. Näin saamme muistella ehtoollisella edesmenneitä rakkaitamme, pieniä ja suuria.

● EHTOOLLISEN YLISTYSVIRSI

Matteus ja Markus kuvaavat samoilla sanoilla seder-aterian päätöksen: *"Ja veisattuaan kiitosvirren he lähtivät Öljymäelle."* Perinteisesti pääsiäisateria päättyi psalmikokoelmaan, jota kutsuttiin nimellä *"suuri hallel"*. Tämä "hallel" eli "ylistysvirsi" kokonaisuus käsitti **Psalmit 113–118**. Ne on otsikoitu nasevasti: "Ylistys Herralle, alhaisten auttajalle", "Israelin ihmeellinen pelastus Egyptistä" ja "Herralle ainoalle kunnia". Psalmi 116 mainitsee ehtoolliseenkin liittyvän ajatuksen: *"Minä kohotan pelastuksen maljan"*. Apostoli Paavali rakasti tämän psalmin sanontaa: "Minä uskon, sentähden minä puhun, minä, joka olin kovin vaivattu" (ks. 2. Kor. 4:13). Psalmi 117 on luonteeltaan ekumeeninen; siinä on vain kaksi säettä, joiden mukaan "kaikki pakanat" ja "kaikki kansat" ylistävät Herraa Hänen armostaan ja uskollisuudestaan. Psalmia 118 kutsutaan arameaksi nimellä *"shir matronita" eli "kuninkaallinen laulu"*. Jokainen pääsiäisen viettäjä osaa sen jakeet 21–26 ulkoa. Suomessa suosioon tul-

lut adventin Hoosianna-hymni liittyy näihin jakeisiin. Tosin tätä nykyisen virsikirjamme ensimmäistä virttä ei tunneta muualla kuin Suomessa. Sen sävel syntyi Saksassa 1700-luvun lopulla, mutta jäi pian unhoon. Mutta mitä olisikaan adventti ilman meidän omaa "kuninkaallista" lauluamme.

Psalmilla 118 on ollut erityinen käyttö tempelin suurissa juhlissa. Sitä laulettiin niisan-kuun 14. päivän iltapäiväuhrin yhteydessä ja itse illan seder-aterialla, sitten seuraavan päivän "hagiga"-uhrin yhteydessä, niin ikään helluntaina eli lain antamisen juhlassa, samoin lehtimajanjuhlan "suurena hoosianna"-päivänä ja myös hanukka-juhlassa eli tempelin vihkimisjuhlassa. Kerran kiersin yömyöhään seder-juhlan aikana Jerusalemin hurskaitten kaupunginosan Mea-Shearimin kujilla. Kotien avoimista ikkunoista kuului hepreankielinen veisuu – Psalmin 118 jakeita 21–26 laulettiin aivan samalla sävelellä, jota me käytämme messiaanisten juutalaisten koukuksissa. Se nosti kyöneleet suomalaisen sivustakuulijan silmiin. Olen aina rakastanut näitä ortodoksijuutalaisia, sillä heillä on erityiset edellytykset ymmärtää myös Uuden testamentin sanomaa.

Seder-juhlansa päätökseksi opetuslapset **laulovat tai resitoivat** yhdessä Psalmia 118.

Heidän äänensä kaikuivat ikkuna-aukoista yöllisille täysikuun valaisemille kujille:

”Minä kiitän sinua siitä, että vastasit minulle ja tulit minulle pelastajaksi. Se kivi, jonka rakentajat hylkäsivät, on tullut kulmakiveksi. Herralta tämä on tullut; se on ihmeellistä meidän silmissämme. Tämä on se päivä, jonka Herra on tehnyt; riemuitkaamme ja iloitkaamme siitä. Oi Herra, auta [hooshiaa nna], oi Herra, anna menestys [batsliichaa nna]! Siunattu olkoon hän, joka tulee Herran nimeen; me siunaamme teitä Herran huoneesta.”

Luther on sanonut: ”Tämä psalmi on auttanut minua vaikeuksissa, joissa yksikään kuningas ja hallitsija ei ole voinut minua auttaa.” Juutalainen oppinut rabbi **Akiba** selittää: ”Pyhä Henki on antanut tämän laulun, kun israelilaiset ylittivät Punaisenmeren.”³¹ Rabbi **Jehuda** ja **Shmuel** sanovat: ”Profeetat ovat määränneet israelilaisille, että kun he kerran pelastuvat, heidän tulee laulaa tätä pelastajalleen.”³² **2. Moos. 15.** luku alkaa sanoilla, ”Silloin Mooses veisasi” ja kuvaa sitten Punaisenmeren ylitystä. Aramealainen Mooseksen Kirjojen selitys **Zohar** sanoo, että *tässä on viittaus*

”Siihen tulevaan” eli Messiaaseen. ”*Siksi Israel on laulava tätä ylistystä hänelle, joka saapuu*”. Ja ”*Jumala on ojentava toiseen kertaan kätensä lunnastaakseen kansansa jäännöksen*”. Silloin nousivat ne, ”*jotka ovat kuolleet käärmeen langettamina ja heistä tulee Messias-kuninkaan neuvonantajia*”. Tämä laulu on ”*kuninkaallinen laulu*” ja se puhuu ”*uskon yhteydestä ja Messias-kuninkaan tulosta*”. Muistettakoon vielä, että Jeesus viittasi jakeeseen 26 sanoessaan: ”Tästä edes te ette näe minua ennenkuin sanotte: siunattu olkoon hän, joka tulee Herran nimeen” (Matt. 23:39).

Ehtoollisen kommuunio korostaa tätä ”*uskon yhteyttä*”. Zohar kutsuu toistuvasti Messiasta nimellä ”*Pyhä ja Korkein kuningas*”. Tulevaisuudessa ”*Israel ylistää tällä laululla Messias-kuninkaanensa päivinä sitä, että sillä on ilo kokoontua Pyhän Jumalan tykö*”. ”*Ja sanat, hän on tullut minulle pelastajaksi, tarkoittavat Messias-kuningasta*”. Ja kun Pyhä Kuningas saapuu, silloin ”*me iloitsimme ja riemuitsemme hänestä pelastajana; ja hänen pelastuksensa tarkoittaa tietenkin Herran pelastusta, joka on palannut Siioniin*”.³³ Näistä juutalaisen tradition tulkinnoista voidaan sanoa kauniisti, kuten on

³¹ Sutta 6, b.

³² Tästä on laaja keskustelu mm. ”Beit Ja’akob” Siduur-rukouskirjassa, Varsova 1880, ss. 520–521.

³³ Zohar, 1. Moos. 13:17 alkava parashaa, ”be-shallah”, 216–227.

tehty, että niissä on ”voimakas messiaaninen aatevire”.

Jeesus itse oli puhunut alkuvuikolla Öljyvuorella istuessaan Psalmin 118 kivistä, jonka rakentajat *hylkäävät* ja josta tulee kulmakivi (Matt. 21:42, Mark. 12:10 ja Luuk. 20:17). Nyt samana yönä ehtoollisen jälkeen Hän joutui kokemaan, kuinka Hänen luottomiehensä hylkäsivät Hänet. Ja pian Hän oli oleva ”ihmisten pilkka ja kansan hylky” (Ps. 22:7). Myöhemmin 90-luvulla **Jamnian** uudistetussa suuressa neuvostossa tehtiin virallinen hylkäystuomio, joka heijastuu synagogan rukouksissa ja päätöksissä. Silti Psalmi 118 ja sen hylätty kulmakivi ovat askarruttaneet juutalaisia oppineita vielä keskiaikanakin. Tämä kulmakivi on *”Messias-kuningas, joka on oleva Siionin koetinkivenä”*. Kerran Hänestä tulee *”perustusten perusta”* ja Hänet *”asetetaan kaikkein arvokkaimmalle paikalle ylimmäksi pääkiveksi”* – *”mutta sitä ennen on oleva suuria kärsimyksiä”*.³⁴

Opetuslasten laulama kuninkaallinen laulu, *”shür matronita”*, todistaa eittämättömästi siitä, että koko seder-ateria liittyi Messias-salaisuuteen, joka sai nyt Jeesuksessa täyty-

myksensä. On vahinko, että kristillinen teologia ei tunne tätä vanhaa traditiota. Joku voisi ajatella, että kannattaako evankeliu-
mien kuvaukseen liittää vihjeitä opetuslasten resitoimista ”virsistä”. Helposti muistutamme epämusikaalista miestä, joka ihmetteli Sibeliuksen viulukonserton suosiota: ”Eihän siinä tehdä muuta kuin vingutetaan hevosen häntäjouhilla lampaan suolia.” Rabbit ovat sanoneet, että Pyhä Henki toimii vain siinä, kun psalmeja resitoidaan – tällä ”puhelaullalla”, jota käytettiin aikanaan oopperoissakin, tahdottiin selkeyttää psalmien luontevaa lausumista. Perusteena tälle laulutavalle oli se, että näin korostettiin tekstin omaa sanomaa.

Siionin essealaiskorttelissa vietetty pääsiäis-ateria oli kestänyt ainakin nelisen tuntia. Tapana oli, että *”siihen liittyi muutakin opetusta*. Johanneksen evankeliumin 14–17 luvut kertovat Jeesuksen puhuneen yläsalissa myös lähitulevaisuudesta: **14.** luku opettaa seikkaperäisesti Pyhästä Hengestä Puolustajana, joka tukee ja lohduttaa Hänen omiansa Hänen kuolemansa jälkeen. **15.** luku kertoo, että tulevina vainon aikoina uskovat kestävät pysyessään viinipuussa, rakkaudessa ja Jumalan sanassa – ja nelisen kertaa Jeesus lu-

³⁴ Ks. Psalmin 118 tulkintaa **Risto Santalan** kirjasta, Vanhan testamentin Messias-odotus, ss. 151–159.

paa näissä luvuissa oman ilonsa, joka on "täydellistä" iloa, "täydellisenä heissä itsessään" ja jota "kukaan ei ota pois" (Joh. 15:11, 16:22, 24 ja 17:13). *Ehtoollinen onkin eräässä mielessä taivaallisen ilon ateria.* **16.** luku jatkaa puhetta Pyhän Hengen työstä ja tulevasta vainoista. Se loppuu sanoihin: "Maailmassa teillä on ahdistus; mutta olkaa turvallisella mielellä: minä olen voittanut maailman." Kaikki nämä ajatukset tulisi liittää ehtoollisen kehyksiin.

17:nteen lukuun Johannes on tallentanut Vapahtajamme *"ylimmäispapillisen rukouksen"*. Tämä Johanneksen kuvaama yläsalin rukous korostaa Jeesuksen alkuperää ja Hänen kirkkauttaan, joka on ollut Hänellä "ennenkuin maailma olikaan". Jeesus huokaili, että Hänen omansa tietäisivät Hänen "lähteneen" Isän tyköä. Ja Hän rukoili, että Hänen omansa "olisivat yhtä" ja "täydellisesti yhtä". Maailma tulee kyllä vihaamaan heitä, sillä he eivät ole tästä maailmasta. Siksi Jeesus korosti kahdesti, että olisimme "pyhitetyt tuudessa" (jae 19). Näitä rukousaiheita voi mietiskellä myös ehtoollispöydässä.³⁵

● GETSEMANEN YLIMMÄISPAPILLINEN RUKOUS

Kun Jeesus opetuslapsineen siirtyi Öljymäelle, siellä käyty Getsemanen rukoustaistelu kuului Messiaan tehtävään. Yöllinen hiljainen opetuslapsijoukko kulki jälleen kuutamossa essealaiskorttelin kujien läpi alas Kidronin purolle ja sieltä Getsemanen puistikoon. Nyt kuu oli kiertänyt ja loisti jälleen suoraan takaapäin valaisten Öljyvuoren rinteet. Kaikkialla oli juhlavieraille varattuja telttamajoja. Tutkija **Pixner** arvelee, että opetuslapset johdettiin luolaan, missä on vieläkin jälkiä entisestä öljynpuristamosta. Markus puhuu tässä yhteydessä Getsemanenimisestä maatilasta. Tuo nimi *"Gat shmanim"* merkitsee öljynpuristamoa.

Betaniassa on vieläkin erittäin hyvin säilynyt muinainen oliivimurskaamo. Samantapainen, mutta modernimpi löytyy Beetlehemistä. Öljypuista kootut oliivit rusennettiin aluksi öljykuurnassa suurella kivihiertimellä; siitä syntynyt tahna pinottiin päällekkäin leveisiin pellavakasseihin, jotka puristettiin

³⁵ VT kuvaa pääsiäisateriaa ensin 2. Moos. 12–13 luvuissa; sitten 4. Moos. 9:1–14 yhteydessä, kun vietettiin Egyptistä lähdön vuosijuhlaa; Joosua 5:10 toisen sukupolven pääsiäisen yhteydessä Gilgalissa; kuningas Salomonin pääsiäisen kuvauksessa 2. Aik. 8:12–13; kuningas Joosian pääsiäistä selostettaessa 2. Kun. 23:21–23; Hesekielin pääsiäissäädösten yhteydessä Hes. 45:21–24 ja maanpaon aikaan liittyen Esra 6:19–22.

pitkän vipuvarren avulla likistykseen – ensiksi valuva kallein ”neitsytöljy” kerättiin erikseen; loppu puristettiin viimeistä pisaraa myöten edessä olevaan kokooma-altaaseen. Muinoin oliivien prässäämisessä käytettiin hyväksi jonkinlaista ruuvipöytää, nykyään teknisempiä ratkaisuja. Kuivat rusennetut oliivisydämet toimivat tänä päivänä lopun pastörintivaiheen eli iskukuumementamisen polttoaineena. Arabit käyttävät öljypuusta sanontaa, *”zeitun il-häjää”* eli *”elävä oliivipuu”*. Tämä johtuu siitä, että se elää vuosisatoja ja että sen jokainen osa on hyödynnettävissä. Sen voi havaita myös taiteellisista veistoksista, joihin on keskitytty Beetlehemin puusorvaamoissa. Beetlehemiläiset olivat aikanaan vastuussa temppelin puuvarastosta. Näin he saivat kotiinsa tarvikeaineeksia ja kehittivät taitaviksi puusepiksi.

Getsemanen puistikossa Jeesuksen tuska puristui veripisaroiksi. Mutta mistä Jeesuksen yöllisessä rukouksessa oli oikein kysymys? Sederin jälkeisellä yöllä on Raamatussa oma nimensä, *”pyhä valvontayö”*. Siitä sanotaan: *”Tämän yön kaikki israelilaiset valvokoot Herran kunniaksi”* (2. Moos. 12:42). Rabbit korostavat, että pääsiäisen merkityksestä tulisi keskustella viralliseen aamurukoukseen asti. Oli myös tärkeätä, että kymmenen hengen *”havura”* eli *”ryhmä”* pysyi koolla loppuun

asti. Jeesuksen opetuslapsipiiri tuli Juudas Iskariotia lukuun ottamatta kokonaisuudessaan Getsemaneen. Näitä asioita voi tutkia ehtoollisen yhteydessä, koska ne heijastavat monia pääsiäisaterian perinteisiä tapoja. Välillä on tosin käytettävä suurennuslasia; heprealaisissa vanhoissa, pienillä kirjasimilla tallennetuissa lähteissä se onkin sananmukaisesti tarpeen.

Pyhään valvontayöhönkin liittyy voimakas Messiaan odotus. Jo aramealainen Jerusalemin targum puhuu *”muistojen kirjan neljästä yöstä”*: *ensimmäinen oli ns. luomisen yö, toinen Aabrahamin kokema ”ilmoitusyö”* (1. Moos. 15:12–13), *kolmas yö viittaa Egyptin esikoisten surmaamiseen ja neljäntenä yönä on ”Messias-kuningas saapuva Roomasta”*. Rukouskirjallisuudessa Rooma kummittelee myös salanimellä *”Seir”* – liekö takana kristillisen kirkon kätkeyty vaikutus. Tämä Messiaan saapuminen on yhdistetty pääsiäisyöhön. Jeesus joutui kokemaan sen *”tuskien yönä”*.

Getsemanen rukoustaistelu kuului varsinaisesti *Jeesuksen ylimmäispapilliseen tehtävään*. Sovitustehtävä käsitti aina papillisen esirukouksen ja virheettömän uhrin. Suuren sovituspäivän aattona ylimmäinen pappi meni kaikkein pyhimpään ja rukoili siellä kansan puolesta. Tapanä oli, että hän riisui

kengät pois jaloistaan, ettei torkahtaisi ja ettei varsinainen sovitustyö näin mitätöityisi. Jeesuksen "valvontayö" on ainoa lähikuva Jeesuksen rukouselämästä. Hebrealaiskirje kuvaa sitä kertoen, että Hän uhrasi rukouksia *"väkevällä huudolla ja kyynelillä"* (5:7).

Suurennuslasilla tutkien huomaa, että *ehtoolliskertomus ei pubu mitään neljännen maljakerrallisen nauttimisesta*. Viinimaljasta juominen oli sallittua ensimmäisten maljojen jälkeen, mutta kolmannen eli *siunauksen maljan ja neljännen välillä siihen ei ollut lupaa*.³⁶ *Neljäs eli viimeinen malja liittyi Jumalan valtakunnan tuloon*. Ei ihme, että Jeesus käytti **Markus 14:25** mukaisesti sanontaa: *"Minä en juo enää viinipuun antia, ennenkuin sinä päivänä, jona juon sitä uutena Jumalan valtakunnassa."* Hallel-psalmien jälkeen lausuttiin yleisesti ns. *"birkat ha-shiir"* eli *"laulun siunaus"*, jossa ylistettiin *"Jumalan kuninkaamme nimeä"*. Vasta sen jälkeen oli vuorossa neljäs malja.

Jeesus ei ilmeisesti lausunut Jumalan valtakuntaan liittyvää siunausta eikä juonut neljättä maljaa. Sen Hän tahtoi tehdä vasta, kuten **Luukas 22:16** ilmaisee, *"kun sen täytyminen tapahtuu Jumalan valtakunnassa"*.

Näin eri evankeliumien palapeli paljastaa uusia piirteitä ehtoollisen taustasta.

Kun Jeesus saapui tukiryhmänsä kanssa Getsemaneen, osa asettui siellä olevan maatilan *luolan suojaan*. Markus 14:32–33 sanookin Jeesuksen kehottaneen: *"Istukaa tässä, sillä aikaa kuin minä rukoilen."* "Ja hän otti mukaansa Pietarin ja Jaakobin ja Johanneksen; ja hän alkoi kauhistua ja tulla tuskaan." Varsinaisen ylimmäispapillisen esirukouksensa Jeesus joutui suorittamaan ilman muiden tukea. Hän ei saanut hetkeksikään torkahtaa. Sekä Matteus (26:39) että Markus (14:35) muistavat, että Jeesus *"meni vähän edemmäksi, lankesi maahan ja rukoili"*.

Jeesus toivoi kyllä omalta opetuslapsiryhmältään, *"havuraltaan"*, että he osallistuisivat Hänen kanssaan rukoukseen. Rabbit puhuvat *"Jumalan valtakunnan ikeestä"*, jota kukin omalta osaltaan kantaa. He opettavat, että yksityinen ihminen joutuu osallistumaan Jumalan *"valtakunnan synnytyskipuibin"*, *"jisurei ha-malchut"*. Ne ovat myös ns. *"messiaanisia synnytyskipuja"*, *"havlei ha-Mashüab"*. Vapahtajan osassaan Jeesus kohtasi tämän kaiken öljynpuristamon puistikon yksinäisyy-

³⁶ Mishnajoot Pesahim 10:7.

dessä. Luukas 22:44 kuvaa, että ”kun hän oli suuressa tuskassa, rukoili hän yhä hartaammin. Ja hänen hikensä oli niinkuin veripisarat, jotka putosivat maahan.” Professori **Osmo Tiililä** korosti aikanaan, että tämä sisäinen taistelu oli vieläkin vaikeampaa kuin ristin kärsimys. Siihen Jeesus viittasi jo etukäteen sanoessaan: ”Minun sieluni on syvästi murheellinen, kuolemaan asti; olkaa tässä ja valvokaa minun kanssani” (Matt. 26:38).

Tällainen valvominen liittyi ”sederin” ohjeisiin. Sitä pidettiin tärkeänä. Sanottiin, että jos jotkut vain ”*torkahtavat*” pääsiäisaterialla, sitä voi jatkaa, mutta jos he ”*nukahtavat*”, sederin vietto on lopetettava.³⁷ Matteus ja Markus kertovat, että Jeesus joutui nuhtelevaan kolme kertaa omiansa siitä, että nämä eivät jaksaneet edes ”yhtä hetkeä” (Matt. 26:40) eli tuntia valvoa Hänen kanssaan. ”Heidän silmänsä olivat käyneet raukeiksi” kenties runsaan ateriankin vuoksi. Luukas sanoo uneliaisuuden syyksi sen, että Jeesus ”tapasi heidät *murheen tähden* nukkumasta” (22:45). Olihan Jeesus puhunut hyvin selkeästi tulevasta kärsimyksestään. Usein ahdistunut ihminen pakenee arkitodellisuutta korvaten sen ylenpalttisella nukkumisella.

Jeesus joutui kyllä nauttimaan oman ”neljännessä” maljansa – mutta se ei liittynyt viinipuun antiin. Jeesuksen viimeinen malja täällä ajassa oli ”*tuskiensa malja*”. Sekä Matteus että Markus kertovat siitä. Jeesus rukoili: ”Isäni, jos tämä malja ei voi mennä minun ohitseni, minun sitä juomattani, niin tapahtukoon sinun tahtosi” (Matt. 26:42). Joudumme tyytymään usein Jumalan käsittämättömyyden johdattamaan huokaillessamme ehtoollisella lähimmäistemme ja lastemme – tai myös omien kipujemme kanssa. Polviasento kuvaa tätä sydämemme hätää. Muistamme toki, että Jeesus itse ”lankesi maahan ja rukoili”.

● NELJÄS ELI ”JUMALAN VALTAKUNNAN MALJA”

Neljännessä maljan poisjääminen on askarruttanut juutalaissyntyisiä kristinuskon tutkijoita. Oxfordin yliopiston professori **David Daube** on kirjoittanut laajan tutkimuksen ”Uusi testamentti ja rabbinistinen juutalaisuus”.³⁸ Sen alaotsikossa ”neljännessä maljan poistaminen”, hän viittaa ensin siihen, että apostoli Paavali tiedosti kolmannen maljan erityisluonteen. Tämä aramealaisellakin ni-

³⁷ Mishnajoot Pesachim 10:8.

³⁸ **David Daube**, *The New Testament and Rabbinic Judaism*, Lontoo, The Athlone Press 1956, 460 ss.

mellä tunnettu *"kasa debirchetta"* eli 1. Kor. 10:16:ssa mainittu *"siunauksen malja"* merkitsi hänelle *"Herran maljaa"* (jae 21). Prof. Daube sanoo, että neljäs malja nautittiin muistaen "Jumalan valtakunnan" saapumista. Kun Jeesus viittasi siihen, että Hän ei juo viinipuun antia ennen kuin sen täyttymys on tapahtunut Jumalan valtakunnassa, *"hän asetti sen korvaamaan todellisen, täydellisen ja lopullisen valtakunnan tuloa, joka on vielä uskon ja toivon asia. Mutta hän viittasi ilmeisesti sillä neljänteen maljaan."* Olettamus, että Hän ei juonut neljättä maljaa eikä lausunut *"birkat ha-shir"* eli "laulun siunausta", merkitsee sitä, että *"hän siirsi tämän osan liturgiasta todellisen ja lopullisen Jumalan valtakunnan toteutumiseen".*³⁹

Tämä iankaikkisuusnäköalaan liittyvä piirre painottuu kaikkein voimakkaimmin Luukkaan tallentamissa erityiskorostuksissa. Hän sai lähitietonsa apostoli Paavalilta. Siitä syystä on hyvä tarkkailla samanaikaisesti **Luukas 22** kuvausta ja **1. Kor. 10. ja 11.** lukuja. Apostolien tekojen 20:14 mukaan Luukas liittyi Assossa Paavalin seuraan. Siitä alkaa ns. "me"-kerronta: "Hän yhtyi meihin Assossa ... ja kuljimme Mityleneen ... me

purjehdimme Kion kohdalle ... me laskimme Samoon ... ja tulimme Miletoon."

Uuden testamentin historiallinen taltiointi on hämmästyttävän tarkkaa. Luukas seurasi Paavalia Jerusalemiin. Ja kun Paavali vuosina 57–59 oli **Kesarean vankilassa**, Luukas sai hoitaa häntä hänen henkilöäkkärinään. Tuona aikana hän keräsi myös matkustellessaan ympäri maata apostoleilta erityistietoja Perean eli Golanin kaupunkien alueella tapahtuneesta Jeesuksen toiminnasta – joita Luukas yksin kuvaa. Samoin hänen lähikuvansa Jeesuksen syntymän tapahtumista ja äiti-Marian omista kokemuksista liittyvät tähän vaiheeseen.

Vielä Paavalin kaksivuotisen vankeuden aikana Roomassa Luukas sai toimia hänen yksityislääkärinään. Apostolien tekojen viimeinen eli 28. luku kuvaa: "Me laskimme maihin Syrakuusassa ... tulimme Puteoliin ... siellä tapasimme veljiä ... sitten me lähdimme Roomaan ... kolmen päivän kuluttua Paavali kutsui kokoon juutalaisten ensimmäiset" (12–14, 17). Ja aiheemme kannalta tärkeintä on jakeista 23 ja 31 tehtävä huomio. Ne kertovat kahdesti, että *"aamuvarhaisesta iltaan*

³⁹ Em. David Dauben kirja, ss. 330–331.

saakka Paavali selitti ja todisti Jumalan valtakunnasta – ja hän asui ”omassa vuokrasunnossaan kaksi täyttä vuotta” ja ”*julisti Jumalan valtakuntaa* ja opetti Herran Jeesuksen Kristuksen tuntemista”.

Mikäli syytehakemusta roomalaisen lain mukaan ei uudistettu kahden vuoden sisällä, se raukeni itsestään tuona aikana. Siksi Paavali vapautui sen jälkeen vankeudestaan. Jos tuo kahden vuoden aresti oli vuosina 60–62, hän on ehtinyt tehdä vielä lähetysmatkat Vähään-Aasiaan, Makedoniaan ja Espanjaan, kuten eräät tutkijat arvelevat.⁴⁰ Vuoden 64 alkupuolella syttyi Roomassa suuri tulipalo, josta keisari Nero syytti kristittyjä. Tokko Paavali suoraselkäisenä miehenä osasi vaieta näistä valheista – ja näin hänet sitten vangittiin uudelleen ja mestattiin. Kuitenkin Paavalin *eskatologinen* perusnäkemys heijastuu tuona aikana kirjoitetuista Timoteukselle osoitetuista kirjeistä. Ja Jumalan *valtakunta-näky* oli niissäkin päällimmäisenä.

Ehtoollisen yhteydessä Luukas korostaa kolme kertaa neljännen maljan salaisuutta. Luukas kuvaa, että Jeesus ei syö pääsiäisateriaa enää ”*ennenkuin sen täyttymys tapahtuu Juma-*

lan valtakunnassa” – Hän ei ”*juo viinipuun antia, ennenkuin Jumalan valtakunta tulee*” – ja te, jotka ”*olette pysyneet minun kanssani minun kiusauksissani ... te saatte syödä ja juoda minun pöydässäni minun valtakunnassani*” (jakeet 16, 18 ja 28–30). Joskus seurakuntalainen rohkaisee pappiansa Jumalan sanalla. Muistan erään vanhemmanpuoleisen miehen, joka tuli ehtoollisaterian jälkeen erikseen sanomaan, että me saamme syödä kerran Jumalan pöytäseurassa, jos osallistumme Vapahtajamme kanssa Hänen kiusauksiinsa. Tämä jäsenyi omassa sydämessäni heprealaiseseen sanontaan Jumalan valtakunnan ikeen kantamisesta ja messiaanista synnytysskivuista. Niihin pappi-parka usein ”osallistuu”.

Luukas kertoo pääsiäisateriasta pienen yksityiskohdan, johon muut eivät ole kiinnittäneet huomiota. Se lienee vaikuttanut varsinkin ns. vapaitten piirien ehtoolliskäytäntöön. Jeesus sanoi ehtoollismaljasta: ”*Ottakaa tämä ja jalkakaa keskenänne*” (Luuk. 22:17). Ilmeisesti ehtoollisviini siunattiin ensin suuremmassa maljassa, joka sitten kaadettiin pienempiin lasitai savipikareihin, joita oli tuotu vuosien varrella lahjoina essealaisten majataloon. Näin ollen viini ”jaettiin” osallistujien kesken. Mi-

⁴⁰ Ks. Risto Santala, Paavali ihmisenä ja opettajana juutalaisten lähteiden valossa, Perussanoma 1994, ss. 120–129.

tään erityisohjeita ei kylläkään muutoin liity viinin jakamiseen.

Apostoli Paavali joutui sen sijaan antamaan aina seurakunnille käytännön neuvoja. Ne liittyivät, kuten ymmärtää sopii, hänen rabbin koulutukseensa. 1. Kor. 10:4 jakeessa on viittaus *”kallioon”*. Tämä käsite esiintyy juutalaisessa rukouskirjallisuudessa Messiaan vertauskuvana, kuten tulemme myöhemmin näkemään. Paavali sanoo: *”He söivät kaikki samaa hengellistä ruokaa ja joivat samaa hengellistä juomaa.* Sillä he joivat hengellisestä *kalliosta*, joka heitä seurasi; ja *se kallio oli Kristus.*” Ja vähän myöhemmin hän viittaa seurakuntaa koskevaan kielikuvaan: *”Koska leipä on yksi, niin me monet olemme yksi ruumis.”* Tämä ykseyden ajatus, jota kommuunio edustaa, näkyy myös Paavalin opetuksessa armolahjoista, joita käytetään seurakunnan rakennukseksi. Lähi-idässä yhteisen leivän syöminen merkitsee kuulumista samaan perheväkeen.

Paavali vastaa toiseenkin seurakuntia askarruttavaan kysymykseen: Kuinka usein saamme käydä Herran pöydässä? 1. Kor. 11:25 liittää asetussanoihin selityksen: *”Niin usein kuin te siitä juotte*, tehkää se minun muistokseni.” Saimme tähän jakeeseen kätkeytyneen huvittavan opetuksen 1980-luvulla Haifan

Eliaan kirkon ehtoollisella. Juutalaiskristitty luterilainen pappi **Richard Wurmbrand**, joka kuuluu aikamme eläviin marttyyreihin, palveli paikallisen papin kanssa alttarilla. Lähelläni istui muuan ystävä, jonka tunsin jo vuodelta 1954, jolloin hän toimi Haifan sataman työnjohtajana. Jättiläismäisillä raameilla varustetulla, karhumaisella miehellä oli *”maailman syvimvät hymykuopat”* – ne hän oli saanut saksalaisen upseerin kannuksista; tämä oli ensin polkenut nuoren miehen sääri-luut ja kädet ja sinetöinyt lopuksi raakalaismaisen työnsä lävistämällä nuoren miehen posket. Tämä kylläkin pelasti jugoslavalaisen viininviljelijämme keskitysleiriltä, sillä hänen paranemisensa sairaalassa kesti pitkälti toista vuotta. Ystävämme tuli myöhemmin Karmel-vuorella pitämillemme sielunhoitopäiville ja kertoi elämästään. Nyt komea vanhus istui vaimonsa kanssa penkillä. Saatuaan puolisonsa kanssa ehtoollisen hän palasi penkkeihin. Kolmannen tai neljännen pöytäkerrallisen jälkeen taisi alkava dementia tehdä kepposensa. Mies nousi jälleen ylös – vaimo ei ehtinyt ottaa hihasta kiinni. Ja Wurmbrand antoi avustajansa kanssa ehtoollisen toiseen kertaan, vaikka varmasti tajusi tilanteen – lupaahan sanakin, että *”niin usein”*, kun sydän vaatii, se on sopivaa. Vielä pahempi on, ellemme lainkaan tahdo kohdata alttarilla Mestariamme, joka meitä kutsuu.

Kolmas Paavalin hienovarainen ohje liittyy jakeeseen 33: *"Kun kokoonnutte aterioimaan, odottakaa toisianne!"* Toki on hyvä, että seurakunta tulee alttarille heti kutsun saatuaan. Mutta jos siellä on silmitöntä "tunkua" tai jopa tönimistä, ei sekään palvele keskinäistä yhteyttä. Omassa seurakunnassani oli säännöllisesti kirkossa käyvä insinööri, jonka havaitsin jättäytyneen ehtoollisella aina viimeiseksi. Liekö lukenut ohjeensa Paavalin kirjeistä? Tällainen yksityisten jakeiden seuraaminen voi olla vaikeaa. Kuitenkin pienet elämästä otetut lähikuvat ja "välipalat" antavat uusia vihjeitä uskon käytännölliseen sovellutukseen.

Opillisena erityiskorostuksena Paavali esittää 1. Kor. 11:26 jakeessa seikan, jolla on syvälinen teologinen tausta. Hän kirjoittaa: *"Niin usein kuin te syötte tätä leipää ja juotte tämän maljan, te julistatte Herran kuolemaa, siihen asti kuin hän tulee."* Mihin tämä sanonta niveltyy? Tässä näkyy toki Paavalin ja Luukkaan korostama iäisyysnäköala. *Mutta mitä on tuo Herran kuoleman julistaminen? Vastaus löytyy Psalmista 22, joka liittyy juutalaisessakin tulkinnassa aiheeseemme.*

● Psalmin 22 ehtoolliskuva

Tämä psalmi alkaa huudahduksella, *"Jumalani, Jumalani, miksi minut hylkäsit?"* Kreikkalainen alkukielinen Uusi testamentti lainaa Matteus 27:46 jakeessa näitä sanoja yllättäen arameaksi. Se todistaa, että Jeesus lohdutti galilealaisia opetuslapsiaan ristillä riippueensa näiden omalla kielellä. Psalmin loppu kuvaa jakeesta 27 lähtien eräänlaista *liitonateriaa*, jossa "jälkeentulevaiset" palvelevat Herraa. Sana Herra toistuu neljä kertaa. Mistä tässä on kysymys? Tunnetuin juutalainen keskiaikainen VT:n tulkitsija RASHI sanoo sanoista *"nöyrät saavat syödä ja tulevat ravituiksi"*, että se tapahtuu *"pelastuksen aikana Messiaan päivinä"*. Toinen keskiaikainen oppinut Even Ezra selittää, että Herran palvelijan vaatteet, joista heitetään arpaa, *"ovat kuninkaalliset vaatteet; ja jos hän ei olisi kuningas, näillä sanoilla ei olisi mielekkyyttä, ja tässä on salainen vihje."*⁴¹ Kristitty kokee, että Psalmi 22 puhuu "juutalaisten kuninkaan", Jeesuksen kärsimyksistä.

Loppujakeissa törmäämme Paavalin käyttämiin sanoihin *"muistavat"* ja *"julistavat"*.

⁴¹ Mikraot Gedolot, Ps. 22.

"Kaikki maan ääret muistavat tämän ja palajavat Herran tykö; kaikki pakanain sukukunnat kumartavat häntä; sillä Herran on kuninkuus, ja hän on hallitseva pakanoita. Kaikki maan mahtavat syövät ja kumartavat; hänen edessään polvistuvat kaikki." Kun eräässä vaiheessa nuoret Jerusalemin seurakuntamme jäsenet oudoksuivat sitä, että me polvistuimme ehtoollisella alttarin ääreen, sanoin sen johtuvan Psalmista 22. Me polvistumme Messiaan aterialle. Ja juuri polviasennossa me kumarrumme kuninkaamme eteen. Selitys kelpasi ja ongelma ohitettiin.

Psalmi loppuu sanoihin: "Tuleville polville kerrotaan Herrasta. He tulevat ja **julistavat** *vastedes* syntyvälle kansalle hänen **vanhurskauttaan**, että hän on tämän tehnyt." Vanhan testamentin Messias-ennustukset puhuvat yleensä tulevan pelastuksen ekumeenisesta luonteesta. Messias on pakanain Valkeus, Häntä merensaalet odottavat, Hän hallitsee merestä mereen, kaikki kansakunnat palvelevat Häntä – ja nyt "kaikki maan ääret muistavat tämän" ja "hän on hallitseva pakanoita". Hänen sovitustyönsä tähden, jota psalmi kuvaa, *"hänen vanhurskauttaan"* julistetaan tuleville

sukupolville. Vanhurskauttaminen merkitsee katekismuksen yksinkertaisen selityksen mukaan sitä, että meidän syntimme annetaan anteeksi ja meidät puetaan Kristuksen puhtauteen ja pyhyyteen. Sitä myös ehtoollinen tahtoo korostaa. On vahinko, että uusi Kirkkoraamattumme on poistanut tästä jakeesta sanan "vanhurskauttaminen" ja puhuu sen sijaan "Herran hyvyydestä". Alkukielisessä jakeessa ei ole myöskään sanaa Herra.

Lopun heprealainen ilmaisu *"kü asaa", "hän on tämän tehnyt"*, on uhrikieltä. Jos sen kääntäisi arameaksi, kuten Jeesus teki psalmin alulle, se olisi muodossa *"kullaa", "se on täytetty"*. Olisiko tässä syy siihen, että kreikkalainen Uusi testamentti kertoo Jeesuksen huutaneen ristiltä, "Se on täytetty" (Joh. 19:30). Ehtoollisessa julistamme "Herran kuolemaa siihen asti, kunnes hän tulee". Alttarin äärelä syntinen ihminen puetaan Kristuksen puhtauteen ja pyhyyteen. Paavalin sana Herran kuoleman julistamisesta liittyy ilmeisesti Psalmiin 22 messiaaniseen tulkintaan. Ja myös lääkäri Luukkaan evankeliumissaan esittämä iankaikkisuusnäköalan korostus on peräisin Paavalilta.

LUKU 3

Ehtoollinen Messiaan ateriana

Nykypäivän pappi toimii usein vaistonsa varassa ratkaistessaan jumalanpalveluksen käytännön ongelmia. Silti tahtoisimme noudattaa Raamatun omia ohjeita. Ehkä tästä oli kysymys, kun entinen opiskelutoverini rovasi **Antero Niva** kyseli Kotimaa-lehdessä ehtoollisen ns. ”kastetun palan” yhä laajemmaksi tullutta käytäntöä kirkon elämässä. Tapahan on osittain käytössä katolisessa kirkossa. Nivan mielestä kaikki ehtoolliseen liittyvä on kyllä ”arkaluontoista” ja kuitenkin siitä tulisi voida puhua. Hän sanookin: ”Uusi – tietävästi tosin vanha – tapa jakaa ehtoollinen leipänä, joka kastetaan viiniin, on eräissä kristityissä aiheuttanut hämmennystä. Miehiin on noussut puhe kastetusta palasta, joka liittyy Juudas Kavaltajaan (Joh. 13:21–30).” Asialla lienee ”laajempikin merkitys”, hän arvelee, ja nyt olisi keskusteltava siitä lähemmin.

Jo Vanha testamentti puhuu hapanviiniin kastetusta leipäpalasta. Se liittyy **Ruutin** kir-

jan toisen luvun herkkään kertomukseen. Olen kokenut, että siinä on jo sellaisenaan piirteitä, jotka heijastuvat ehtoollisen sakramentissa. Myöhemmin sain Ruutin midrastista seikkaperäistä vahvistusta tälle vaikutelmalleni.

Jeesuksen sukuluetteloon päässyt pakana-nainen Ruut koki Beethemin kedolla juutalaisen lain suosittamaa ystävällisyyttä. Paikallinen suuromistaja Booas tervehti leikkuuväkeään sanoen: ”Herra olkoon teidän kanssanne!” Nämä vastasivat: ”Herra siunatkoon sinua!” Leskillä ja syrjäytetyillä oli oikeus kerätä pellon pientareilta sinne jääneitä tähkäpäitä. Ruutille tarjottiin jopa vetä, jota palvelijat ammensivät. Liikuttuneena hän heittäytyi kasvoilleen maahan ja ihmetteli: ”Miten olen saanut armon sinun silmiesi edessä, niin että huolehdit minusta, vaikka olen vieras?” Silloin Booas selitti, että hänelle oli kerrottu, kuinka tämä oli auttanut

anoppiaan miehensä kuoltua ja lähtenyt kansan luo, jota ei ennen tuntenut. ”Herra palkitkoon sinulle tekosi; tulkoon sinulle täysi palkka Herralta, Israelin Jumalalta, jonka siipien alta olet tullut turvaa etsimään.” Jo tässä **toisen luvun** esittelyssä ilmenee Booaan lämmin jumalasuhde.

Jatko johdattelee meidät näkemään jotakin ehtoollisen salaisuudesta. Ruut sanoo: ”Minä olen saanut armon sinun silmiesi edessä, herrani, sillä sinä olet *lobduttanut* minua ja puhutellut palvelijartatasi ystävällisesti, vaikka *en ole yhdenkään sinun palvelijattaresi vertainen.*” Jae 14 jatkaa: ”Ruoka-ajan tultua Booa sanoi hänelle: *’Käy tänne [ruualle] ja kasta palasesi hapanviiniin.’*” Hepreassa sanotaan lyhyesti *”gshi balom*”, *”käy tänne tykö*”. Ruotsalainen käännös kuuluu: *”kom hitfram*”, englantilainen *”come over here*”.

Näihin sanoihin kätkeytyy *”eteen tulemisen evankeliumi*”. Jo Mooses kutsui kansaa ja sanoi: ”Joka on Herran oma, se tulkoon minun luokseni” (2. Moos. 32:26). Ja Jeesus huusi lehtimajanjuhlan suurena hoosiannapäivänä: ”Joka janoaa, tulkoon minun tyköni” (ks. Joh. 7:37). Muuan lahtelainen julkishallin-

non edustaja sanoi erään evankelioimiskokouksen jälkeen: ”Pitäisikö minunkin tulla eteen – käyn silloin tällöin ehtoollisella; eikö se ole sama asia?” Kyllä se on sama asia. Joka kerta, kun nousemme kirkon penkistä ja astelemme alttarille, me samalla tunnustaudumme Jumalan omiksi. Vaikka Ruut ei kokenut olevansa muiden vertainen, hän rohkaisi itsensä ja astui esille. Näin saamme tehdä kuullessamme alttarikutsun.

● MESSIAAN ATERIA MIDRASH RUUTISSA

Ruut 2:14 jakeen jatkokehotus, ”kasta palasesi hapanviiniin”, on herättänyt rabbien parissa laajan pohdiskelun. Mistä siinä on kysymys? **Ruutin Midrash** puhuu ”kastetusta leipäpalasta” tavalla, joka liittyy alttarin sakramenttiin. Mutta mitä tämä outo synagogan saarnakirjallisuuteen viittaava sana *midrash* oikein merkitsee? **Renée Bloch** on määritellyt mielenkiintoisesti midrash-kirjallisuuden luonteen. Hän sanoo, että se edustaa *”rabbien mietteitä heidän yrittäessään uudelleen tulkita ja ajankohtaistaa muinaisten aikojen tekstiä nykyisiin olosuhteisiin soveltuviksi*”.⁴² Jos siis ajoittaa Ruutin midrashin tradition siinä esiintyvien

⁴² Renée Bloch, ”Midrash”, Dictionnaire de la Bible, Supplément.

rabbien mukaan, kysymys olisi selityksistä, jotka sopivat moderniin ajatteluun vuosien 70–200 välisellä ”tannaïimien” aikakaudella. Samalla se näin ollen kuvastaisi myös Uuden testamentin alkuaikojen ajankohtaista tulkintaa!

Tässä mielessä on kiintoisaa lukea ortodoksi-juutalaisen prof. **Myron Bialik Lernerin** väitöskirjaa Ruutin midrashista. Siinä hän lainaa Jeesuksen vertausta ”hyvästä puusta”, joka kasvaa hyviä hedelmiä ja mm. Hänen sanojaan ”kahden herran” palvelemisesta. Myös muutamia muita esimerkkejä käyttäen hän vertaa Matteuksen evankeliumin ja Ruutin midrashin esityskaavoja. Jeesuksen autuaaksijulistuksia ja voi-huutoja käsiteltyään hän sanoo: *”Ilmeisesti evankeliumien saarnojen tyyli heijastaa varhaista saarnaretoriikkaa sellaisena, kuin se ilmeni ensimmäisellä kristillisellä vuosisadalla ja sen jälkeen. Samanlainen tyyli, joka näkyy Ruutin midrashin varhaiskerrostumassa, viittaa siihen, että sekin edustaa tannaïimien kauden saarnaa.”*⁴³

Kun siis lainaamme Ruutin kirjaan liittyvää varhaisten vuosisatojen ”modernia” messiaanista tulkintaa, saamme luotettavaa aineistoa

myös ehtoollisen taustakuvan tulkintaan. Jouduin kokemaan sen, kun kirjoitin heprealaisia Messias-kirjojani. Ruutin kirjan ollessa vuorossa olin jotenkin hämmentynyt, koska israelilainen lukija ei ymmärrä perinteisiä kristillisiä sanakäänteitä. Kuitenkin jo Talmud tähdentää, että *”kaikki profeetat järjestään ovat ennustaneet Messiaan päivistä”*.⁴⁴ Mistä siis löytää hepreankieliselle lukijalle häntä vakuuttava näkökulma?

Olin saanut ostaa kristilliseen uskonvakaukseen tulleealta ortodoksirabbi **Jechiel Goldinilta** ennen hänen kuolemaansa miltei kaikki rabbien perusteokset edulliseen hintaan. Lisäksi onnistuin hankkimaan Haifasta erään kuolinpesän myyntihyllyiltä juutalaista rukouskirjallisuutta ja erillisiä midrash-lähteitä. Aavistin, että hapanviiniin kastetulla leipäpalalla olisi yhteys ehtoolliskuvaan – olin jopa raapustanut suomalaisen Raamatun siivokaistalle kirjaimet HPE. Siksi otin aamuvorhain esille Ruutin midrashin; jospa siitä löytyisi joku vihje. Oli jo *lounasaika*, kun tein heureka-löytöni. Midrashin kuvaus oli viidennestä luvusta eli ”parashaasta” ja liittyi jakeeseen 2:14. Sen mukaan *”ruoka-ajan tultua”* Boas sanoi Ruutille: ”Käy tänne työkö ja

---

⁴³ **Myron Bialik Lerner**, ”Agadat Ruut ve-midrash Ruut Rabbai”, I nide, ss. 78 ja 42, 1971

⁴⁴ Brachoot 34, b.

kasta leipäpalasesi hapanviiniin.” Ajoitus oli siis hupaisa! Menin heti tapani mukaisesti keittiöön ja kerroin vaimolleni löydöstäni – samalla rutistin häntä vyötäröstä; se kun takaa, että saavutetut ”linjat” säilyvät!

Ja mitä löysinkään? Ensin midrash toistaa useampaan kertaan, että Ruut *”on lähellä Jumalan valtakuntaa”*. Sen jälkeen jatkuu keskustelu siitä, että tämä *jae 14 viittaa ”kuudella eri tavalla” Messiaan kärsimyksiin*. Neljä kertaa esitetään, että *”tämä leipäpalanen on valtakunnan leipää”*. Sanonta *”pat lehem”* tarkoittaa todella murrettua pientä palasta. Näin törmäsinkin jälleen iankaikkisuusnäkölaan.

Neljästi toistuu, että jos joku *”syö Messiaan ateriaa tässä maailmassa, hän syö sitä tulevaa maailmaa varten”*. Kolme kertaa toistetaan, että *hapanviini viittaa kärsimyksiin*. Ja muuan rabbi *”sanoo Pyhässä Hengessä, että hapanviini on niitä kärsimyksiä, joista on sanottu, että hän on haavoitettu meidän rikkomustemme tähden”*. Viittaus Pyhään Henkeen pyrkii todistamaan, että tulkinta oli yleisesti hyväksytty. Sanottakoon tässä yhteydessä vielä, että **Jesajan kirjan 53 luku** Herran kärsivästä

palvelijasta, johon Ruutin midrash viittaa, ei kyllä maltillistenkaan nykyteologiemme mielestä puhu yksilömessiaasta, vaan lähinnä Israelin kansasta. Tällaisia perusteettomia klišeitä tapaa tuon tuostakin. Israelin koulu-kirjatkin korostavat samaa juutalaisten liberaalirabbien suosimaa muotiväittämää.

Koska kysymys on näin keskeisestä ennustuksesta, johon UT tuon tuostakin tukeutuu⁴⁵, on hyvä selvittää, mitä juutalainen traditio tästä luvusta todella sanoo. Rabbi **Elia de Vidas** kirjoittaa: *”Näin Messias kärsii meidän syntiemme tähden ja häntä haavoitetaan; ja joka ei tahdo, että Messiasta haavoitetaan syntiemme tähden, hän saa itse kärsiä ja kantaa syntinsä.”*⁴⁶ Myös 1500-luvun lopulla Safedissa vaikuttanut rabbi **Moshe Alshekh** sanoo: *”Vanhat oppineemme ovat säilyttäneet meille perimätiedon todistuksen, että tässä on puhe Messiaasta”*. Ja hän lisää: *”On kärsimyksiä, jotka johtuvat synnistä ja kärsimystä, joka perustuu rakkauteen, kun hurskas joka ei ole syntiä tehnyt, ottaa kantaakseen kaikkien pahantekijäin synnit ... hän on runneltu ja lyöty ... ja tämä todistaa Messias-kuninkaasta, joka kärsii Israelin lasten synneistä, ja hänen palkkansa on hänen mu-*

⁴⁵ Esim. Matt. 8:17, Luuk. 22:37, 23:34, Apt. 8:32 tai 1. Piet. 2:24.

⁴⁶ Ks. **A. Lukyn Williams**, *Christian Evidences* ss. 169–172 ja Dalman, *Der leidende und der sterbende Messias*, sivuilla 35–39.

kanaan” (Jes. 62:11).⁴⁷ Hepreassa on kaunis sanonta, ”*jišurei ahavaa hemmaa*”, ”ne ovat rakkauteen perustuvia kipuja”. Ne Messias otti kantaakseen.

Ruutin midrashin jatko on merkillinen. Siinä verrataan *ensimmäistä pelastajaa, Moosesta, ja viimeistä pelastajaa Messiaasta*. Tämä rinnastus esiintyy muuallakin. Ensin kerrotaan arvoituksellisesti, että ”*viimeinen pelastaja ilmestyy*”, mutta ”*on jälleen heiltä kätkeytyvä*”. Samoin hän ”*antaa mannaa taivaasta*”. Puhe mannaasta liittyy ”leipäpalaseen”, josta on ollut puhe. Myöhemmin 7. ja 8. luvussa on eri yhteyksissä esiintyvä tulkinta Messias-kuninkaasta, joka ”*on toinen siemen toisesta paikasta*”. Samoin keskustellaan **Jesaja 9:6** jakeen kirjoitusvirheestä. Siinä on ns. *suljettu M-kirjain* keskellä sanaa, vaikka sitä käytetään vain lopussa. Sanoissa ”*le-Marbe ha-mis-ra uu-leshalom ein kets*”, ”herrsäus on oleva suuri ja rauha loppumaton”, jäljentäjät ovat säilyttäneet korjaamatta kerran sattuneen virheen.

Nyt todetaan, että kysymys on ”*Messias-kuninkaasta, jonka päällä lepää Herran Henki*” (Jes. 11:1). Jumala olisi tahtonut tehdä ku-

ningas Hiskian ”Messiaaksi”, mutta asia viivästyi, ”*ja siksi tuo mem-kirjain on suljettu*”. Aramealainen Zohariin eli viiteen Mooseksen Kirjaan liittyvä traditio näkee siinä viitteen, että Jesajan ennustama Messias syntyisi ”*suljetusta kohdusta*”, joka on ”*kuin suljettu puutarha*”. Tämä ei ole ihme siksikään, että aramealainen Joonatanin targum toistaa 5. Moos. 18:15 ja 18 jakeiden tulkinnassa ”toisesta Mooseksesta” eli Messiaasta kaksi kertaa, että hän syntyy ”*de-ruuah kudsha*” ja ”*be-ruuah kudsha*” eli ”*Pyhästä Hengestä ja Pyhässä Hengessä*”. **Ruutin midrash liittää Mooseksen Kirjan manna-kuvan alussa mainittuun ”toiseen Moosekseen” eli Messiaaseen.** Ehtoollisessa me saamme nauttia, kuten virsirunous asiaa joskus kuvaa, taivaan mannaa.

Länsimainen teologia ei tunne lainkaan tätä laajaa keskustelua, mikä sisältyy vanhimpaan juutalaiseen Messias-toivoon. Siksi on sitäkin tärkeämpää nähdä, että **ehtoollisen perustavat osatekijät ovat osa yhteistä uskonperimäämme.** Luterilaisen Maailmanliiton ja synagogan edustajien keskinäisessä konsultaatiossa **Bosseyssa** elokuussa **1982** puhuttiin ”*juutalaisuuden merkityksestä kirkon elämälle ja tehtävälle*”. Sen päätöslauselmissa

⁴⁷ Alexander McCaul, hepreaksi julk. artikkeli Jesaja 53. luvusta, Lontoo 1899, s. 22.

todettiin monin sanakääntein, että meidän tulisi verrata uskomme juuria Israelin uskonperintöön. Se ”rikastuttaisi kirkkoa kaikilla sen elämän alueilla”. Kuitenkaan nämä suositukset eivät ole toistaiseksi vielä motivoineet tutkijoita.

Sitoakseni teoreettisen esitykseni arkielämään saanen kertoa ensitapaamisestani prof. **Myron Bialik Lernerin** kanssa. Siihen liittyy outo kokemus, jota ei yhdessä elämässä ole montakaan. Arastelin menoa Tel Avivin ortodoksijuutalaisten Bar Ilanin yliopistoon. Olin tilannut audienssin Ruutin kirjan ekspertiltämme. Edellisenä yönä näin selkeän unen – olin silloin vielä niin nuori, että yleensä nukuin kuin tukki. Näin leveäposkipäisen hymyilevän partaisen rabbin. Miten ollaakaan: kun koputin prof. Lernerin ovelle, eteeni ilmestyi sama hymyilevä hahmo, jonka koin kohdanneeni yöllä. Mies kysyi taustaa. Kerroin suoraan, että olen Suomen Lähetysseuran heprealaisen koulun pappi ja että olen huomannut kunnioitetun professorin tutkineen Ruutin midrashia. Samalla mainitsin rabbinistisista harrastuksistani. Jo se ihmetytti miestä, että puhuin hepreaa niin kuin maassa olevat ja että olin harrastanut juutalaista kirjallisuutta tuolloin jo kolmisenkymmentä vuotta. Rohkeinta oli se, että paljastin korttini ”lähetysaarnajana”.

Kysymyksiini UT:n ja Ruutin midrashin yhteyksistä professori vastasi vaatimattomasti, että hän ei ole tämän osa-alueen asiantuntija. Kuitenkin hän kertoi verranneensa evankeliumien ja Ruutin midrashin esitystapoja keskenään – senhän olemme jo todenneet. Ja merkillisellä alttiudella mies esitti, että hänellä on enää vain irtolehtiä väitöskirjastaan. Silti hän on valmis keräämään sen, minkä löytää. Toisella tapaamisella sain kolme paksua uudelleen nidottua Ruutin midrashin osatutkimusta. Silloin uskalsin myös kertoa kummallisesta unestani. Juutalainen edustaa yleensä aidosti tuntevaa sydämen ihmistä – ja kertomukseni yhdisti meitä jotenkin. Tässä näkyi pyhä erilaisuus kauneimmillaan!

Kertauksena voimme muistaa, että Ruutin midrash puhuu ”Messiaan aterista”, jota syödään kerran ”tulevassa maailmassa”. Jo tässä korostuu iäisyystoivo. Siinä on myös sama Jumalan valtakunnan korostus, jonka näemme Isämeidän-rukouksessa, evankeliumien ehtoolliseen liittyvissä keskusteluissa sekä Jeesuksen ja Paavalin julistuksessa. Öylätti on sananmukaisesti ”Jumalan valtakunnan leipää”. Leipäpalanen kastetaan hapanniini. Se viittaa niihin kärsimyksiin, joista profeetta Jesaja puhuu 53. luvussaan. Ja ehtoolliseen osallistuja on ”lähellä Juma-

lan valtakuntaa”. Ensimmäisinä kristillisinä vuosisatoina tämä edusti silloista ”modernia” raamatuntulkintaa.

● SAPATIN ”MESSIAS-ATERIA”

Kun ajelemme kesäisen luonnon keskellä, käytämme usein ns. ykkösvaihdetta. Silloin ehdimme tarkkailla, mitä kummaltakin puolelta tietä on löydettävissä. Jos emme heti erota jotakin yksityiskohtaa paljaalla silmällä, pysähdymme ja otamme kiikarin esille. Näin emme menetä mitään siitä kauneudesta, jota luonto tarjoaa. Samalla tavalla olemme käyttäneet edetessämme hitainta vaihdetta. Moni ehtoollisen yksityiskohta onkin näin auennut uudesta näkökulmasta.

Teologinen keskustelu ei ole huomioinut lainkaan eukaristiasta puhuttaessa juutalaisissa perheissä vietettävää *sapatin Messias-ateriaa*. Kuitenkin siihen liittyvissä rukouksissa ja Talmudin säädöksissä on piirteitä, jotka kuultavat apostoli Paavalin ajattelusta. Sapatin loppuessa on ns. *neljäs ateria*. Silloin luetaan juutalaisesta rukouskirjasta Siduurista erityinen Eliaalle ja Messiaalle kohdistettu pyyntö. Rukouksesta käytetään nimitystä ”*melave malka*” eli ”*kuningattaren saattaminen*”. Usein tässä yhteydessä puhutaan

myös ”sapatin morsiamesta”. Näin saatellaan sapatti-ilta sitä seuraavaan arkeen.

Keskiaikainen runoilija **Elazar Qaliir** on seppittänyt rukouksen, joka tunnetaan sanoistaan: ”*Minä iloitsen ja sydämeni riemuitsee*”. Siinä on viisi selkeää viitettä Messiaaseen. Jotenkin nuo rukoukset heijastavat juutalaisen Messias-kaipuuta. Yleensäkin ihminen tunnetaan siitä, miten hän rukoilee. Apostoli Paavalista sanotaan kauniisti: ”Katso, hän rukoilee” (Apt. 9:11). Sapatin iltapäivän pyynnöt koskevat ensin Eliaa, Messiaan airuetta: ”*Oi uudista iloni Jumala ja tuo meille profeetta Elia – valmista minulle ateriani ja anna jokapäiväinen leipäni – ja saapukoon Messiaani kaupunkiiinsa – paljasta pian lunastuksesi kansallesi – minä iloitsen ja sydämeni riemuitsee – riitele minun riitani ja nouda pelastaja Siioniin. Anna Vesan orastaa, Elia profeetan ja Messias-kuninkaan – Elia ja Messias-kuninkaan*”. Tämän jälkeen toistuu pyyntö: ”Jumala meidät ravitkoon!”

Pian tätä seuraa varsinainen ”*bavdala*” eli erottaminen, jonka peruskorostus on siinä, että on tehtävä ero ”*pyhän ja epäpyhän välillä*”. Siinä sanotaan: ”*Katso, minä luotan pelastuksen Jumalaan enkä pelkää, sillä hän on voimani; ja Herran ylistys on minulle pelastukseksi; ja te saatte ilolla ammentaa vettä pelastuksen lähteestä, Herran on pelastus – minä nostan pelastuksen*

maljan ja huudan avukseni Herran nimeä – ole ylistetty sinä Herra, Jumalamme, kaikkeuden kuningas, joka erotat pyhän ja epäpyhän, pimeyden ja valkeuden, Israelin ja muut kansat – Elia profeetta, Elia tiseläinen, Elia gileadilainen, tule pian tykömme, Messiaan Daavidin pojan kanssa.” Heti tämän jälkeen on pitkä rukousosa, joka alkaa aramealaisilla sanoilla: *”Da hii seudata de-david malka”, ”tämä on Daavid kuninkaan ateria.”*⁴⁸ Sapatin iltapäivärukouksiin kuuluu myös maininta *”kahdesta Messiaan päivästä”*.⁴⁹ Näistä syistä sapatin viimeisellä aterialla keskustellaan Messiaan tulosta. Nimitykset *Messiaan ateria* ja *Daavidin ateria* johtuvat näiden rukousten sanonnoista.

● TALMUDIN MÄÄRÄYKSET ”MESSIAAN ATERIASTA”

Aiheemme kannalta on hyvä tiedostaa sapatin Messias-ateriaan liittyvät **Talmudin omat korostukset**. Voisi ajatella, että nyt junnaamme paikallamme. Silti tulemme tässä asian ytimeen. Vanhat oppineet keskustelivat kymmenillä sivuilla *”havdalan”* yksityiskohdista.⁵⁰

Hillelin koulukunnan mukaan siunattiin *ensin leipä ja sitten viini*, Shammain mukaan päinvastoin. Jeesus seurasi yleensä Hillelin koulukuntaa, jota myös tämän oppineen lapsenlapsi Gamaliel vanhin noudatti. Hänhän oli Paavalin opettaja. Juutalainen tutkija-kirjailija **Shalom Ben-Chorin** puolestaan arvelee, kuten eräät muutkin tutkijat, että Luukkaan 2. luvun hurskas Simeon olisi ollut kuuluisan Hillelin poika. *Havdala* luettiin pimeään tullen, kun tähdet jo näkyivät. Näin sapatia *”pitkitettiin”* yöhön asti. Ja synagogan midrash sanoo erityisellä huolella katetusta *”Messiaan aterian”* juhlapöydästä, *”että se on kuin alttari ja ruoka aivan kuin ubri”*.

Pöytäkuva on otettu Vanhan testamentin lehdiltä. **Malakia 1:7** kertoo, että Jumalan alttarille tuotiin *”saastutettua leipää”* – ja näin *”Herran pöytää pidettiin halpana”*. Rabbit puhuvat siitä, että *tämä Herran pöytä tarkoittaa ”alttaria”*. Jopa tavallisestakin ruokapöydästä nuo oppineet sanovat, että jos kolme henkilöä istuu aterialle eivätkä he siunaa ruokaansa, he *”ikään kuin uhraavat kuolleille”*. Mutta *jos he lausuvat siunauksen, se on*

⁴⁸ *Zemirot lemotaei shabat*, Siduur.

⁴⁹ Ks. sanontaa *Minba lesabat* sekä *Shabarit lehol*.

⁵⁰ Brachoot 52 a, 55 a ja Pesachim 105 a sekä 113 a etc.

*"kuin he istuivat Herran pöydässä".⁵¹ Tällaiset pikkupiirteet korostavat sitä, että kotimme ruokapöytäkin voi olla omalta osaltaan Herran pöytänä. Tässä mielessä saamme olla monta kertaa päivässä Herran pöydän äärellä. Silti vain "havdala" eli leivän ja viinin "erottaminen" ja pyhittäminen tekee ehtool-lispöydästä varsinaisen *alttarin*.*

● ALKUKIRKON EHTOOLLISENVIETON AIKA

Apostolien teot 20:7–12 kertoo, kuinka apostoli Paavali "pitkitti puhettaan puoliyöhön saakka". Silloin Eutykus-niminen nuorukainen putosi "unen vallassa kolmannesta kerroksesta maahan" – salissa kun ei ollut enää muuta kuin ikkunapaikkoja. Ihmiset totesivat hänet kuolleeksi. Mutta Paavali pani käteensä hänen ympärilleen ja sanoi: "Älkää hätäilkö, sillä hänessä on vielä henki." Sitten hän jatkoi kokousta normaalisti, *"mursi leipää ja söi"*. Sanonta "leivän murtamisesta" viittaa ehtoolliseen. Tilaisuus jatkui sen jälkeen päivän koittoon asti.

Mistä tässä Trooan iltakokouksessa oli kysymys? Suomalainen käännös alkaa sanoilla:

"Ja kun viikon ensimmäisenä päivänä olimme kokoontuneet murtamaan leipää ..." Kreikan alkutekstissä on sanonta: *"en de tee miaa toon sabbatoon" eli "ensimmäisenä sapatista laskien"*. Tällä on ymmärretty yleensä sunnuntaita, jolloin seurakunta olisi tämän mukaan viettänyt iltamyöhällä outoon aikaan Herran pyhää Ehtoollista. Juutalaiset tulkitsevat päivänsä edellisestä illasta seuraavaan. Aramealainen **Peshitta**, jota vanhat Idän kirkot käyttävät, sanoo aterian olleen *"eukharistia"* ja että se oli *"bajammaa de-bad bashabbaa"* eli *"ensimmäisenä päivänä sapattina"*. **Franz Delitzschin** heprean käännös *"be-ehad bashabat"* olisi sananmukaisesti *"ensimmäisenä päivänä sapatin aikana"*. Mutta miksi tämä "sapatti" kummittelee kreikan alkukielessä, arameassa ja hepreassa?

Mikäli sunnuntaista olisi ollut kysymys, Luukkaan olisi pitänyt kirjoittaa joko "viikon ensimmäisenä päivänä" tai "viikon ensimmäisen päivän iltana". Näin se olisi vastannut heprean sanontaa, *"ba-jom ha-rishon"*. Tämä tulkintojen vaihtoehto on johtanut eräät tutkijat siihen päätelmään, että kysymyksessä oli sapatin viimeinen ateria eli edellä selostamamme *"melave malka"*, joka

⁵¹ Hagiga 7 a ja rinnakkaiskeskustelut.

jatkui juutalaisen tradition mukaan aina yö-myöhään asti. **Näin Paavali vietti ehtoollista Daavidin eli Messiaan ateriana.**

Tätä tulkintaa tukee sekin, että Syyrian ja Lähi-idän vanhoilla kirkkoilla on vieläkin tapana viettää eukaristiaa ”lauantai-illan toisella vartiohetkellä”. Itäisten kirkkojen arkkipiispan, erinomaisen aramean ja heprean taitajan, **Mar Jacobin** seurakunnissa Syyriassa on runsaasti juutalaisia, jotka ympärileikkaavat poikansa. Hän on kertonut, että eukaristian viettäminen lauantai-iltana perustuu vanhaan traditioon, jonka väitetään olevan peräisin apostoliselta ajalta. Sama tapa heijastuu kreikkalaisortodoksisen kirkon liturgian messukalenterista, kuten tulemme myöhemmin näkemään.

Paavalin **1. Kor. 11:29** sanot, että ei sovi syödä ja juoda ”erottamatta” Herran ruumista muusta, liittyvät ”*bavðalan*” määräyksiin Messiaan aterialta. Trooan sapatti-illan kokousta ”*pitkitettiin*” niin kuin perinteisten ohjeiden mukaan tulikin. Paavali puhui, kuten tapana oli, illan perusaiheesta eli Messias-salaisuudesta. **1. Kor. 16:2** jakeen kehoitus panna uhrilahjansa talteen kotonaan ”viikon ensimmäisenä päivänä”, on tulkittu tukemaan Herran päivän hyvin varhaista muodostumista lepopäiväksi. Toki näin tapahtui, mutta

muista syistä. Kuitenkin tähän liittyy ongelma: kolehdin keruu sapattina olisi ollut mahdotonta, koska mitään rahaa ei saanut silloin käsitellä. Kaikesta päättäen alkukirkko vietti alkuvaiheessaan ainakin eukaristiaa sapatti-illan päätteeksi. Se helpotti myöskin niitä seurakunnan jäseniä, jotka kunnioituksesta juutalaisia tapojaan kohtaan tahtoivat välttää liiallista liikkumista sapatin aikana. Olihan eukaristia ilmeisesti vasta illan ”toisella vartiohetkellä”.

● KALLIO-AIHE MESSIAS-ATERIAN RUKOUKSISSA

Uuden testamentin tutkiminen vanhojen lähteiden valossa on yhtä mielenkiintoista kuin salapoliisin työ. Jos filatelisti löytää oikein arvokkaan postimerkin, josta puuttuu pari hammasta, tuo pieni vaje alentaa sen arvoa suunnattomasti. Pienten yksityiskohtien huomioiminen ei ole turhaa. Yleensä me olemme kyllä pienissä asioissa pikkumaisia ja suurissa suurpiirteisiä – koska me emme niitä tajua, varsinkin kun on kysymys rahasta. Hengellisessä etsinnässä pienet juonteet tekevät Raamatun kasvot eläviksi. Apostoli Paavalin kielellinen ilmaus heijastaa rabbien pikkutarkkaa tooran tulkintaa.

Ensinnäkin 1. Kor. 10:21 sanoo oudosti: ”Ette voi juoda *Herran maljasta ja riivaajien maljasta*, ette voi olla osalliset *Herran pöydästä ja riivaajien pöydästä*.” Olemme jo todenneet, että Jeesus siunasi kolmannen eli ”siunauksen maljan” ehtoollisviiniksi. Myös olemme tiedostaneet, että Talmudin mukaan ”*kolmas malja liittyy messiaaniseen aikaan*”.⁵² *Neljäs malja, jota opetuslapset eivät juoneet, viittasi Jumalan valtakunnan toteutumiseen*. Vastakohdat Herran ja riivaajien maljasta ja pöydästä kuvaavat rabbien tyypillisiä rinnastuksia. Kyllä he puhuvat pelastuksen maljasta, rauhan maljasta, surun ja murheen maljasta, lohdutuksen maljasta, kihlamaljasta tai onnettomuuden maljasta. Kuitenkin hyvin usein esiintyy myös sanonta, jonka rabbit tulkitsevat ”*rangaistuksen maljaksi*”, ”*the cup of punishment*”. Tässä mielessä Paavali puhuu siitä, että voimme ”syödä ja juoda *tuomioksemme*” tai ”*kokoontua tuomioksemme*” (1. Kor. 11:29 ja 34). Vanhat uskovat korostavat joskus sitä, että emme saa ”sekoittaa Herran ja saatanan maljaa”. Tällainen kristillinen ”havdala” eli erottaminen on auttanut monia heidän taistellessaan alkoholismia vastaan.

Toinen tärkeä huomio: Juutalainen rukouskirja käyttää Messiaan ateriaan liittyvissä rukouksissaan usein vertauskuvaa ”*kalliosta*”. Tällä sanonnalla on hyvin vanhat perinteet. Tuntuu kuin Paavali nojaisi tähän oppineitten käyttämään käsitteeseen 1. Kor. 10:4 jakeessa: ”*He joivat bengellisestä kalliosta, joka heitä seurasi; ja se kallio oli Kristus*.” Apostolit eivät voineet periaatteessa käyttää uskonsa perusteina mitään kielikuvia tai Raamatun jakeita, joita ei jo ennen olisi mielletty luonteeltaan messiaanisiksi. Saanen siksi lainata *juutalaisen rukouskirjan Siduurin sapattiin liityviä rukouksia*, joissa tämä kallio-teema ilmenee:

*”Herrassa Jumalassa on ikuinen kallio, hänessä joka on puhunut valitulle kansalleen, joka on varjeltu pyhittääkseen hänet, niin tullessaan kuin mennessään ... Tulkoon niiden osaksi runsas hyvyys, jotka nauttivat hänestä pelastajan saapuessa tulevaa elämää varten ... he saavat osakseen suuren ilon Messiaan kärsimyksistä, he pelastuvat vapauteen. Lunastuksemme orastaa ja tuska ja huokaus väistyvät.”*⁵³

⁵² Sotah 9 a.

⁵³ Siduur tefila hashalem, nusah ashkenaz, beit Rafael, Tel Aviv ss. 198–199.

Pian tämän jälkeen on mystinen sapatin päätösrukous, *"Tsuur mishelo achalnuu"*, joka noudattaa kaunokirjallista runotyyliä. Lainamme sen pääosan: **"Kallio, hänestä me olemme syöneet ... paimenemme, Isämme, olemme syöneet hänen leipäänsä ja juoneet hänen viiniänsä, siksi ylistämme hänen nimeänsä ... Kallio: laululla ja ääneen kiittäen siunaamme Jumalaamme, joka on antanut meille suloisen hyvän maan ("erets hemda tova")"**, jonka hän on suonut perintönä isillemme, sen ravinto ja eväät ovat tyydyttäneet sieluamme, hänen armonsa on suuri meitä kohtaan, ja Jumalan uskollisuus. Kallio: armahda armossasi kansaasi, sinä kalliomme, ja Siionia, kunniasi asumusta, kirkkautesi tyysijaa. **Saapukoon palvelijasi Daavidin poika ja pelastakoon meidät, sinä henkemme valtiat, Jumalan Messias.** Kallio: oi jospa temppeli rakennettaisiin ja Siionin kaupunki tulisi asutuksi, siellä me laulaissimme uutta virttä!"⁵⁴

Israelin valtion henkinen johtaja **David Ben-Gurion** koki maan itsenäisyysjulistusta edeltävänä iltana 14.5.1948, että alustavasta itsenäisyysjulistus-luonnoksesta puuttui viittaus Jumalaan. Muuan rabbi olisi tahtonut liittää siihen myös sanan "Messias". Silloin Gurion

keksi ratkaisun ongelmaan. Niinpä hän lisäsi sanat: *"mitooch bitahon be-tsuur Israel"* eli *"luotaen Israelin Kallioon!"* Ja johdannoksi hän sanoi, että *"olemme odottaneet jo 2000 vuotta tätä hetkeä, mutta kun nyt aika on täyttynyt, mikään ei voi Jumalaa estää"*. Uskonnollisen peruskasvatuksen saaneena hän varmasti muisti yllä esittämämme "kallio-rukouksen" kaikkinne osineen. Siinähan on myös kaunis heprean ilmaus "suloisesta maasta", "erets hemda". Sionisti ei voi herkemmin puhua isiensä maasta.

Mainittakoon, että Siduurissa on ainakin kolme kertaa sama kallio-aihe, kun puhutaan kätketysti Messiaan "kahdesta päivästä". Niissä toistetaan samoin sanoin: *"Olkoon pyhä tahtosi Herra Jumalamme ja isiemme Jumala, että täyttäisimme käskysi tässä maailmassa ja ansaitsisimme, eläisimme, näkisimme ja perisimme suosion ja siunauksen kahtena Messiaan päivänä ja tulevan maailman elämässä ... sillä Herra Jumala on iankaikkinen kallio."*⁵⁵ Sanonta "kahdesta" Messiaan päivästä voi viitata joko ajalliseen ja iäiseen täyttymykseen tai Messiaan saapumiseen ensin nöyränä aasilla ratsastaen ja sitten taivaan pilvissä.

⁵⁴ Em. Siduur s. 201.

⁵⁵ Em. Siduur ss. 105, 273 ja 331.

● KALLIO-AIHE VANHASSA TESTAMENTISSA

Apostoli Paavalin puhe Kristuksesta hengellisenä kalliona *beijastaa myös Vanhan testamentin Messias-odotusta*. Muutoinkin kallio-aihe liitetään kristillisessä virsirunoudessa Kristus-uskon yhteyteen. Puhuihan Jeesus Pietarille eli Keefaalle, että ”tälle kalliolle minä rakennan seurakuntani, ja tuonelan portit eivät sitä voita” (Matteus 16:18). Pietarin aramealainen ja latinalainen nimi viittaa kallioon. Kuitenkin evankeliumissa on kysymys Pietarin sanoista, että Jeesus on ”Kristus, elävän Jumalan Poika”. Tähän uskoon kirkko on sitoutunut. Huonolle pohjalle kaikki rakentuisikin, jos kysymys olisi ollut Pietarin horjuvasta persoonasta. Jeesus muistutti muutoinkin vertauksissaan, että elämämme perustan tulisi olla kalliolla.

Vanhan testamentin Mooseksen virsi 5. Moos. 32 puhuu useamman kerran kalliosta: jae 4 sanoo, ”Hän on kallio; täydelliset ovat hänen tekonsa”, jae 13 kertoo viitaten Israelin erämaavaellukseen, että Jumala ”antoi hänen imeä hunajaa kalliosta ja öljyä kovasta kivistä”; jae 15 soimaa Israelia, sillä se ”hylkäsi Jumalan, joka oli tehnyt hänet, ja halveksui pelastuksensa kalliota”; jae 18 jatkaa tätä nuhdetta sanoen: ”Kalliota, joka sinut synnytti, sinä et muistanut; sinä unhotit Jumalan, joka sinulle elä-

män antoi.” Pelastuksen kalliosta juutalainen tulkinta sanoo yksimielisesti, että se viittaa ”Messiaaseen, Daavidin poikaan”.

Psalmin 18 jakeet 32. ja 36. sanovat: ”Kuka [on] pelastuksen kallio, paitsi meidän Jumalamme” ja ”sinä annat minulle pelastuksen kilven, ja sinun oikea kätesi minua tukee”. Psalmiin liittyvä midrash opettaa, että tämä psalmi puhuu ”Messiaan tulosta”; ”Messias on oleva turvapaikka ja torni, koska Snl. 18:10 sanoo: Herran nimi on vahva torni, hurskas juoksee sinne ja saa turvan”. ”Kun aika tulee, asettaa Jumala Messiaan oikealle ja Aabrahamin vasemmalle puolelleen”. Psalmi 31:4 tukee tätä kuvaa: ”Sinä olet minun kallioni ja linnani.” Messiaaninen Psalmi 89:27 kertoo: ”Hän kutsuu minua: ’Sinä olet minun isäni, sinä minun Jumalani ja pelastukseni kallio’.” Kaikkeen tähän liittyä, kuten juutalainen prof. Joseph Klausner tapasi sanoa, ”messiaaninen aatevire”. Samoin 2. Sam. 22:2–3 Daavidin ylistysvirren sanat on tulkittu messiaanisesti: ”Herra, minun kallioni, linnani ja pelastajani! Jumala, minun vuoreni, jonka turviin minä pakenen, minun kilpeni, autuuteni sarvi.”

Me emme kylläkään tarvitse tukea näistä rabbinistisista lähteistä. Ne vain todistavat uskomme historiallisista juurista. Jo Raamatun sana sellaisenaan riittää ilman erillisiä

ornamentteja. Vaimoni luki juuri aamukahvin höysteeksi **D. H. Dolmanin** kirjasta *"Voimaa joka päivälle"*. Siinä on pelkästään korutonta Jumalan sanaa. Ja tämä oli päivän sanoma: "Kiitetty olkoon minun kallioni ja ylistetty minun pelastukseni Jumala" (Ps. 18:47). "Sentähden, näin sanoo Herra, Herra: Katso, minä lasken Siioniin perustuskiven, koetellun kiven, kalliin kulmakiven, lujasti perustetun" (Jes. 28:16) – "ja joka häneen uskoo, ei ole häpeään joutuva" (1. Piet. 2:6). "Sillä muuta perustusta ei kukaan voi panna, kuin mikä on annettu, ja se on Jeesus Kristus" (1. Kor. 3:11). "Odota yksin Jumalaa hiljaisuudessa, minun sieluni, sillä häneltä tulee minun toivoni. Hän yksin on minun kallioni, minun apuni ja turvani: en minä horju. Jumalassa on minun apuni ja kunniani. Minun väkevyyteni kallio, minun turvani on Jumala" (Ps. 62:6–8). "Ole minulle turvakallio, vuorilinna, johon minut pelastat" (Ps. 31:3). Tätä Jumalan sanaan liittyvää aromia ei edes hyvä aamukahvi voita.

Tulkinta Messiaan aterista putkahtaa esille aivan yllättävissäkin yhteyksissä. Synagoga-kirjallisuuden midrash sanoo tutusta paimenpsalmin 23:5 jakeesta: "Sinä valmistat minulle *pöydän* vihollisteni silmien eteen, tarjoittaa *mannaa*; sinä voitelet minun pääni *öljyllä*, merkitsee huolettomuutta; minun *maljani* on ylitsevuotavainen, viittaa *lähteeseen*; ja niinpä hän valmistaa *sille tulevalle* (Messiaalle) *pöydän*, ja he aterioivat ja syövät *Eedenin puutarhassa*."⁵⁶ Kun ajattelempa ehtoollista Messiaan ateriana, ymmärrämme pöydän liittyvän alttarikuvaan, mannan Jumalan valtakunnan leipään, maljan siunauksen maljaan ja sen "tulevan" Kristukseen. Eedenin puutarhalla tarkoitetaan tuonpuolistä elämää ja tuonelaa. Ehtoollisella me ammennamme voimaa "pelastuksen lähteestä". Ja kun sydän on huolia täynnä, me saamme Herran pöydässä "iloöljyä murheen sijaan ja ylistyksen vaipan masentuneen hengen sijaan" (Jes. 61:3). Näin olemme Hyvän paimenen täysihoidossa.

⁵⁶ Shemoot Rabbai, parashaa 25, 7.

LUKU 4

Kirkkojemme opetus eukaristiasta

Jo varhain kristillinen kirkko alkoi käyttää ehtoollisesta sanaa 'eukaristia'. Siihen sisältyi kätkeytyksi uhriajatus. Varsinaisesti tämä käsite tulee kreikan *"eukaristeo"*-teonsanasta, joka merkitsee *kiitosrukousta*. Sen lähin vastine hepreassa on *"minba"*, *"lahja ja kiitos-uhri"*. Itse heprean sana *"ubrata"*, *"lebakriiv"* on johdettu sanajuuresta *"tuoda lähelle"*. Meidän tulisikin lähestyä pyhää Jumalaa kiittäen Häntä Hänen hyvyystään. Hengellisessä kielenkäytössä puhutaan siitä, että me "uhraamme kiitosta" Herralle – se on ikään kuin "huultemme hedelmä", kuten mm. juutalainen rukouskirja asian ilmaisee. Ehtoollinen on syvimmissä mielessä *seurakunnan kiitosateria*.

Toisaalta ehtoollisesta käytetty sana 'kommuunio' korostaa kristittyjen yhteyttä. Jo alkukirkon varhaisimmissa lähteissä *"yhteysateria"* liitti sinänsä kirjavan, sekä juutalaisista että muukalaisista peräisin olevan, seu-

rakunnan yhteen. Jos jokin asia häiritsee tätä Kristus-ekumeniaa, silloin on syytä kysellä, palveleeko tämä asenne Kristuksen näkymätöntä kirkkoa. Esitän lyhyesti vain neljä tilannetta, joissa joustavuuden tarve olisi erityisesti korostunut:

Vuonna 1975 olin puolisen vuotta USA:ssa erään luterilaisen pappisseminaarin vieraana ja luennoitsin tuleville papeille rabbinististen lähteiden merkityksestä kristillisessä uskossamme. Samalla ohjasin pienen ryhmän *"post graduate"* eli jatko-opintoihin liittyviä kirjallisia tehtäviä. Eräänä päivänä oli läheisessä Missourin osavaltion Saint Louisin kaupungissa kirkkojen ekumeeninen juhlapäivä. Siinä yhteydessä sen pääkaduilla vietettiin yhteistä eukaristiaa. Muuan vilpitön opiskelija koki, että hän ei voinut tähän osallistua, koska jakajana oli kalvinistinen pappi – ja joku seminaarilaisistamme voisi siihen loukkaantua. Itselleni ehtoollinen on syntisten ateria;

enkä voinut sen yhteydessä ajatella tällaisia ”teologisia finessejä”.

Pian sen jälkeen oli Vanhan Jerusalemin luterilaisessa kirkossa ekumeeninen jumalanpalvelus, jossa jaoimme ehtoollista arabiaksi, hepreaksi, englanniksi ja mm. saksaksi. Yhtenä jakajana oli saksalainen naispappi. Silloin Ruotsista vastikään tullut nuori teologi kieltäytyi yhteisestä ehtoollispalvelusta, koska ei hyväksynyt naista sakramenttien jakajaksi. Tilanne oli hyvin kiusallinen. Näin loukattiin ekumeeniseksi tarkoitettua yhteys-ateriaalla kyseistä, ilmeisesti vilpitöntä uskovaa naishenkilöä. Ymmärrän ehdottomat asenteet siinä, missä on kysymys uskomme perusteista, mutta kun kirkkohistoria todistaa, että naisdiakonit kelpasivat jopa marttyyreiksi, miksi me olemme ahtaampia. Jos naispapilla on selkeä kutsumus, kyllä hän kelpaa puutteellisten miespalvelijoiden rinnalle. Seurakunnan on silti valvottava meidän opetustamme ja elämäämme. Jos emme elä ja opeta uskollisesti Jumalan sanaa, silloin voisi hyväksyä työntekijän ”hyllyttämisen”, olimmepa sitten yksi- tai kaksilahkeisia. Kristuksen näkökulmasta katsoen tässä ei ole miestä eikä naista.

En ole saanut sisäisiä valtuuksia ottaa kantaa naispappeuskysymykseen. Toki parempi oli-

si, että miehet eivät lipeäisi hengellisestä vastuustaan ja täyttäsivät pappispuutteen. Olisi myös ollut viisaampaa antaa naislehtoreille ajoissa enemmän valtuuksia heidän palvellessaan kirkkoamme. Näin olisimme ehkä välttyneet vääristä vastakkaisasetelmistä. Kun tulin Jerusalemiin 1950-luvun lopulla, jouduin jakamaan heprealaisessa jumalanpalveluksessa ehtoollisen muille – omalla kohdallani en pyytänyt piispoilta valtuuksia, kun kehotin aina teol. maisteri **Aili Havasta** palvelemaan vuorostaan minua. Jo terve maalaisjärki ja jopa kaupunkilaisenkin järki siihen oikeutti. Olihan Aili ehdottomasti koko joukon kypsynein kristitty.

Toisen kirkollisen virheen olin tehnyt jo aiemmin. Kun jouduin kesällä 1955 suorittamaan yksin Oulunkylän suomalaisen ja ruotsalaisen jumalanpalveluksen, en päässyt osalliseksi alttarin sakramentista. Liturgisia hienouksia en tuntenut. Niinpä polvistuin kerran ruotsalaisen ehtoollisen päätökseksi alttarilla ja sanoin selkeällä äänellä ruotsiksi: ”Myös minun puolestani annettu ja vuodattettu!” Sana lupaa: jos joku janoaa, hän tulee koon! – siksi näin tein. Eikä kukaan tullut minua nuhtelemaan! Pari viikkoa sen jälkeen satuin lukemaan jostakin ruotsalaisesta lehdestä, että tällä tavalla on oma hieno nimensä, ”*auto-kommuunio*” eli vapaasti ja

lyhyesti kääntäen ”itse itselleen jaettu yhteysateria” – autossa sitä ei kuitenkaan pidä tehdä vaan vain seurakunnan yhteydessä. Mielestäni yksipappisissa seurakunnissa pappi voi ehtoollisen päätökseksi nauttia tällaisen autokommuunion.

● **DIDAKHE, KAHDENTOISTA APOSTOLIN OPETUS**

Vanhin tuntemamme alkukristillistä aikaa kuvaava lähde on ns. Didakhe eli ”Kahdentoista apostolin oppi”. Vaikka siihen on viitattu jo varhaisissa kirkkoisien keskusteluissa, siitä ei ollut mitään tietoa, kunnes sen täydellinen käsikirjoitus löytyi v. 1873. Se julkaistiin vasta v. 1883. Sen jälkeen siitä on ollut runsaasti keskustelua, vaikkakaan ei ole saatu selville, kuka sen on kirjoittanut ja kenelle. Didakhe on kuitenkin ajoitettu ajalle 90-100 jKr. Se heijastaa siis opillisesti alkukirkon syntyvaiheita. Tukholman kuuluisa professori **Gottlieb Klein** kirjoitti siitä laajan tutkielman vuonna 1908.⁵⁷ Israelin ”dialogian mestari” **Martin Buber** mainitsi ker-
ran keskustellessamme, että hän piti Kleinia parhaana Jeesuksen aikaisen kirjallisuuden

tuntijana. Rabbina Gottlieb Kleinilla oli edellytykset ymmärtää Didakhen palestiinalaista ajattelua heijastavia ratkaisuja ja uskon tulkintaa. Niinpä hän puhuukin ”**ur-didakhe**”-käsitteestä eli jonkinlaisesta ”alku-didakhesta”, joka toimi siltana juutalaisen ja kristillisen ajattelun välillä. Se pyrki ”opettamaan profeettojen siveyslakia ihmisten omilletun-
noille”.

Sisällöltään Didakhe jäsentyy kahteen osaan. Ensin puhutaan ”kahdesta tiestä” (1.1–6.2). Sanonta ”*derech erez*” eli vapaasti käännettynä ”tie, miten maassa käyttäydytään”, liittyy juutalaiseen moraaliopetukseen. Sen jatkoksi esitetään eräänlainen kirkon järjestyksen ja käytännön käsikirja (6.3–16.8). Tämä toinen osa käsittää määräyksiä ruuasta, *kasteesta*, paastosta, rukouksesta ja *eukaristiasta sekä kirkon johtoon liittyvistä viroista*. Lisäksi se puhuu muistakin kastetavoista kuin upotuskasteesta; siinä on vanhimpia tuntemiamme *eukaristiaan liittyviä kauniita rukouksia* ja lopuksi osa, joka muistuttaa evankeliumien eskatologista opetusta Matteus 24., Markus 13. ja Luukas 24. luvuissa. Aiheemme kannalta tämä ”kahdentoista apostolin oppi” tarjoaa niin rikkaan maailman, että sitä voitaisiin

---

⁵⁷ **Gottlieb Klein**, Den första Kristna Katekesen, dess religionshistoriska förutsättningar, Tukholma 1908, 347 ss.

verrata Qumranin Kuolleenmeren käärojen merkitykseen.⁵⁸

● VARHAISIMMAT EUKARISTIAN SÄÄDÖKSET

Vasta tässä vaiheessa, kun olemme jo puhuneet ehtoollisen juutalaisista taustakuvista ja nimenomaan ns. messiaanisesta ateriasta, voimme ymmärtää myös **Didakhen eli 12 apostolin opin ohjeet** oikeissa puitteissaan. Silti joudumme lähestymään aihettamme askel askeleelta. Kun etenee etanan vauhtia, siinä ei jää hevin kyydistä – ja ainakaan ei putoa maahan korkealta. Samalla joutuu tarkkailemaan, että sovittaisi sanansa niin, että sen itsekin ymmärtää.

Didakhe (9.) edellyttää, että **ehtoollinen jaetaan vain kastetuille seurakunnan jäsenille**. Se korostaa, että *”kukaan ei saa syödä ja juoda eukaristiaa paitsi ne, jotka on kastettu Herran nimessä.”* Se antaa kuitenkin tarkat ohjeet, miten kaste suoritetaan (7.). *”Mitä kasteeseen tulee, tehkää se näin. Kun olette pubuneet kaikki nämä asiat, suorittakaa kaste Isän, Pojan*

*ja Pyhän Hengen nimeen juoksevässä vedessä. Jos ei juoksevaa vettä löydy, kastakaa muussa vedessä. Jos ette voi kastaa kylmässä, sitten lämpimässä. Jos ei kumpaakaan ole saatavissa, valelkaa kolme kertaa kastellen pää Isän ja Pojan ja Pyhän Hengen nimeen. Ennen kastetta sekä kastajan että kastettavan tulee paastota, ja samoin jokaisen, joka voi näin tehdä. Käsketään kastettavan paastota etukäteen päivä tai kaksi.”*⁵⁹

Didakhe käsittelee, kuten näemme, kastekysymystä ehtoollisen yhteydessä. Tähän liittyen on huomattava, että rabbeilla oli samantapaisia joustavia säädöksiä, joissa *”juokseva vesi”* parhaiten soveltui käännyännäiskasteeseen – mutta tärkeitä oli, että kasteveettä olisi ollut noin *”40 seaa, yhtä vaille”*, 520 litraa eli noin kaksi ja puoli tynnyriä.⁶⁰ Vanhat bysanttilaiset kastealtaat saattoivat olla vain metrin läpimitaltaan, olivatpa ne sitten nelikulmaisia tai pyöreitä. Tällainen pyöreä, neljä kivistä istuinta käsittävä, läpimitaltaan ehkä puolitoista metriä käsittävä kasteallas on Israelissa **Tabgan** kirkon vasemmassa porttipielessä. Sen keskiosa, joka täytettiin vedellä, oli halkaisijaltaan ehkä 60 cm ja sy-

⁵⁸ **The Apostolic Fathers**, translated by Lightfoot and Harmer, revised by Michael W. Holmes, Baker Book House Company 1989, ss. 145–158.

⁵⁹ Ks. Everett Ferguson, *Early Christians Speak, Faith and Life in the First Three Centuries*, ss. 93–105.

⁶⁰ Mishne Mikvaoot VII, 1, 9 alkava keskustelu. 39 × 7,3 litraa olisi 518,7 l.

vyydeltään 70 cm – siihen lieenee mahtunut siis noin 200 litraa. On hämmästyttävää, että samanlainen, mosaiikkikuvionsa hyvin säilyttänyt kasteallas on löytynyt Pohjois-Afrikasta, Tunisiasta.

Tavalliset bysanttilaiset, kirkon etuosassa olevat kastealtaat olivat laajempia ja matalampia. Toisaalta kastehuoneen eli ”baptistrian” keskellä saattoi olla pienempi valeluallas. Sellaiseen voi tutustua esim. **El Kursin** kirkon raunioissa, vastapäätä Kapernaumia. Professori **Aapeli Saarisalo** esitti vuonna 1954, että tuossa laaksossa, joka viheriöi ympäri vuoden, olisi tapahtunut Johannes 6:5–14 yksityiskohtaisesti kuvaama 5 000 hengen ruokkiminen. El Kursin kirkko voi hyvinkin olla sen muistona, vaikka katoliset tutkijat pitävät sitä sikojen alassyöksemisen muistoluostarina. Etuoikealla olevan kastehuoneen lattiassa on kreikkalainen muistokirjoitus: *”Tämä rukoushuone rakennettiin v. 586 Stefanuksen toimesta, joka oli luostarin esimiehenä.”* Sen perältä löytyi soikea, noin kolme ämpärillistä vetävä valeluallas. Itse luostari on Pyhän maan suurin bysanttilainen rakennelma. Muurien koko on ollut 145 × 123 metriä.

Vähässä-Aasiassa kaste suoritettiin useimmiten upotuskasteena sikäläisten kymnaasien uima-altaissa. ***Käännynnäiskastetta ei saanut uudistaa*** – siitä johtuu ilmeisesti Paavalin sana *”yksi usko, yksi kaste”*. Lapsikasteesta tehtiin ongelma varsinaisesti vasta kolmannen vuosisadan alkupuolella, jolloin Origenes puolsi sitä ja Tertullianus taas vastusti. Apostoli Paavalille kaste oli vertauskuvallisesti ”Kristuksen ympärileikkaus”. Sen kautta pakana otettiin valitun kansan ja Jumalan lupausten yhteyteen (Kol. 2:11–12). ***Pääasia on huomata, että alkukirkko ei ilmeisesti kiistellyt kastekysymyksestä. Kastetta pidettiin seurakunnan täysivaltaisen jäsenyyden ja ehtoolliselle osallistumisen ehtona.*** Kun Uusi testamentti kertoo, että kokonaisia perhekuntia kastettiin, tämä tapa liittyy käännynnäiskasteeseen, jossa myös pienet lapset liitettiin Israelin yhteyteen.⁶¹ Jos joku riitelee kasteesta, hän muistuttaa palopäällikköä, joka arvosteli naapuriyksikköä sanoen: ”Väärin sammutettu!” Eiköhän kasteessa ole tärkeintä, kuten Luther korosti, puhdas vesi ja Jumalan sana.

Lutherin Iso Katekismus heijastaa Didakhen ohjeita. Sen 4. osassa hän valittaa ensin, että

---

⁶¹ Esim. Apt. 16:15 ja 1. Kor. 1:16.

”sakramenteista ei ole valitettavasti aiemmin opetettu mitään”. Kohdassa 4:52 hän sanoo: ”Tähdennämme vielä sitä, että emme pane *suurinta painoa* kastettavan uskoon tai sen mahdolliseen puuttumiseen, sillä ei epäusko tee kastetta vääräksi. *Kaikki on näet Jumalan sanan ja käskyn varassa.*” 4:56 hän yhdistää ehtoollisen kasteeseen sanoen: ”*Ehtoollisellaan minä en mene omaan uskooni, vaan Kristuksen sanaan luottaen. Jätän Jumalan ratkaistavaksi, olenko vahva vai heikko ...*” 4:64–65 hän selittää: ”Meidän on lopuksi tiedettävä, mitä kastaminen merkitsee ja miksi Jumala on määrännyt siihen sakramenttiin, jossa meidät aluksi otetaan kristikunnan yhteyteen, juuri tällaisen ulkonaisen merkin ja menettelyn. Kasteessa tehdään eli menetellään näin: meidät upotetaan veteen niin, että se peittää meidät kokonaan, ja sitten meidät nostetaan sieltä ylös. Nämä kaksi tilaa, veden alle uppoaminen ja sieltä ylösnouseminen, osoittavat, mitä kasteessa tapahtuu ja mitä se vaikuttaa. Juuri siinä vanha ihminen surmataan ja sen jälkeen nousee ylös uusi ihminen. Näiden kahden tapahtuman on jatkuttava meissä läpi koko elämän.” Lasten kastamisesta hän sanoo Schmalkaldenin opinkohdissa:

”Vakaumuksemme mukaan lapset on kastettava, sillä hekin kuuluvat luvatus ja Kristuksen kautta toteutuneen lunastuksen piiriin.”⁶² **A. E. Koskenniemen** suomennoksen mukaan ”tuo teko eli toimitus on sellainen, että meidät *upotetaan veteen, joka virtailee ylitsemme*, ja sitten upoksista nostetaan”.⁶³ Näin Luther liittyi Didakhen neuvoihin. Mainitakoon vielä, kuten Pentti Lempiäinen tekee kirjassaan *Kastekäytäntö Suomen kirkossa 1500- ja 1600-luvulla*, että upottamalla kastaminen säilyi Pohjoismaissa kautta koko keskiajan. Upottaminen tehtiin lasten kohdalla niin, että lapsen pää jäi upotettaessa näkyviin.

Elävän esimerkin Lutherin suosittelemasta kastetavasta sain kerran Jerusalemin armenialaisessa kirkossa. Suurella ammattitaidolla sikäläinen pappi nosti pyyhkeistä riisutun pienokaisen korkealle päänsä yläpuolelle ja sukellutti lapsen kolme kertaa niskasta ja jaloista tukien upoksiin kastealtaaseen – varmasti vauvakin ihmetteli sedän hupaisaa käsittelyä. Markus 16:16 sanoo kaikkien tuntemieni kansainvälisten, paitsi saksalaisten, käännösten mukaisesti: ”*Joka uskoo ja kaste-*

⁶² Lutherin Vähä- ja Isokatekismus sekä Schmalkaldenin opinkohdat, Gummerus 1984.

⁶³ Martti Luther, Iso Katekismus, suomentanut A. E. Koskenniemi, Helsinki 1964.

taan, se pelastuu”, kreikaksi *”ho pisteusas kai baptistheis sootheesetai”* – alkukielen aoristit voitaisiin kääntää parhaiten: ”Joka on tullut uskoon ja on kastettu, on pelastuva”. Näin vältettäisiin kasteriidat.

Didakhe tähdentää puhtaan veden merkitystä. Itse kasteen muotoa ja kastettavan hengellistä tasoa se ei pidä ratkaisevana. Sain kerran 1960-luvun alkupuolella kirjeen eräältä Ruotsin piispalta. Hän pyysi, että kastaisin upotuskasteella nuoren teologian opiskelijan ennen hänen pappisvihkimystään. Miehen vanhemmat olivat baptisteja, ja hän tahtoi tällä tavalla kunnioittaa heitä. Piispan käskystä keräännymme Gennesaretin järvelle Tabgan rannalle. Siinä oli kolme sydämenmuotoista pylväänpäätä, jotka näkyivät juuri ja juuri veden pinnan yläpuolella. Luin Joh. 21:15–17 mukaisesti Jeesuksen kolme kysymystä: ”Rakastatko sinä minua?” Ja Jeesus käski: ”Ruoki karitsoitani, kaitse lampaistani, ruoki lampaistani!” Mooses ja Daavid olivat Vanhan testamentin kuuluisimpia paimenia. Karitsoiden ruokkiminen opettaa empatiaa ja myötäelämisen taitoa; lampaiden kaitseminen antaa valmiuksia johtajan tehtävään lauman yhdessä pitämiseksi;

seurakunnan lampaiden ruokkiminen vaatii jo kokemusta ja hengellistä kypsyyttä. Pyhäkouluissa kohtaamme karitsat, nuorisotyö pätevoittää käytännön tehtäviin ja seurakunnan hengellistä ruokkimista harjoitellaan raamattutuntien pitäjinä. Paimeneksi eli ”pastoriksi” sain kastaa ruotsalaisen ylioppilaan. Mitään virkavirhettä en tehnyt, sillä Lutherin mukaan tärkeintä kasteessa on ”puhdas vesi ja Jumalan sana”.

Ehtoollisen viettoon liittyi perinteisesti valmistavia toimenpiteitä. Yleisesti ottaen ohjeena oli (14.1) asenne: *”Kun olet ensin tunnustanut syntisi, niin että ubrisi olisi puhdas, tule jokaisena Herran päivänä murtamaan leipää ja kiittämään Herraa.”* Didakhe sanoo myös: *”Älä syyllisty eripuraisuuteen, vaan toimi sovittajana niiden välillä, jotka riitelevät”* (4.2). Rabbit korostavat muissa yhteyksissä, että *Pyhä Henki ei viibdy siellä, missä puhutaan pahaa ja riidellään.*⁶⁴ Rabbi Gottlieb Klein lainaa useammassa yhteydessä **tanna debe Eliahun** sanaa: *”Minä otan Jumalan todistajaksi, että niin pakana kuin israelilainen, mies tai nainen, palvelija kuin palvelijatar, voivat kokea Pyhän Hengen vain siveästi vaeltaessaan.”* Tätä siveelistä kilvoitusta Didakhe korostaa. Ehtoolli-

⁶⁴ Rabbeilla on yli 200 sivua käsittävä lakikokoelma ”Hefets hajjim, shmirat ha-lashon”, joka käsittelee juoruamista ja pahan puhumista.

nen on anteeksiantamuksen ateria. Siksi *synnintunnustus* kuului ja kuuluu yhä eukaristian valmistusosaan.

Didakhen rukouksissa on piirteitä, jotka tunnistimme jo sapatin ”Daavidin ateriasta”. Viinin siunauksen ohje (9) kuului: ”Kun siunaat maljan sano näin: *Me kiitämme sinua, Isämme, Daavidin, palvelijasi, pyhästä viinistä*, jonka olet tehnyt tunnetuksi Jeesuksen, palvelijasi, kautta. Olkoon sinun kunnia iäisesti.” Leivän murtamisessa lausuttiin: ”*Me kiitämme sinua, Isämme, elämästämme ja sanastasi, jonka olet tehnyt tiettäväksi meille palvelijasi Jeesuksen kautta. Olkoon sinun kunnia ikuisesti. Niin kuin tämä murrettu leipä on ollut hajallaan vuorilla ja on nyt koottu yhteen yhdeksi leiväksi, samoin kokoontukoon kirkkosi kaikista maan ääristä valtakuntaasi; sillä sinun on kunnia ja valta iäisesti Jeesuksen Kristuksen kautta.*” Tavallisessa pöytäsiunauksessa juutalainen kiittää leivästä, ”joka on maasta peräisin”; nyt tähän liittyi **ekumeeninen maan ääriin ulottuva näky**. Alkukirkko koki kuuluvansa suureen kansojen perheeseen.

Kun eukaristia oli nautittu, siitä kiitettiin sanoen (10): ”*Me kiitämme sinua, pyhä Isämme, pyhästä nimestäsi, jonka olet asettanut asumaan sydämiimme, ja tiedosta, uskosta sekä kuolematomuudesta, jonka olet ilmoittanut palvelijasi*

Jeesuksen kautta ... muista, Herra, kirkkoasi ja vapauta meidät kaikesta pahasta, ja tee meidät täydellisiksi rakkaudessaasi, ja kerää ne, jotka on pyhitetty, neljästä ilmansuunnasta valtakuntaasi, jonka olet valmistanut meille. Sinun on valtakunta ja kunnia ikuisesti. Anna armosi voittaa ja tämän maailman kadota. Hoosianna Daavidin Jumalalle. Jos joku on pyhä, salli hänen tulla. Jos joku ei ole pyhä, anna hänen tehdä parannus. Maranatha. Aamen!” Aramealainen pyyntö ”Marana tha!”, ”Heramme, tule!”, esiintyy jo 1. Kor. 16:22 ja-keessa. Se liitettiin alkujaan eukaristian iäisyystoivoon. Tässä mielessä ehtoollinen on parannuksen ja ”kuolemattomuuden ateria”.

On mielenkiintoista havaita, että **Justinus Marttyyri** antoi samantapaisia käytännön ohjeita, kuin juutalaisella maaperällä syntynyt Didakhe. Noin **150 jKr.** hän rukoilee, että ”meidät, jotka olemme tulleet totuuden tuntemaan, katsottaisiin arvollisiksi olemaan hyviä kansalaisia täyttäessämme Jumalan käskyt, niin että perisimme iäisen elämän”. Ja hän jatkaa: ”Kun olemme lopettaneet rukouksemme, me **tervehdimme toisiamme suudelmalla**. Sen jälkeen tuodaan veljien esimiehelle malja, jossa **viini ja vesi on sekoitettu**. Sen otettuaan hän kiittää ja kunnioittaa kaikkien Isää ja Hänen Poikaansa ja Pyhää Henkeä ... kun seurakunnan johtaja ja kaikki kansa on lausunut ylistyksensä, ne, jotka

*on nimetty diakoneiksi, antavat kaikkien läsnäolijoiden osallistua leivän ja vedellä sekoitetun viinin nauttimiseen, josta on kiütetty, ja nämä vievät osan poissaoleville.*⁶⁵

200-luvun taitteessa Hippolytos antoi diakoneille tehtävän avustaa piispoja. ”Kun piispa siunasi eukaristian, **diakoni** lausui kiitosrukouksen ja lisäsi: **Herra olkoon sinun kansasi!** Siihen piispa: **Ylentäkää sydämenne Jumalan puoleen!** Kansa vastasi: **Me ylennämme sydämemme!** Ja piispa lausui jälleen: **Kiittäkäämme Herraa!** Kansa vuorostaan jatkoi: **Se on oikein ja kohtuullista.**” Tunnistamme tässä jo oman kirkkomme ehtoollisliturgian rakenteen. Näiden tietojen perusteella tuntuisi myös luontevalta, että diakonimme voisivat osallistua ehtoollisen jakamiseen yhdessä papiston kanssa ilman piispojen erillislupaa.

Hippolytos kuvaa pitkään omana aikanaan käytössä olleita rukouksia. Leivän ja viinin asetussanat olivat jo tarkkaan evankeliumin mukaisia. Sen jälkeen sanottiin: ”Ja me rukoulemme, että **lähettäisit Pyhän Henkesi** uhri-
si ylle, niin että kaikki, jotka osallistuvat pyhään salaisuuteesi, olisivat yhtä ja **täyttyisivät Pyhälä Hengelläsi uskon vahvistukseksi.**” Piispo-

jen asema vahvistui varsinkin opin vartijana. Hän rukoili joko etukäteen sovitulla tavalla tai sitten omin sanoin. Tuolloin elettiin vielä yleisesti vapaan rukouksen aikaa; liturgiset rukoukset vakiintuivat vasta pari vuosisataa myöhemmin. Muidenkin kuin piispan sallittiin kyllä yhtyä kiitokseen ”*oman kykynsä mukaisesti*”. Sanan selitys kuului kuitenkin lähinnä piispoille. **Usein eukaristiaa edelsi kastejumalanpalvelus.** On jotenkin rohkaisevaa nähdä, että kirkon jumalanpalveluksen perusteet ovat syntyneet hyvin varhain.

Alkukirkon aikoina kokoonnuttiin ensin jonkinlaiseen **sosiaaliseen tapahtumaan**. Sitä kutsuttiin nimellä ”*agape*” eli ”rakkauden aterioita”. Vähitellen sen huipennus ”*eukaristia*” syrjäytti muun aterioinnin. Kukin saattoi tuoda omat eväänsä mukanaan rakkauden aterialle, niin kuin Suomessa tehdään nykytiteissä tai Yhdysvaltojen seurakunnissa ”potluck”-aterioilla. Se loi kuitenkin eriarvoisuutta jo Paavalin aikana. Yhteisessä agape-ateriassa oli viinin siunaus alussa – itse eukaristiassa toimittiin asetussanojen mukaan niin, että leivän vuoro oli ensin. Juutalaisen tavan mukaan leipä ja malja ”*kohotettiin*” sitä siunattaessa. Tämä tapa jäi myös

⁶⁵ Apology I, 65

eukaristiaan. Herran siunauksen lukeminen kaiken päätökseksi iskostui myös kirkon käytännöksi.

Me noudatamme siis tiedostamattomasti tapoja, jotka ovat peräisin alkukirkon ajoilta. Papillisesta **Aaronin siunauksesta** (4. Moos. 6:24–26) oli sovittu, että *temppelissä papit nostivat kätensä pään yläpuolelle*⁶⁶, *hajaannuksessa vain hartioiden tasolle*. Henkilökohtaisesti olen noudattanut hajaannuksessa olevien uskovien vaatimattomampaa linjaa. Erikoisuutena mainittakoon, että Talmudin mukaan *kansa ei saanut myöskään katsoa pappeja, kun heitä siunattiin; ainakin temppelissä vallitsi tämä sääntö*.⁶⁷ Kun suljemme silmämme rukouksen ja siunauksen yhteydessä, tälläkin lienee siis vanhat perinteensä.

Herran siunaus tulisi kuitenkin lukea sinämuodossa, kuten Raamattu edellyttää. Jumalan siunaus on aina henkilökohtaista. Sen sijaan Herran rukous eli Isämeidän on annettu **me-muodossa**. Näin rukoilija samastuu seurakuntaansa. Tätä synagogan sään-

töä, joka on peräisin Jeesuksen ajalta, korostettiin vielä keskiaikana. Se koski jopa yksityisiä rukouksia. Nykyään suomen kielessä on alettu suosia passiivimuotoja: me ollaan, me pyydetään! Se kalskahtaa arkiselta – olemmehan rukouksessa Pyhän Jumalan edessä. Tärkeintä ei ole tietenkään tämä muodollinen siunauksen ja seurakuntarukouksen erittely. Kuitenkin Herran siunaus on yksilökohtaista ja rukous puolestaan heijastaa vastuutamme koko seurakunnasta.

Vanhimmat eukaristiaa koskevat säädökset loivat pohjan, jolle kaikkien, niin idän kuin lännenkin kirkkojen ehtoollinen perustuu. Myös lähetyskentillä pyritään noudattamaan samoja säädöksiä. Eukaristia oli kuolemattomuuden ateria. Sen rukoukset heijastivat uskoa, että kaikki kansakunnat ovat kutsutut ”neljästä ilmansuunnasta” Jumalan valtakunnan aterialle, joka täyttyy iäisyudessa. Vaikka eri kirkkoilla on erilaisia korostuksia ehtoollisen jaosta ja sen merkityksestä, meidän tulisi aina nähdä eukaristia koko Jumalan perheväen ateriana.

⁶⁶ Mishna Sota VII:6 ja Talmud Babli Sota 38 a.

⁶⁷ Hagiga 16 a.

● KATOLISEN KIRKON EUKARISTIAN KOROSTUKSET

Kun arvostelemme eri kirkkojen opillisia ratkaisuja, näemme useinkin ongelmat liian kärjistettyinä – tilanne pahenee myöskin siitä syystä, että emme tarpeeksi tunne eri kirkkojen historiaa ja perusteita, joille käytännön ratkaisut pohjautuvat. **Ekumeenisessa kanssakäymisessä kohtaamme tavallisen uskovan**, joka kysyy Jumalan tahtoa ja tahtoo vaeltaa sen mukaisesti. Katolinen kirkko on ongelmallisin siitä syystä, että se on tehnyt historiansa aikana opillisia ratkaisuja, joiden perustana ei ole Raamattu, vaan erilaisten aatevirtausten luoma traditio. Silti on tunnustettava, että katoliset papit ovat usein protestanttisia virkaveljiään oppineempia – hehän palvelevat vuorotellen eri kieli-alueilla, saaden näin valmiuksia, jotka muilta puuttuvat. Siksi he tuntevat latinan, kreikan ja heprean paremmin kuin protestanttiset papit. Myös patristiikan eli kirkkoisien kirjoitusten tuntemus on heillä verrattomasti syvempi kuin muilla. Lisäksi katolisen kirkon eksegetiikka eli Raamatun selitysoppi ja eettisten kysymysten kannanotot ovat yleisesti ottaen uskollisempia kirjoitetulle Sanalle kuin vastaava protestanttinen tutkimus. Näissä asioissa meillä ei ole varaa ylipistellä.

Ehtoollisesta puhuessamme olisi syytä puhdistaa ensin omat silmälasimme. Jouduin vastikään turvautumaan silmälääkäriin lisääntyneen likinäköisyyden ja alkavan harmaakaihien vuoksi. Tällöin sain kuulla, että silmämykiö kerää vuosikymmenien varrella sisäänsä kuona-aineita, jotka samentavat näön. Sitä harmaakaihi varsinaisesti merkitsee. Silmäpohja ja näköhermot voivat silti olla täysin terveet. Kun vanha mykiö otetaan pois ja silmään asennetaan parin millin reiästä uusi linssi, sen taittokyky korjaantuu samalla. Ja kun vuosia kerääntynyt sakka ja kuona-aine eivät enää häiritse, koko luomakunta uudistuu. Vain kaksi puolen tunnin istuntoa ja saatoin laulaa nuorten kanssa: ”Uusin silmin näen kaiken nyt, kaiken nyt!” Nimenomaan värit kirkastuivat. Tarvitsisimme teologiassa tällaisen ”rehabilisaation”, jossa näkökyky terävöityisi ja palautuisi ennalleen.

Meidän tulee ainakin ymmärtää, mistä katolisen kirkon mahdolliset oudot ehtoollisopin korostukset johtuvat. Heillä on kirkkoisien ajalta säilyneitä eukaristian rukouksia, joihin kannattaa tutustua. Samoin on nähtävä, olisiko eri kirkoilla mahdollisia yhteisiä liturgian korostuksia, jotka syventäisivät ehtoollisen evankeliumia. Tätä taustaa vasten ymmärrämme paremmin myös oman uskonperimämme.

Soitin aiheestamme johtuen katolisen kirkon isä **Martti Voutilaiselle**. Sain kuulla, että ”varsinainen kirkon liturgian kulta-aika oli 600–700 luvuilla. Sen jälkeen ehtoollisen sailaisuudesta ei ole juuri tehty syvempää tulkintaa. Sitä koskevaa kirjallisuutta on kuitenkin metrikaupalla. Niissä ei ole vain sanottu juurikaan mitään uutta.”

On eräitä aiheita, jotka toistuvat vanhojen kirkolliskokousten päätöksissä. Niistä näkyvät samalla ongelma-alueet, jotka estävät varsinaisen ehtoollisen ekumenian. Rooman kirkon sakramenttioppi määräytyi keskiajalla tapahtuneen kehityksen tuloksena nykyisiin uomiinsa Trenton kolmivaiheisessa kirkolliskokouksessa vuosien 1545 ja 1563 välillä. Kärjistettyjen lausumien syynä oli uskonpuhdistuksen voimistunut asema kristikunnassa. Nyt vahvistettiin katolinen oppi ehtoollisainesten ”*transsubstantiaatiosta*” eli niiden todellisesta muuttumisesta. Tämä kirkolliskokous ”erotti lopullisesti protestantit katolisesta kirkosta kerettiläisinä”, kuten **Holmquist** sanoo kirkkohistoriassaan (II, s. 212).

Professori **Tuomo Mannermaa** kirjoittaa Trenton eli Tridentin kolmestatoista ”*anateemasta*”. Nämä ”*kiroukset*” alkavat sanoin ”joka sanoo” ja päättyvät oppituomioon.⁶⁸ Tärkeimmät huomiot liittyvät pykäliin 1, 4 ja 10.⁶⁹ ”Jos joku sanoo, etteivät Uuden liiton sakramentit ole kaikki Jeesuksen Kristuksen meidän Herramme asettamia tai että niitä olisi enemmän tai vähemmän kuin seitsemän, nimittäin: kaste, konfirmaatio, eukaristia, rippi, viimeinen voitelu, pappisvihkimys ja avioliitto, tai että joku näistä seitsemästä ei olisi varsinaisesti ja todella sakramentti, olkoon kirottu (1).” ”Joka sanoo, etteivät Uuden liiton sakramentit ole pelastukseen välttämättömiä ... ja että ihmiset voisivat ilman niiden kaipuuta yksin uskosta saada Jumalalta vanhurskauttamisen armon ... olkoon kirottu (4).” ”Joka sanoo, että kaikilla kristityillä olisi valtuutus julistaa sanaa ja toimittaa sakramenteja, olkoon kirottu (10).” Näitä anateemoja ei ole koskaan peruutettu.

Uudessa **katolisen kirkon englanninkielisessä katekismuksessa** on erittäin laaja Didakhen opetuksiin, kirkkoihin ja Uuteen testamenttiin liittyvä perustelu, jota ei liene mis-

⁶⁸ **Tuomo Mannermaa**, Kristillisen opin vaiheet, Gummerus 1977, ss. 130–131.

⁶⁹ *Canones de sacramentis in genere*; D. 1601–1613.

sään muissa vastaavissa kirjoissa.⁷⁰ Yllämainittu seurakuntaopas tiivistää sanomansa joihinkin pääkohtiin (1406–1419) sanoen mm.: ”Eukaristian vietto käsittää aina *Jumalan sanan julistuksen*” (1408). ”Vain *virallisesti vihitty pappi* voi suorittaa eukaristian ja pyhittää leivän ja viinin, niin että ne *muuttuvat* Herran ruumiiksi ja vereksi” (1411). ”Ehtoollinen ... saa meidät kaipaamaan ikuista elämää ja *yhdistää meidät jo nyt taivaalliseen kirkkoon* siunatun neitsyt Marian ja kaikkien pyhien kanssa” (1419).

Katekismus lainaa joitakin kirkkoisien sanoja, joita voisi tulkita myös liian kärjistetyksi: ”Jumalan Poika tuli ihmiseksi, niin että meistä tulisi jumalallisia” (Athanasius). ”Jumalan ainoa Poika tahtoi tehdä meidät osallisiksi hänen jumalallisesta luonnostaan, niin että hän, ihmiseksi tullut, tekisi ihmiset jumalallisiksi” (Tuomas Akvinolainen ja 2. Piet. 1:4). Katekismus määrittelee eukaristian luonteen kauniisti sanoen, että se ”*ikuistaa ristin uhrin* kautta aikojen, kunnes *Herramme saapuu uudelleen*, ja niin *luotamme hänen rakkaaseen morsiamensa kirkkoon, hänen kuolemansa ja ylösnousemuksensa muistuttajaan: rakkauden sakramenttiin, yhteyden sinettiin, armon*

siteseen, pääsiäispitoihin, joissa nautimme Kristuksen aterian mieli täynnä armoa; näin tulevaisen kunnian pantti on tarjottu meille” (1402). Kun lukee näitä kauniita ajatuksia, ymmärtää hyvin, että **tavallinen riviuskova ei koe niissä mitään outoa** tai Uuden testamentin vastaista. Niissä on sama iankaikkisuusnäköala, josta olemme puhuneet Messiaan aterian yhteydessä.

Jotkut tämän katekismuksen pikkupiirteet ovat opettavia. Se luettelee alttarin sakramentin eri nimityksiä perustellen niitä Uuden testamentin jakeilla (1328–1332). Niitä ovat *eukaristia eli kiitosuhri, Herran ateria, Karitsan hääateria, leivän murtaminen, pyhä ja jumalallisen liturgia, pyhä yhteysateria ja esim. pyhä messu*. Siinä kerrotaan myös, että Jeesuksen lihan ja veren nauttiminen koetaan usein pahennuksena; jo opetuslapset sanoivat siitä: ”Tämä on kova puhe; kuka voi sitä kuulla?” (1336) Katekismus viittaa myös Justinus Marttyyrin ohjeisiin diakoneista, jotka tarjoavat ehtoollisleivän, viinin ja veden ja vievät osan poissaoleville.

Myös itse **ehtoollisliturgian järjestys** selostetaan tarkkaan. Ensin on ”*sanan liturgia*”,

⁷⁰ Ks. Catechism of the Catholic Church, Paavin vahvistama 11.10.-92, Lontoo 1994, 691 ss.

jossa seurakuntalaista rohkaistaan hänen uskossaan; sitä seuraa *"offertori"*, joka suoritettiin usein kulkueena, jossa ehtoollisaineet tuotiin alttarille. Tähän sisällytettiin alkuaikoina myös ns. *"kollektioni"* eli rakkauden lahjan keräämisen köyhille. Sitten luettiin *"anafora"* eli eukaristian rukous. Se merkitsi ylistystä Jumalan luomistyöstä, joka käsittää näkyvän ja näkymättömän maailman. Tätä seurasi *"epiklesis"*, Pyhän Hengen kutsuminen, joka muuttaa ehtoollisaineet ja yhdistää seurakunnan yhdeksi ruumiiksi. Sitä seuraavassa *"anamnesis"*-osassa "muistutetaan" Herramme kuolemasta, ylösnousemuksesta ja paluusta. Sen jälkeen on *esirukousvaihe*, jossa pyydetään siunausta seurakunnan työntekijöille koskien paavia, diakoneita ja koko maailmaa. Vasta sitten alkaa varsinainen *kommuunio*.

Tavallinen katolinen uskova ei siis koe näissä asioissa mitään ristiriitoja. Hän kyllä tiedostaa, että katekismus vahvistaa kirkon asemaa ja pappisvaltaa. Hän havaitsee, että eukaristiassa rukoillaan myös vainajien puolesta. Myös ehtoollisaineiden muuttuminen, johon pappi asetussanoillaan vaikuttaa, korostuu tuon tuostakin. Katekismuksen ohjeissa määrätään, että ehtoollista jaetaan sunnuntaisin ja juhlapyyhinä. Seurakuntalaisen tulee osallistua eukaristiaan "ainakin kerran

vuodessa ja mikäli mahdollista pääsiäisviikolla" (1389). **Mutta "pastoraalisista syistä" seurakunnalle jaetaan vain leipä, jossa jo Kristus on kokonaan läsnä. Kuitenkin eukaristian merkitys ilmenee katekismuksen mukaan selvemmin, jos siihen sisältyy sekä leipä että viini** (1390). Tämä käytäntö alkaa nykyään levitä seurakuntiin.

Verraten varhain katolinen kirkko opetti, että ehtoollinen on "Jeesuksen verisen sovintokuoleman veretön uudistus". Muuttumisopin vahvasti vuoden 1215 lateraanikokous. Herätysuskovia häirinneen eniten maallikkokristittyjen syrjäyttäminen kirkon toiminnasta. Myös se, että maallikoille tarjotaan vain ehtoollisleipä, kun sen sijaan pappeja suositellaan viettämään täydellistä eukaristiaa päivittäin, voi loukata seurakuntalaisia (KL 276.2; 719.2). **Uskovien on myös kunnioitettava ehtoollisaineita "palvomalla niitä kaikkein suurimmalla kunnioituksella"** (KL 898). Tämä johti aikanaan 1200-luvun lopulla "Kristuksen ruumiin juhlassa" siihen, että ehtoollisaineista tuli palvonnan kohde. Niitä kuljetettiin juhlasaatossa pitkin kaupungin katuja. Katolinen riviseurakuntalainen on harvoin tietoinen näistä nyansseista.

Voisi olla, että kristikunta eheytyisi ainakin osittain, jos katolinen kirkko tarjoutuisi

pelkkään ehtoollisen ekumeniaan varsinkin lähetyskentillä. Varmasti se kyllä hämentäisi raamatullista ajattelua. Luther ei koskaan kyseenalaistanut sitä, että katolisen kirkon sisällä on uskovia ihmisiä. Opillisesti on tunnustettava, että protestanttiset kirkot eivät voi koskaan hyväksyä Marian ja pyhimysten palvontaa tai paavin erehtymättömyyteen ja asemaan liittyviä tulkintoja.⁷¹ Eukaristian kommuunio lienee ainoa asia, jonka merkeissä eri kirkkojen **rivikristityt** voisivat kohdata toisensa. Tämä voitaisiin toteuttaa ainakin kaikissa protestanttisissa yhteisöissä. Näin täytyisi myös Didakhen toivomus, että Jumalan kirkko koottaisiin yhteen kaikista maan ääristä. Ja vilja, joka on kasvanut hajallaan vuorilla, kerättäisiin näin yhdeksi leiväksi, ”Jumalan valtakunnan leiväksi”, joka uskovia yhdistää. Sitä voisi kutsua uskon rehabilitaatioksi. Näin toteutuisi myös Jeesuksen ylimmäispapillinen rukous, että me yhtä olisimme. Kirkkolaitosten muodollinen yhtyminen on utopiaa, joka ei täyttyne tässä ajassa eikä sitä voine suositella.

● ○ RTODOKSIKIRKON EHTOOLLISOPETUS

Sekä vapailla uskonsuunnilla että meillä luterilaisilla on myös omat ”anateemamme”, joilla kiroamme kilpailevien ryhmien ja kirkkojen jumaluusopilliset ratkaisut. Tämä jumalinen jumalattomuus ei kohdistu vain katolisiin, vaan myös sisarkirkkomme ortodoksien uskontulkintaan. Silti meillä on heiltä paljon oppimista. Varsinkin itäinen syyrialainen traditio on säilyttänyt piirteitä, joiden valossa oman kirkonmenomme pienet yksityiskohdat terävöityvät.

Olen joskus nuorempana pysähtynyt 2. Aikakirjan 19:6–7 jakeiden äärelle. Siinä sanotaan: ”Katsokaa, mitä teette, sillä te ette ole tekemässä ihmisten tuomioita, vaan Herran tuomioita, ja hän on teidän kanssanne, kun te tuomitsette. Hallitkoon siis teitä Herran pelko ... sillä Herrassa, meidän Jumalassamme, ei ole vääryyttä eikä puolueellisuutta.” Kun arvostelemme kirkkoa ja uskovia, meidän arviomme jäävät elämään ikään kuin Jumalan tuomioina, vaikka ne eivät kestäisikään Hänen silmissään. Kun tulin Israelista 1968 Sveitsin kautta Suomeen palvellakseni Hel-

---

⁷¹ Erityisesti esteenä on oppi Marian saastuttamattomasta sikiämisestä, hänen taivaaseen astumisestaan ja välittäjän asemastaan sekä paavin korottaminen Kristuksen sijaiseksi.

singin Raamattukoulun opetustyössä, sain terveelliset eväät Tunisiassa arvokkaan elämäntyön tehneeltä arabian kielen ekspertiltä **Paul Ferréeltä**. Hän sanoi: *"Muista, ettei ihmisiä tule koskaan tuomita heidän teologisen gnosisensa perusteella, vaan Jumalan armon valossa."* Kreikan gnosis eli tieto-käsite toistuu usein teologisessa keskustelussa. Kuitenkin "tietomme on palapeliä", kuten olemme todenneet – voimme käsittää toisen osapuolen elämää ja ajatuksia vain vajavaisesti.

Ortodoksinen kirkko ja katolinen oppi korostavat, että eukaristia on ennen kaikkea uhri. Ortodokseilla päähuomio kiinnittyy kuitenkin ehtoollisaterian kiitosluonteeseen. Siksi se on olemukseltaan *eukaristiaa* eli ylitystä ja *"anaforaa"* eli "ylentämistä". Muutkin ehtoollisen osatekijät, joilla on omat tieteelliset, liturgian oppaissa käytetyt nimensä, ovat yhteisiä. *"Sursum corda"* eli "ylentäkää sydämenne Jumalan puoleen", kalskahtaa tutulta kaikille. Varhaiskristillinen vuorolaulu *"se on oikein ja kohtuullista"* eli ns. *"prefaatio"* tunnetaan jo papin ja kanttorin sakastikeskusteluista. Ja varsinkin sen jälkeen lausuttu *"epiklesis"* eli "Pyhän Hengen kutsuminen", on yhteisomaisuutta kaikille pääkirkoille.

Ortodoksisen kirkon uskon tulkitsija **Alexander Schmemmann** sanoo: *"Pyhä Henki todistaa, että leipä on Kristuksen ruumis ja viini Kristuksen veri. Ortodoksinen kirkko on aina pitänyt kiinni näkemyksestä, että eukaristian aineiden muuttumisen (metabole) saa aikaan epiklesis eli Pyhän Hengen kutsuminen eivätkä asetussanat" ... "näin Hän johtaa meidät tuolle puolen".*⁷² Tämä iankaikkisuusperspektiivi korostuu voimakkaasti ortodoksisessa liturgiassa. Schmemmann sanoo myös: "Kysytään: Mitä tapahtuu leivälle ja viinille, miksi ja milloin? Mutta meidän on käsitettävä, että leivälle ja viinille tapahtuu mitä tapahtuu, koska ennen kaikkea meille itsellemme on sitä ennen tapahtunut jotakin." Tämä jokin eli Pyhän Hengen työ on aina ihme.

Ortodoksinen kirkko edustaa avarampaa ehtoolliskäsitystä kuin katolinen. Sen oppeja ei pitäisi keinoitekoisesti karrikoida. 200-luvulla elänyt marttyyripiispa Hippolytos sanoi, että ehtoollisaineokset eivät mitenkään muutu. Hänen mukaansa asetussanat oikeuttavat kirkossa vallitsevaan käsitykseen, että Pyhän Hengen kutsuminen ei vaikuta siten, että ainekset muuttuisivat, vaan niin, että ihmiset muuttuvat.⁷³ Keskustellessani aikani

⁷² Alexander Schmemmann, *Maailman Elämän Edestä, sakramentit ja ortodoksisuus*, Kuopio 1974, sivut 51 ja 43.

⁷³ Everett Ferguson, *Early Christians Speak*, s. 103

Jerusalemissa sikäläisen kreikkalaisortodoksisen arkkimandriitan kanssa ehtoollisesta, totesin, että hänen kirkkonsa sisällä vallitsee avara tulkintavapaus.

Ehtoollisaineitten jakamisessa on kaikissa kirkoissa määrättyä joustavuutta. Olemme todenneet, että alkukirkko noudatti eukaristiassaan juomauhrilakien säädöstä, että viinissä tuli olla kaksi osaa vettä ja yksi jalolaa-tuista viiniä. Samoin olemme todenneet Ruutin midrashin tulkinnan Messiaan aterista, jossa leipäpalanen kastettiin hapanviiniin. Katolisen kirkon piirissä maallikoille jaetaan yleensä vain ehtoollisleipä, jossa jo on Kristuksen koko läsnäolo mukana. Viinin nauttii vain papisto. Kaikissa protestanttisissa kirkoissa tarjotaan sekä leipä että viini joko alttarilta tai seurakunnan penkkeihin jakaen. Ortodoksikirkko on luonut oman käytännöllisen eukaristian antamistavan, jossa heijastuu varhaiskirkon viinin ja veden nauttiminen.

Heidän pappinsa nauttivat liturgiassaan ensin itse leivän ja viinin. Seurakunnalle ehtoollisaineet jaetaan lusikalla. Papit ovat sekoittaneet etukäteen pieniä leipäpalasia viiniin. Leipä on tehty hapatetusta taikinas-ta, jonka osina ovat hiiva ja vehnäjauhot. Tämän tulkinnasta jää siis pois pääsiäisaterian

sanoma "happamattomasta" leivästä ja synnin hapatuksesta. Kun viini ei riitä aina suu-
relle seurakunnalle, siihen lisätään kuumaa vettä. Näin sitä jatketaan toimituksen pitkit-
tyessä. Tapaa tulkitaan sillä, että Jeesuksen kyljestä vuoti "verta ja vettä". Ortodoksinen kirkko tuntee myös käytännön jakaa leipä ja viini erikseen. Tämä tapahtuu kerran vuo-
dessa ns. Jaakobin liturgiassa.

Ortodoksikirkko on saanut runsaasti vaikutteita syyrialaisesta traditiosta. Kun puhuimme Messiaan aterian yhteydessä "havdalas-ta" ja sapatin "pitkittämisestä" yömyöhään, totesimme Syyrian kirkon viettävän euka-
ristiaa *"lauantai-illan toisella vartiobetkellä"*. Ortodoksikirkkokin jakaa ehtoollisen sak-
ramentin silloin tällöin lauantai-iltana. Näin tehdään mm. jouluaaton kymmenennellä tun-
nilla eli klo 16 alkavassa jumalanpalvelukses-sa, jonka alkuun liittyy eukaristia. Samoin ortodoksinen kirkkojärjestys määrää, että eukaristiaa vietetään loppiaisaattona, kiiras-
torstai-iltana ja pääsiäissunnuntain aattona. Liekö tämäkin syyrialaisen tradition vaiku-
tusta.

Suomen toinen kansankirkko, kuten orto-
doksejamme kutsutaan, on saanut ohjeensa kanoniselta esivallaltaan Konstantinopolin ekumeeniselta patriarkalta. Siksi kirkossa on

säilynyt myönteinen vanhoillinen uskon tulkinta, jota ajan virta ei vie mukanaan. Toki kirkon liturginen kieli tuottaa omat vaikeutensa. Venäjällä opetettiin teologiaa latinaksi vielä 1840-luvulla, ja kirkkoslaavin käyttäminen on mahdollista vain koulutetulle eliitille. Myös pyhimysten rukoileminen ja Neitsyt Marian erityisasema sekä voimakas luostarilaitos oudoksuttavat ulkopuolista. Silti eri liturgioiden pitkät, nykyään suomeksi luetut, sydämelliset rukoukset kaikkien kirkonpalvelijoiden puolesta ja ylösnousemususkon korostus sekä kirkkomusiikin hartaat sävelet ja kirkkotaiteen kuvaamat, rauhaa uhkuvat ikonit viehättävät länsimaista ihmistä. Ortodoksikirkko ei korosta erehtymättömyyttään muita loukkaavalla tavalla, ja sen suhtautuminen maallikkojäseniinsä on paa-vinkirkkoa myönteisempi. Lisäksi heidän eukaristian opetukseensa liittyy kenties eniten varhaiskristillisyydestä tulleita piirteitä.

● KANSANKIRKKOMME EHTOOLLISNÄKEMYS

Ehtoollisaiheemme herättää myös nostalgisia muistoja. Yritin joskus 1950-luvun lopulla kävellä Jerusalemissa samaa tahtia pitkäkoipisen muistineron, tri **Aimo Murtosen** kanssa. Mies oli matemaattisesti hyvin lahjakas: hän muisti ulkoa kaikkien vastaantulleiden

autojen rekisterinumerot. Jos hän luki sivun hepreaa, hän osasi senkin heti ulkoa. Helsingin yliopistossa hän lausahti prof. Yrjö J. E. Alaselle: ”Voinko minäkin erehtyä!” Kostein silmin hän pyysi eräänä iltana vaimoltani: Laula minulle ”Laps’ Suomen ällös vaihda pois sun maatas ihanaa” – koti-ikävä kun oli kova. Vasta sotaväessä ollessaan renkipoika Aimo luki itsensä ylioppilaaksi; liekö uhrannut siihen pari vuotta. Samassa tahdissa hän eteni yliopistolla ja oli pian filosofian ja teologian tohtori. Myöhemmin 1970-luvulla Aimo esitelmöi Jerusalemin professoreille aiheesta ”Heprean syntaksi eli lauseoppi 6000 vuotta ennen Kristuksen syntymää” – joku hurskas kuulija hymyili, koska ortodoksijuutalaisten mukaan maailma saavuttaa vain 6000 vuoden iän ja nyt tiedettiin, mitä oli tapahtunut 8000 vuotta aiemmin. Vaikka Aimon puhe oli verkkaisaa, tieteellistä työtä hän teki kuin kone.

Tohtori Murtonen otti tehtäväkseen kääntää kolmen kuukauden vierailunsa aikana Lutherin Vähä Katekismuksen saksasta nykyhepreaksi. Puhuessaan alttarin sakramentista Aimo kirjoitti, että ”*ehtoollinen uhrataan*”. Kirjailija Rachel Grienberg, joka tarkasti tehdyn työn, tahtoi korjata kieltä siten, että ehtoollinen ”*jaetaan*”. Aimo-ystävä ei siihen suostunut. Hän esitti, että Luther käsitti

vielä silloin, kun hän teki katekismustaan, että ehtoollinen oli uhri. Näin pikku kirja-seemme jäi tämä katolinen korostus. Lohduttauduimme sillä, että ehtoollinen perustuu kuitenkin Kristuksen uhrikuolemaan.

Luther näki katolisen kirkon muuttumisopissa piilevän vaaran. Sillä tuettiin väärällä tavalla papiston arvovaltaa, kun vain he kykenivät transsubstantiaatioon eli ehtoollisaineiden muuntamiseen. Toisaalta se oli johtanut myös ehtoollisaineiden palvomiseen. Kuitenkin ”me olemme jo pyhitetyt Kristuksen ruumiin uhrilla *kerta kaikkiaan*”. Näin Kristus on ”*yhdellä ainoalla uhrilla ainoaaksi* tehnyt täydelliseksi ne, jotka pyhitetään” (Hebr. 10:10–14). Tätä uhria ei tarvitse uusia. Lisäksi muuttumisoppi inhimillisti Jumalan salaisuuden tavalla, joka ei vastannut todellisuutta. Myös Zwingli oli tehnyt Lutherin mielestä kohtalokkaan virheen, kun hän muutti ehtoollisen asetussanoissa sanan ”on” sanaksi ”merkitsee”. Näin älyllinen mietiskely johti rannattomaan mielipiteiden sekasotkuun.⁷⁴ Varmaankin Jerusalemin UT:n luennoitsija prof. **David Flusser** osui arkaan totuuteen, kun hän koki kalvinistisen ajatte-

lun filosofiana ja katolisen ajattelun kemiana. Kuitenkin Jeesus sanoi vain, että tämä ”on” minun ruumiini. Se edusti uskon asennetta. Lutherille riitti sana ”das ist”, ”se on”. Kristus on ehtoollisaineitten ”päällä, alla ja sisällä”.

Kasteen suhteen Luther teki samantapaisen yksinkertaistetun ratkaisun: siinä riitti puhdas vesi ja Jumalan sana. Ehtoollisessa tärkeintä hänelle olivat *asetussanat ja usko*. Luther selittää katekismuksessaan anteeksiantamuksesta: ”Syöminen ja juominen eivät tosin sitä vaikuta, vaan ne sanat, jotka tässä ovat: Teidän edestänne annettu ja vuodatettu syntien anteeksiantamiseksi.” ”Mutta joka ei usko näitä sanoja tai epäilee niitä, hän on mahdoton ja keltoton. Sillä tämä sana, teidän edestänne, **vaatii aivan uskovaista sydäntä**.” Monet ovat kokeneet arvottomuutensa katekismuksen suomalaisen käännöksen edessä, se kun puhuu **aivan** uskovaista sydäimestä. Saksassa tätä vastaa käsite ”**ei-tel**” eli ”pelkkä” tai ”paljas”. Pelkästään uskovaista sydäntä Herramme meiltä odottaa. Ja se riittää. Mistään uskomme mittaamisesta ei ole kysymys.

---

⁷⁴ Ks. **Erwin Metzke**, Jumala ja Materia, Lutherin sakramenttiteologian maailmankatsomuksellinen merkitys, Pieksämäki 1968, ss. 20–32.

Suomen kirkossa valmistellaan jumalanpalvelusuudistusta. Siihen kuuluu myös eukaristian perusteiden pohtiminen. ”Kirkolliskokouksen vuonna 1988 asettaman käsikirjakomitean mietinnön perustelut”⁷⁵ osoittavat, että vastuuseen asetettu työryhmä on tutkinut myös varhaiskristillistä traditiota. Kirjassa vilisevät samat hienot liturgiset sanonnat, joihin olemme pakostakin jo törmänneet. Käytyihin valmisteluihin ovat ”vaikutaneet liturgiset liikkeet, tutkimuksen esiintuoma tieto eukaristisesta rukouksesta varhaiskristillisessä kirkossa sekä ekumeeninen liike”. Perusteluissa sanotaan, että *”varhaiskristillisen kirkon ehtoollisenvietossa oli Pyhän Hengen avuksihuutamisella keskeinen sijansa. Se oli ominaista koko liturgialle, mutta sai erityisen keskitetyn muotonsa ehtoollisrukouksen epikleeisissä”*. ”Tällainen epikleesi sisältyi käytännössä kaikkien varhaiskristillisen kirkon ehtoollisrukouksiin.”

Kirkon kriisi on kyllä lähinnä **saarnan kriisi**. Ongelmamme on siinä, että julistus **motivoitui** Jumalan sanasta käsin. Saarnoissa ja radiohartauksissa on muotina kertoa ihmisistä kokemuksista ja kirjailijoiden tai runoilijoiden sanoista – siinä ei sinänsä ole

mitään väärää. Mutta jos itse saarnassa ei lainata yhtään ainoata Raamatun sanaa, ollaan jo hakoteillä. Joka ainoaan aiheeseen löytyy Kirjojen kirjasta kymmeniä lohduttavia, opettavia ja rohkaisevia sanoja. Raamatun henkilöt ovat kokeneet kaikki ne kiusat, joita mekin kohtaamme. Niihin tulisi syventyä ja niistä tulisi kuulijalle kertoa. Kun Jeesus puhui vuorisaarnansa, Hän ”istui ja **opetti**”. Luther vetosi siihen, että katekismusta tulisi opettaa ”niin kuin isä lapsilleen”. Unkarin kirkossa on uskonpuhdistuksesta lähtien ollut ohjeena, että papisto ei saa saarnata paperista – valmistautumisen tulee olla niin huolellista, että avuksi riittää pelkästään aiheen jäsenitys. Tämä on mahdollista vain, jos usko motivoi ja inspiroi julistustamme. Osaammehan me esitellä kalajuttujakin ilman papereita – motivaatio kun on aito. Tietenkin radiosaatat tekevät siinä suhteessa poikkeuksen, että vain kirjoitetussa saarnassa voimme välttää turhan takeltelun ja sanojen toiston.

Toinen seikka, joka kirkon uudistuskeskustelussa tökkii, on **liturgian merkityksen suhteeton korostuminen**. Kreikan sana *liturgia*, jota myös Uusi testamentti käyttää esim. Fil.

⁷⁵ Kirkon keskushallinto, sarja A 1997:5, 211 ss.

2:17 jakeessa, kun on kysymys *"uskon palvelustoimituksesta"*, *"leiturgia tees pisteos"*, ei sinänsä vihjaa kirkollisiin vuorolauluihin. **Liturgia tarkoittaa lähinnä vain "jumalanpalvelusta"**. 1950-luvulla pidettiin Ruotsissa pohjoismainen pappeinkokous, jonka aiheena oli, "miten saisimme aikaan herätyksen liturgian avulla". Tuolloin korkeakirkollisuus oli jo vallannut naapurimaamme papiston. Suomalaista kysymyksenasettelu kummastutti.

Ortodoksikirkko rakastaa liturgia-käsitettä. Katolinen puhuu sen sijaan messusta. Tämä latinalainen sana tuli jo varhain käyttöön siksi, että katekumeenit eli kasteoppilaat saivat olla mukana vain jumalanpalveluksen alkusessa, *"missa catechumenorum"*. Mutta kun ehtoollisosa *"missa fidelium"* eli *"uskovien messu"* alkoi, sanottiin *"missa est"* – nyt oli tullut aika *"lähettää pois"* kasteoppilaat. Alkujaan siis tällä käsitteellä oli seurakuntaa erotteleva merkitys.

Nykyään jumalanpalvelusta on yhä useammin ruvettu kutsumaan messuksi. Tämä sana ei sovi mitenkään lähetyskentille, jossa se mielletään katolisen kirkon toimitukseksi. Protestanttisissa yhteisöissä sana *"service"* eli *"palvelu"*, tai *"Gottesdienst"* ja *"gudstjänst"* eli *"jumalanpalvelus"* kuvaa paremmin kirkko-

jemme luonnetta. Sanottakoon vielä sekin, että ns. "ristinkulkueet", jotka sinänsä voivat olla juhlallisia ja jopa seurakuntaa yhdistäviä, herättävät varsinkin juutalaisten parissa ikäviä muistoja ja miellelyhtymiä. Ensinnäkin ne samastetaan katolisiin kulkueisiin, joissa ehtoollisaineita palvottiin. Toisaalta juutalaiselle ne muistuttavat ristiretkien vainoista, joissa ristinkulkueilla oli keskeinen merkitys. Ylikorostettu liturgisten tapojen noudattaminen tuo vierasta tulta kotikirkkoomme.

Herätys, jota yleisesti kaivataan, tulee vain Jumalan sanan kautta. Profeetta Malakia sanoo papeista: "Papin huulten pitää tallettaman **tieto**, ja hänen suustansa etsitään **opetus**; sillä hän on Herran Sebaotin sanansaattaja. Mutta te olette poikenneet tieltä, olette opetuksellanne saattaneet monet kompastumaan, olette turmelleet Leevin liiton" (2:7–8). Leevin liitto oli "pappisliitto". Jumalan sanan julistajan tulee myös itse syttyä asialleen. Rippipappini Hannu Pietilä lainasi 1940-luvulla usein latinalaista sananpartta: *"Nemo accendit, nisi ipse ardet"*, *"Ei kukaan voi sytyttää toista, ellei hän itse pala"*.

Kun jumalanpalvelusuudistus kiinnittää huomion ehtoollisen **epikleesiin**, tämä Pyhän Hengen kutsuminen merkitsee sitä, että otamme huomioon Lutherin pyhitystä kos-

kevan kolmannen uskonkappaleen selityksen: ”Minä uskon, etten minä voi omasta järjestäni enkä voimastani uskoa Jeesukseen Kristukseen, Herraani, enkä tulla hänen tykönsä; vaan Pyhä Henki on kutsunut minua evankeliumin kautta, valistanut minua lahjoillaan, pyhittänyt ja varjellut minua oikeassa uskossa; niinkuin hän koko kristikuntaan päällä kutsuu, kokoaa, valaisee, pyhittää ja Jeesuksessa Kristuksessa varjelee ...”

Olemme jo todenneet, kuten kirkon uudistuskomiteakin, että epikleeesi ei muuta ehtoollisaineita vaan ihmissydamen. Tämä Hippolytoksen sanaan perustuva asenne kuvaa kirkkomme ehtoolliskäsitystä.

Kirkon uudistuskomitean perusteluissa pohditaan ortodoksikirkon ja mm. Ruotsin kirkon epikleesirukouksia. Sen jälkeen esitetään komitean onnistunut ja syvälinen ehdotelma: ”Lähetä Henkesi ja siunaa nämä lahjat, leipä ja viini, joiden kautta tulemme osallisiksi Kristuksen ruumiista ja verestä. *Liitä meidät yhteen rakkaudessa ja täytä meidät Pyhällä Hengellä, niin että olemme yksi ruumis Kristuksessa, elävä uhri, sinulle kiitokseksi ja kunniaksi.*” Näin annamme Roomalaiskirjeen 12:1 mukaisesti ruumiimme ”eläväksi, pyhäksi, Jumalalle otolliseksi uhriksi”; tämä on meidän järjellinen jumalanpalveluksemme. Alkukielen kreikkalainen sana ”*logikos*” viit-

taa johdonmukaiseen ajatteluun. Kuusi jaetta myöhemmin Paavali sanoo, että armolahjoja tulee käyttää ”*kata teen analogian tees pisteos*” eli ”uskon analogian mukaisesti” – siinäkin vedotaan, kuten Luther teki, terveeseen käsityöläisjärkeen. Ehtoollisen syvä merkitys voidaan käsittää vain, jos mielletään epikleesiin sisältyvä ”Hengen uudistus”, nykyajan kielellä puhuaksemme. Sitä yksityinen rukoulija voi pyytää.

● MESSIAS-ATERIAN SIUNAUS

Nykyään kuulee tuon tuostakin kliseen, että Raamatun sanomaa ei saisi ”hengellistää”. Kuitenkin Uusi testamentti puhuu taivasten valtakunnan salaisuudesta, Jumalan tahdon salaisuudesta, evankeliumin salaisuudesta, uskon salaisuudesta, Israelin salaisuudesta, laittomuuden salaisuudesta tai jumalisuuden salaisuudesta. Eniten esiintyy sanonta ”Kristuksen salaisuus”. Kristitty on ”Jumalan salaisuuksien huoneenhaltija”. Paavali sanoo 1. Kor. 2 luvussa, että hän puhui ”salattua Jumalan viisautta” (jae 7). Hän ”selitti hengelliset hengellisesti” (jae 14). Luonnollinen ihminen ei voinut sitä ymmärtää, ”koska se on tutkisteltava hengellisesti”. Tämä kreikan kielen ”*mysterion*” eli salaisuus ilmenee myös ehtoollisessa. Tuskin missään muussa

yhteydessä on niin paljon hengellistä tulkintaa kuin juutalaisen seder- eli pääsiäisaterian selityksissä, johon kristillinen eukaristia liittyy.

Kun tyttäremme nuorin poika opettaa ukkiansa uudenaikaisen kameran käytössä, hän sanoo, että sillä pitää ensin "zoomata" – kuva tulee kohdentaa lähemmäksi ja sen jälkeen se vielä "skarpataan" eli terävöitetään. Tämä on nykyajan nuorten kieltä. Olemme zoomanneet kameramme pääsiäisaterian yksityiskohtiin ja skarpanneet ehtoollista synagogan kuvaamana Messiaan ateriana. Olemme seuranneet varhaiskristillistä eukaristiaa Didakhen eli Kahdentoista apostolin opetuksessa ja kirkkoisilta saamiemme tietojen valossa. Kameran "fläshi" eli salamavalo on leimahtanut myös katolisen, ortodoksisen ja luterilaisen kirkon holveissa. Nyt on aika kehittää filmi, jota olemme käyttäneet. Jos on saanut seurata läheltä, miten kuva-aihe vähitellen alkaa näkyä laboratorion valokuvakehitteessä, silloin ymmärtää, millä tavalla inhimillinen järki mieltää opitut asiat. Latinaksi sanotaan: *"Tua res agitur"*, *"Asia koskee sinua!"* Ehtoollinen tuleekin ymmärtää omakohtaisesti. Se edellyttää hengellistä tulkintaa, jossa huomioidaan inhimilliset käytännön kokemuksemme. Kun kohdistaa kameran linssin ehtoollisen historiallisiin juuriin, nousee pääl-

limmäiseksi kolme asiaa. **Ne on syytä kerätä yhdeksi kokonaisuudeksi:**

1. EHTOOLLINEN ON SYNTISTEN ATERIA.

Käydessämme ehtoollispöytään koemme aina oman arvottomuutemme Jumalan lapsina. Saamme muistaa silloin Messiaan esiäidin Ruutin sanat: "Minä olen saanut armon sinun silmiesi edessä, niin että huolehdit minusta, vaikka olen vieras ... Minä olen saanut armon sinun silmiesi edessä, herrani, vaikka en ole yhdenkään sinun palvelijattaresi vertainen" (Ruut 2:10 ja 13). Tässä toistuu kahdesti sana 'armo'. Virressä 225 veisaamme: "Jeesus, luona armopöydän sinut löydän, siinä mulla kyllin on. Siellä armo, rauha, ilo, siellä elo, sieltä löydän ravinnon."

Adolf Hitler sanoi aikanaan: "Vain sankarin vaatteissa voi palvella Jumalaa." Hän saattoi hämätä kuulijansa puhuen myös "kaitselmuksesta", "Vorsehung". Mutta hän vetosi aina ihmiskunniaan: "Saksan kansan kunnia vaatii!" Ehtoolliselle ei tulla sankareina – sinne saa tulla omissa rääsyissään. Vanhurskauttamisen ihme on katekismuksen mukaan siinä, että "meidät puetaan Kristuksen puhtauteen ja pyhyteen". Tämä tapahtuu ehtoollispöydässä. Siellä "Jumala vanhurskauttaa jumalattoman". Ja katekismus sanoo

kuvatessaan alttarin sakramenttia: "Missä syntien anteeksiantamus on, siinä on myös elämä ja autuus."

Kun näemme häpeällisen totuuden itsestämme, on lupa muistaa 2. Sam. 4. luvun kuvaus Joonatanin pojasta Mefibosetista. Tämä oli viiden vuoden vanha, kun hänen hoitajansa pudotti hänet pakomatkallaan – niin hän vammautui ja sai koko elämänsä ajan kantaa outoa nimeänsä, "häpeän suusta tullut". Myöhemmin 9. luvussa kerrotaan, että kuningas Daavid palautti hänelle hänen isoisänsä Saulin "kaiken maaomaisuuden" ja lupasi: "*Sinä saat aina aterioida minun pöydässäni!*" Niin tämä kumarsi ja sanoi: "Mikä on palvelijasi, että sinä käännyt minunlaiseni koiranraadon puoleen?" Luvun lopussa todetaan vielä: "Ja Mefiboset asui Jerusalemissa, koska hän aina söi kuninkaan pöydässä. Ja hän ontui kumpaakin jalkaansa." Ehtoollinen on ontuvien ja raadollisten yhteysateria.

Kansankirkkomme ehtoollisenjaossa on yksilöllisiä piirteitä, jotka ovat jäämässä vähitellen pois. Kun aiemmin seurakuntaa palveltiin pöytäkunnittain, papit antoivat kullekin ryhmälle oman **muistolauseensa**. Sitä odotettiin ja siitä keskusteltiin myös jälkeenpäin. Pappikin rukoili, että hänen sanansa

osuisivat maaliinsa. Kun nuori mies hakee alttarilta vakuutusta kutsumukselleen, hän saattaa kuulla 2. Aik. 16 luvun jakeen 9: "*Herran silmät tarkkaavat kaikkea maata, että hän voimakkaasti auttaisi niitä, jotka ovat ehyellä sydämellä antautuneet hänelle.*" Kun syyllisyys painaa mieltä, vakuuttaa pappi nuorelle ihmiselle 1. Joh. 3:19–20 sanalla: "*Me saatamme hänen edessään rauhoittaa sydämemme sillä, että jos sydämemme syyttää meitä, niin Jumala on suurempi kuin meidän sydämemme ja tietää kaikki.*" Kun syöpäsairaus aiheuttaa kapinaa ja tekee toivottomaksi, tyynnyttävät Psalmin 131 alkujakeet mielen: "*En minä tavoittele asioita, jotka ovat minulle ylen suuret ja käsittämättömät. Totisesti, minä olen sieluni viihdyttänyt ja tyynnyttänyt; niinkuin vieroitettu lapsi äidin helmassa, niinkuin vieroitettu lapsi, niin on sieluni minussa.*"

Kun edessämme oli aikanaan matka lähetyskentälle, saimme ennen lähtöämme vaimoni kanssa ehtoollispöydässä kaksi kertaa samat jakeet Psalmista 84. Ne tulivat vastaan myös kolmannen matkan aamun radiohartaudessa: "*Autuaat ne ihmiset, joilla on mielessänsä pyhät matkat! Kun he käyvät Kyynellaakson kautta, he muuttavat sen lähteitten maaksi, ja syyssade peittää sen siunauksilla. He käyvät voimasta voimaan, he astuvat Jumalan eteen Siionissa.*" Kyynelkylvöä jouduimmekin Israelissa

tekemään, kun ainoa poikamme menehtyi siellä pitkän sairauden uuvuttamana. Kun on jumiutunut arjen huoliin, silloin Psalmi 103 auttaa sielun koloutuksiin: *"Kiitä Herraa, minun sieluni, äläkä unhot, mitä hyvää hän on sinulle tehnyt, hän, joka antaa kaikki sinun syntisi anteeksi ja parantaa kaikki sinun sairautesi, joka lunastaa sinun henkesi tuonelasta ja kruunaa sinut armolla ja laupeudella, joka sinun halajamisesi tyydyttää hyvyydellään, niin että sinun nuoruutesi uudistuu kuin kotkan."* Pappi voi myös yhdistää "samaan perheeseen" kuuluvia ajatuksia yhteen Jeesuksen aikaisen rabbi Hillelin koulukunnan mukaan – näin tein usein tiedostamatta tämän tavan alkuperää. Kirkko ei tietenkään ole sitoutunut noudattamaan yksityiskohtaisesti alkukirkon tapoja. Mutta kun "sanan palvelu" kuului aina ehtoolliseen, tällaista muistolauseiden antamista sopii suositella edelleenkin.

Toinen syrjään jäänyt tapa liittyy **"kätten päällepanemiseen"** – aiemmin pappi öylätin annettuaan pani siunaavan kätensä polvistuneen seurakuntalaisen päälle. Samalla hän rukoili seurakuntalaisensa sairauden tai ongelman puolesta. Moni on kokenut siinä yhteydessä yllättävän parantumisen sairaudestaan – lupaahan Jesaja 53, että *"meidän sairautemme hän kantoi"*. Vanhempana pappina teen yhä niin, että öylätin annettuani

lasken käteni kevyesti ehtoollisvieraan harteilte ja huokaan hänen mahdollisen ongelmansa puolesta.

Syntiemme sovitus liittyi Vapahtajan rooliin Jumalan karitsana, joka ottaa pois maailman synnin. Totesimme, että pääsiäisateria ilman lammasta on kuin hääit ilman morsianta. Juutalaisen rukouskirjan sanat siitä, että *"syntiemme tähden on pääsiäisuhri mitätöity"*, herätti myös varmaankin monia kysymyksiä mieleemme. Siduurin aamurukouksen mukaan sanotaan päivittäin, että *"syntiemme tähden on temppeli hävitetty ja ainaisuhri peruutettu"*. Ehtoollinen korostaa sitä, että meillä on pääsiäis- ja ainaisuhri, johon viallinen ihminen saa turvautua.

Kirkkomme ehtoollisessa toteutuu jo aiemmin mainitsemamme *"eteen tulemisen evankeliumi"*. Rukoilija saa astua esille tunnustautuen Jumalan omaksi ja pyytää siinä Hänen siunaustaan. Suurissa ja usein äänekkäissäkin joukkokokouksissa sellaista ei tapahdu. "Maailman matalin pöytä", kuten ehtoollisesta sanotaan, muistuttaa essealaisten yläsälän pääsiäispöytää. Siinä mielessä se on maahanpainetun syntisen huoltopaikka.

2. EHTOOLLINEN ON MESSIAAN ATERIA.

Kirkoissa on kiistelty lähinnä kahdesta asiasta, ehtoollisaineitten olemuksesta ja siitä, kenellä on oikeus jakaa tätä eukaristiaa. Varhaiskristillinen seurakunta ei harrastanut tällaista opillista kädenvääntöä. Myöskään Uusi testamentti ei selvitä, mitä ehtoollisaineille tapahtuu tai kuka voi uuden liiton ateriaa jakaa. Se kehottaa meitä sen sijaan tutkimaan itseämme, että asennoituksimme oikein ehtoollisen sanomaan ja ”erottaissimme” Herran pöydän muista aterioista. Ehtoollisen asetussanat korostavat Jeesuksen sovituskuoleman tarkoittavan sitä, että Jeesus on kuollut ”meidän edestämme”. Ja Kristuksen ruumis ja veri, leipä ja viini, ovat ”osallisuutta” Kristukseen. Näin Messias yhdistää kommuunionsa kautta seurakuntansa yhdeksi ruumiiksi maailmanlaajuisen kirkon kanssa.

Suurena sovituspäivänä hurskaat juutalaiset suorittavat ns. ”kapparan” eli ”sovituksen” teurastaen kukon ja pirskotaen sen verta pyörittämällä sitä päänsä ympäri. Silloin toistetaan sovituksen kaavaa: *”Tämä on minun puolestani, minun sijastani ja minun sovitukseni!”* Vaimoväki uhraa samalla tavalla puolestaan kanan ja lapset kananpojan. Rukouskirja toistaa heidänkin kohdallaan tätä

sovitukseen liittyvää sanaa. Katolinen vanha kaunis latinankielinen synnintunnustus on levinnyt myös evankeelisten kirkkojen käyttöön: *”Nostra culpa nostra maxima culpa”, ”meidän syyllisyytemme, meidän mitä suurin synnialaisuutemme!”* Jos näkisimme ehtoollisella yhteisen syyllisyytemme, silloin tuskin tekisimme siitä riitakapulaa.

Olemme jo todenneet, että ehtoolliselle osallistumisen ehtona on alusta pitäen ollut kristillinen kaste. Siitäkään Uusi testamentti ei anna tarkkaa määräystä, miten ja missä iässä tämä uuden liiton sakramentti on toimitettava. Jopa Lutherkin käyttää Ison Katekismuksen selityksessä kuvausta virtaavaan veteen upottamisesta. Siinä vanha ihmisemme hukutetaan ja uusi ihminen saa elää kuolettaen päivittäin itsensä synnille. Tämä perinne liittyy Didakhen ja kirkkoisien tulintaan, jossa kasteen muoto oli sidoksissa ulkonaisiin olosuhteisiin. Tärkeimpänä Paavali koki kuitenkin käännyttäiskasteen määräyksen, ”yksi kaste” – tätä Israelin kansaan liittymistä ei voinut uusia. Kaste ja ehtoollinen ovatkin todellisen Kristus-ekumenian sinetti – aivan niin kuin vilja, joka on kasvanut vuorilla ja koottu yhdeksi leiväksi, niin kristittyjenkin tulisi pyrkiä ”hengen yhteyteen rauhan yhdyssiteellä” (Ef. 4:3).

Avarimmat näköalat ehtoollisen salaisuuteen avautuvat, kun miellämme sen Messiaan ateriana. Tätä tulkintaa länsimainen teologia ei ole lainkaan tutkinut. *Tämä näkökulma avautuu synagogan saarna- eli midrash-kirjallisuudesta, juutalaisen tooratulkinnan päälähteestä Talmudista ja heidän rukouskirjastaan Siduurista käsin.* Toki samat korostukset ovat myös kätkettyinä evankeliumien pääsiäiskuvaukseen, niiden viitteisiin iankaikkisuudesta ja ns. "neljanteen maljaan" eli "Jumalan valtakunnan maljaan". "Aitojen mannansyöjien", juutalaisten, kirjalliset lähteet tuovat siihen uutta valoa.

Jos ottaa huomioon prof. **Myron Bialik Lernerin** arvion, että Ruutin midrash ja Matteuksen evankeliumi edustavat yhteisiä midrash-kirjallisuuden ilmaisutapoja, silloin Messiaan ateriaan liittyvä traditio on ajoitettava hyvin varhaiseksi. Samoin Didakhe eli jo kirkkoisien tuntema Kahdentoista apostolin opetus, jonka täydellinen käsikirjoitus julkaistiin vasta 1883, edustaa vanhinta tuntemaamme kirkon traditiota. Tutkijat sijoittavat sen vuosien 90–100 välille. Talmudin vanhimmat ainekset ovat ensimmäiseltä ja toiselta kristilliseltä vuosisadalta. Myös rukouskirjallisuus edustaa traditionsa osalta hyvin vanhoja perinteisiä sanontoja – siinä heijastuu parhaiten juutalaisen kansan sielu.

Kun törmäsin aikanani rabbien Messias-aterian tulkintaan, koin sen aivan kuin kruunaavan evankeliumin sanoman: Jeesus syntyi Pyhästä Hengestä, "de-ruuah kudsha"; Hän on Miika 5:1 jakeen rabbinistisen tulkinnan mukaan ollut "ennen aurinkoa, kuuta ja tähtiä"; Hän toimi 5. Moos. 18. luvun ennustamana "toisena Mooseksena" eli Vapahantajana tälle kuuluvien valtuuksin; Daniel 7:14 sana Ihmisen Pojasta, jota "kaikki kansat, kansakunnat ja kielet palvelevat" on myös täyttynyt Hänessä; Hänen kauttaan "synti sinetillä lukitaan, pahat teot sovitetaan ja iankaikkinen vanhurskaus tuodaan", kuten Daniel 9:24 lupaa; Messiaana "hän on haavoitettu meidän syntiemme tähden" – "ja jos joku ei usko, että hänen syntinsä näin kannetaan, hän saa kantaa ne itse"; Jeesus sanoi olevansa "elämän leipä", Hän oli myös "totinen viinipuu" ja "ylösnousemus ja elämä". Tällaista julistusta ei inhimillinen järki kykene luomaan. Ja listamme päätökseksi näemme, että **Jeesus sinetöi uuden liittonsa ehtoolliseen, messiaaniseen ateriaansa, jossa kulminoituu koko Hänen sovitustehtävänsä.** *Juuri siinä näkyy Jesajan, Jeremian ja Hesekielin lupaama "iankaikkinen liitto", joka ankkuroi uskomme tuonpuoliseen elämään.*

Ruutin midrashin mukaan messiaaniselle aterialle osallistuva "on lähellä Jumalan valtakun-

taa”. Neljä kertaa se korostaa, että Booaan tarjoama *”leipäpalanen on valtakunnan leipää”*. Messias *”on antava kansalleen mannaa taivaasta”*. Neljästi toistetaan, että jos joku *”syö Messiaan aterian tässä maailmassa, hän syö sitä tulevaa maailmaa varten”*. Ja muuan rabbi *”janoo Pyhässä Hengessä, että hapanviini on niitä kärsimyksiä, joista on sanottu, että hän on haavoitettu meidän rikkomustemme tähden”*. Kun *”viimeinen pelastaja ilmestyy”*, Hän on sen jälkeen *”jälleen kätkeytyvä”* – mitä tämä rabbien tajunnassa sitten merkinneekään. Olisiko siinä viittaus *”kahdesta Messiaan päivästä”* ja Hänen paluustaan kerran taivaan pilvissä?

Talmud ja juutalainen rukouskirja Siduur yhdistävät Messiaan aterian sapatin illalliseen, jota *”pitkitettiin”* aamuyöhön asti. Tämän aterian leivän yhteydessä suoritetaan ns. *”havdala”* eli *”erottaminen”* ja sen *”pöytä on niinkuin alttari ja ruoka niinkuin ubri”*. Tähän *”Daavidin ateriaan ”* ja *”Messiaan ateriaan”* liittyy kauniita rukouksia, joissa pyydetään, että Messias-kuningas pian saapuisi. Syyrian kirkko viettää yhä ehtoollista *”lauantai-illan toisella vartiohetkellä”*. Jo pääsiäisaterian kolmas ns. *”siunauksen malja”* liittyi messiaaniseen aikaan. Juuri sen yhteydessä Jeesus siunasi ehtoolliskalkin. Neljäs eli *”Jumalan valtakunnan malja”* juodaan vasta iäisyydessä.

Nämä taustakuvat antavat uutta syvyyttä ehtoollisen ymmärtämiseksi. Kristillinen tulkinta on nähnyt ehtoollisajatuksen mm. Luukkaan 24. luvun Emmaus-kertomuksessa ja Johanneksen 21. luvun kuvauksessa ylösnouseen Kristuksen ilmestymisestä Tiberiaan järven rannalla Jeesuksen tarjotessa seitsemälle opetuslapselleen leipää ja kalaa. ***Yllä mainittu iankaikkisuusperspektiivi avautuu myös Ilmestyskirjan alkulukujen sanomasta käsin.*** Siellä toistuvat sanonnat *”joka voittaa”* ja *”kestää loppuun asti”*. Heille luvataan, että he *”saavat syödä elämän puusta”*, heille annetaan *”salatua mannaa”*, heidät *”puetaan valkeisiin vaatteisiin”*, he saavat nähdä *”uuden Jerusalemin”* ja *”aterioida”* Herransa kanssa. Nimenomaan jakeeseen 5:20 liittyy messiaaninen aatevire: *”Katso, minä seison ovella ja kolkutan; jos joku kuulee minun ääneni ja avaa oven, niin minä käyn hänen tykönsä sisälle ja aterioitsen hänen kanssaan, ja hän minun kanssani.”*

Lestadiolaisten omassa *”dynaamisessa”* käänöksessä sanotaan, että jos joku kuulee minun ääneni ja avaa oven, *”sen tykö minä tahdon mennä sisälle ja pitää ehtoollista hänen kanssaan ja hän minun kanssani”*. Tällä tulkinnalla on tietty oikeutuksensa.

Ilmestyskirjan alaviitteessä viitataan Korkean Veisuun jakeeseen 5:2. Siinä sanotaan:

"Kuule, rakkaani kolkuttaa!" Uusi Kirkko-raamattumme lisää: "Kuulin koputusta – rakkaani tulee!" Heprea ilmaisee tämän lyhyemmin: "**Kool** dodii dofeek" eli "rakkaani **ääni** kolkuttaa". Rabbit tulkitsevat sen viittaavan Messiaaseen. Synagogan midrashsaarna sanoo: "*Minun sydämeni valvoo pelastuksen asiassa*" ja "*Jumalan sydän on valveilla pelastaakseen meidät!*" He puhuvat myös siitä, "*kuinka kauniit ovat Messiaan silmät*" – sanoo han Ilmestyskirja kolme kertaa, että ne ovat kuin "tulen liekit". Tämä Messias "*puetaan purppuravühtaan, näin ei Jumala kruunaa libaa ja verta olevaa kuningasta*". Tärkeintä on ymmärtää, että Vapahtajamme ei käy sisään väkivalloin oven saranapuolelta – Hänen "äänensä" vain kolkuttaa lempeästi sydämisämme. VT:n heprea käyttää omastatunnosta sanaa "leev" eli "sydän". Jos avaamme sisimpämme Vapahtajalle tässä ajassa, Hän kutsuu meidät kerran messiaaniselalle aterialle iäisyssä.

Juutalainen rukouskirja puhuu Daavidin aterian yhteydessä **kallio-aiheesta**. Se liittyy Mooseksen virren 5. Moos. 32. luvun mainitsemaan kallioon, joka tulkitaan messiaaniseksi viitteeksi. Apostoli Paavali käyttäa samaa kielikuvaa puhuessaan 1. Kor. 10. luvussa "*hengellisestä kallioista*" juomista; "*ja se kallio on Kristus*". Tunnetuin Siduurin mes-

siaanisen aterian rukous on "*Tjuur mishelo*" eli "*Kallio, hänestä me olemme syöneet*". Sen pääkorostus on sanoissa: "*Olemme syöneet hänen leipäänsä ja juoneet hänen viiniänsä, siksi ylistämme hänen nimeänsä ... armahda armossasi kansaasi, sinä kalliomme ... saapukoon Daavidin poika palvelijasi ja pelastakoon meidät, sinä henkemme valtiat, Jumalan Messias.*" Toisaalta Siduur puhuu "ikuisesta kallioista" ja siitä, että nautimme "*hänestä pelastajan saapueessa tulevaa elämää varten*". Siinä on myös outo sanonta: "*He saavat osakseen suuren ilon Messiaan kärsimyk-sistä*".

Ehtoollisen iankaikkisuusnäköalaa on vaikea tiedostaa suoraan pääsiäiskertomuksista. Olemme kuitenkin todenneet, että varsinkin Luukkaan evankeliumi tähdentää sitä siinä yhteydessä kolmekin kertaa. Professori **Jussi Aro** korosti aikoinaan, että toivo-käsite puuttuu muista seemiläisistä kielistä, kuten ugaritista. Raamattuun tuo käsite on ilmeisesti tullut siitä, että Israelin kansaa on koeteltu parikin kertaa maanpaolla. Hajaannuksesta kotiin palanneet juutalaiset ovat valinneet kansallishymnikseen laulun "ha-tikva" eli "toivo". Muuan keskitysleiriin viety juutalainen vanhus lausui tovereilleen kuolematomat sanansa: "*Tähän asti olemme eläneet pelossa, nyt voimme elää toivossa!*" Eräs nyky-Israelin poliittinen johtaja on sanonut:

"Ei ole olemassa toivottomia tilanteita, on vaan toivottomia ihmisiä." Suomen kansan rakastama Kyllikki Virolainen esitti vastikään oman mielilauseensa: "Katso eiliseen, kiitä; katso tähän päivään, rukoile; katso huomiseen, luota!" Heprean *toivo*-käsite on tulkittu usein Kirkkoraamatussamme merkitsemään *odottamista*. Näin on selitetty mm. Jesaja 40:31 jae: "Ne, jotka Herraa odottavat, saavat uuden voiman" – heprean alkukielinen ilmaus kuuluisi kuitenkin tarkalleen: "Heraan toivonsa asettavat vaihtavat voimanlähdeään."

On suorastaan häkellyttävää, että ehtoollinen on iankaikkisen toivon ateria. Siinä meitä valmistetaan, kuten Siduur sanoo, *"tulevaa elämää varten"*. Mikään ahdistus tai sairaus ei voi riistää Jumalan omilta heidän iäistä perintöään. Ja kun eukaristia on "kiitosateria", me saamme "ylentää sydämemme", kääntäen katseemme tällä Messiaan aterialla Jumalan valtakunnan täyttymiseen iäisydessä. "Joka syö Messiaan aterialla tässä maailmassa, hän syö sitä tulevaa maailmaa varten!"

3. EHTOOLLINEN ON KIRKKOJEN KOMMUUNIO.

Luther lainaa Galatalaiskirjeen selityksessään Siirakin kirjan 18:7 jaetta: *"Kun ihminen on päässyt loppuun, silloin hän on vasta alussa."*

Jos aivan kirjamme alussa muistutimme Platonin lentävästä lauseesta, että "alku on työn tärkein osa", on siis myös loppu omalla tavallaan merkittävä. Joskus papit käyttävät vanhanaikaista toivotusta, että Jumala siunaisi kuulijoita *"sanansa jälkeen"*. Sanan jälkeen alkaakin aina johtopäätösten teko ja annettujen ohjeiden noudattaminen käytännön elämässä.

Olemme tahtoneet korostaa tässä tutkielmassamme sitä, että emme voi monopolisoida Jumalan totuutta itsellemme. Toki on niin, kuten hepreassa sanotaan, että *"totuus on Jumalan sinetti"*. Ja Psalmin 51 mukaisesti Jumala "tahtoo totuutta salatuimpaan saakka" (jae 8). Kuitenkaan emme saa tuomita toisia kristittyjä pelkän "teologisen gnosiksen" eli tiedon pohjalta. Varsinkin kasteen, Pyhän Hengen työn ja ehtoollisen suhteen olisi hyvä opetella alkukristillisen kirkon avaraa uskon asennetta. Emme saisi takertua omiin kapeisiin tulkintoihimme. Kristillisyys on ennen kaikkea opetuslapseutta. Se haastaa elämään todeksi saamamme opetukset.

Jesajan kirjan 50. luvun "aamuherätyksessä" sanotaan: "Herra, Herra on minulle antanut *opetuslasten kielen*, niin että minä taidan sanalla virvoittaa väsynyttä; hän herättää aamu aamulta, herättää minun korvani *kuulemaan*

opetuslasten tavalla. Herra, Herra on avannut minun korvani.” Jakeen alun heprean sanonta *”leshon limudin”* tarkoittaa oikeastaan *”oppikieltä”*. Midrash-kirjallisuuteen liittyvä ns. **Jalkut Jesaja** viittaa tässä yhteydessä Israelin *”lohduttajaan”*, joka on saapuva. Tämä Messiaan salanimi sopii myös jatkoon, jossa sanotaan: ”Selkäni minä annoin lyötäväksi, poskieni parran revittäväksi ... Herra, Herra auttaa minua; sentähden ei minuun pilkka koskenut.”

Rabbit kiinnittävät huomionsa siihen, että sanapari *Herra, Herra* toistuu jakeissamme useamman kerran. He sanovat, että näin *”Jumala sanoo sille tulevalle (Messiaalle) kaksi kertaa; minä, minä olen teidän lohduttajanne!”* Olemme käyttäneet kirjassamme *”oppikieltä”*. Silti kaikesta näkyy Jumalan lohdutus. Jos emme päivittäin torju kokemiamme inhimillisiä vaikeuksia ja vastustajiemme syytöksiä, silloin ei pilkkakaan meihin koske. Tästä pahan torjunnasta ja väistämisestä Jesaja siis puhui. Sitä myös Jeesus ilmeisesti tarkoitti, kun Hän kehotti kääntämään vihamiehelle toisenkin posken. Jos katsomme Kristukseen, mikään pilkka ei kykene nujertamaan meitä.

Kirkon opetuksessa on hyvin tärkeätä, **että tukeudumme vanhimpiin alkukirkon tul-**

kintaan liittyviin lähteisiin. Sen olemme havainneet lainatessamme Didakhen ja eräitten kirkkoisien sanoja. Ehtoollisaterian järjestys ja sisäinen merkitys näkyy myös niissä *latinalaisissa nimityksissä*, joita käytetään perinteisesti tulkittaessa kirkonmenojemme ja eukaristian eri osia. Jos tämä on sitä *”oppikieltä”*, johon Jesaja viittaa, tuskin se meitä haitannee. Näin miellämme ehtoolliseen liittyvän *”sanon liturgian”* raamatunselityksiin, *”kollektionin”* eli rakkauden lahjojen keräämisen köyhille, *”epiklesiksen”* eli Pyhän Hengen kutsumisen ja muut yksityiskohdat. Myös oman liturgiamme vuorolaulut asettuvat nyt uusiin yhteyksiinsä. Kaikki tämä kuuluu maailmanlaajaan ekumeeniseen Kristus-yhteyteen. Jos on myös saanut polvistua Afrikan mustien ja Kaukoidän keltaisten kanssa yhteiselle sovitusaterialle, silloin kokee kuuluvansa Jumalan perheväkeen.

Ehtoollinen onkin kommuunio, yhteyden ateria. Jeesus rukoili, että me yhtä olisimme. Alkukristityistä sanottiin: *”Katsokaa, kuinka he rakastavat toisiaan!”* Juuri siksi olemme yhdessä tutkineet ehtoollisen hengellistä sanomaa ja sen historiallisia juuria, että voisimme vapautua oman aikamme ajatuskliseistä ja jumalisista anateemoistamme. Sen sijaan tarvitsemme rakkauden kautta vaikuttavaa uskoa, joka innoittaa ja yhdistää Kristuksen

kärsivän seurakuntaruumiin toimimaan evankeliumin leviämiseksi kansojen keskellä. Olemme lainanneet myös nuoruudessani oppimaani latinalaista sanontaa: "Nemo accendit, nisi ipse ardet!" Todellakin, "ei kukaan voi sytyttää toista, ellei hän itse pala". Olisiko niin, että ehtoollisen evankeliumi voisi toimia uskomme uutena sytykkeenä?!

Virsikirjassamme on Didakhen ehtoollisrukouksen pohjalta 1936 laadittu virsi, joka koostaa sen hengellisen sanoman, jota kirjamme on pyrkinyt korostamaan. Sen selostuksessa mainitaan, että tämä Kahdentoista apostolin opetus on peräisin n. vuodelta 100. Näin se

edustaa alkukirkon omaa uskoa. Siinä näkyy eukaristiaan liittyvä aito Kristus-ekumenia ja iäisyystoivo.

*"Maan sato elonaikaan pelloilta korjataan,
ja jyvät yhteen liittyvät, kun leipä leivotaan.
Näin, Herra, yhteen liitä sydämet kaikkien.
Luo kirkkoon yksi sielu ja rauha taivainen.*

*Syksyllä viinirinteet aurinko kypsyttää,
ja rypäleistä saadaan taas uutta elämää.
Veresi pyhä voima virratkoon meissä niin
ja kootkoon kaikki yhteen hääjuhliin iäisiin."*

Virsi 231

Pyhää maata kuvin ja sanoin

VIIDES EVANKELIUMI, 101

VIIKUNAPUU JA KESÄN TULO, 104

SANOMA JUMALAN KARITSASTA, 107

VIINIPUUN VIESTI, 109

LEIVÄN EVANKELIUMI, 111

KRISTUS KULMAKIVENÄ, 115

ELÄVÄ ÖLJYPUU, 116

MITÄ OPIMME KAMELISTA, 121

KASTEESSA KRISTUKSEEN PUETTU, 123

PÖYTÄSAARNA, 126

LOHDUTUSKYLÄN YLLÄTYS, 127

ELÄVÄN VEDEN VIESTI, 129

NAULOJEN SANOMA, 133

TEMPELIN ESIRIPUN TODISTUS, 135

”ILMAN KÄSIÄ TEHTY KRISTUS-KUVA”, 137

HERRAN SIUNAUKSEN SALAISUUS, 141

Viides evankeliumi

On sanottu, että Pyhä maa on viides evankeliumi. Sen ymmärtää, kun näkee Gennesaretin järven rantamat runsassateisen talven jälkeen. Aiemmin ne olivat vielä asuttamattomia. Kun aurinko nousi aamuvarhain itäisten vuorten takaa, nostivat kalastajat verkkaisesti verkkojaan. Kuningaskalastaja kimitti rantapuissa ja pääskyt

liitelivät seesteisellä taivaalla. Punavuokkojen värimatto ja sauramoiden keltainen vyö kiersi pitkin rantoja. Silloin tajusi Galilean meren sanoman. Järven nimi Kinneret muistuttaa jo sinänsä muinaisista viuluista. Ja olihan evankeliumin sävel kaikunut tämän järven rinteillä ja kylissä.

Juuri täällä Nasaretin Mestari opetti: "Katsokaa keldon kukkia ja taivaan lintuja." "Älköön teidän sydämenne olko murheellinen, älkääkä pelätkö." "Autuaita ovat hengellisesti köyhät, autuaita murheelliset, autuaita hiljaiset; autuaita laupiaat ja puhdassydämiset." "Minun rauhani minä annan teille, en minä anna niinkuin maailma antaa." "Oppikaa minusta, sillä minä olen hiljainen ja nöyrä sydämeltäni, niin te saatte levon sieluillenne." "Tämän minä olen puhunut, että minun iloni olisi teissä ja teidän ilonne olisi täydellinen."

"Tulkaa minun tyköni kaikki työtä tekevät ja raskautetut." "Kuka minun tyköni tulee, sitä minä en heitä ulos." Tämä sanoma kehystää yhä Gennesaretin rantoja.

Vertaukset ovat eräänlaisia kielikuvia. Ne ovat samalla ikään kuin uskonelämän äidinkieltä. Niissä kohtaamme elämän kolmiulotteisena – neljäs ja samalla salattu kosketuspinta yltää ihmisen sisimpään. Siksi annamme näiden kuvien puhua konkreettista kieltään. Veisaamme tu-

tussa aamuvirressä: "Ah, jos joka puulla ja pensaallakin, ja ruoholla äänensä oisi." Pyhän maan puut ja jopa kivetkin puhuvat. Tätä kuvakieltä kuulostelemme näiden tietoisukujen ja minisaar-
nojemme avulla.

Syksyn tullen kaislikko kauhtuu. Nykyään Tiberiaan kaupungin eteläinen palmuranta ja koko järven itäpuoli on pelkkää maksullista uimarantaa.

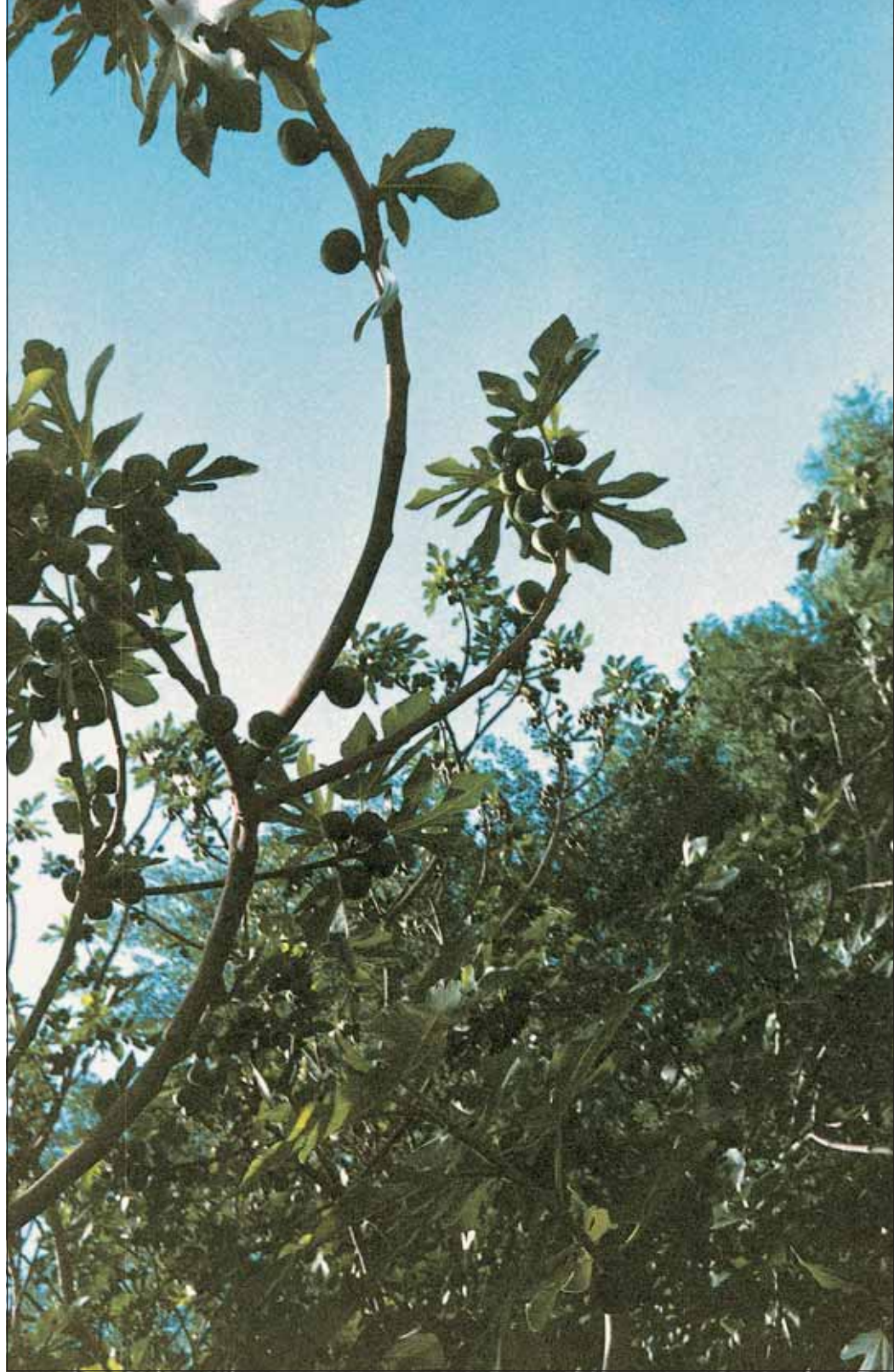

Viikunapuu ja kesän tulo

Israelin ensimmäinen postimerkki kuvaa varhaisviikunoita. Nämä pienet päärynämuotoiset kevään lopulla esiintyvät kukka-aiheet eivät ole vielä puun varsinaisia hedelmiä. Kun lehdet suurenevat, tulevat viikunat kätkeytyvät piiloon runsaan lehvästön alle. Ne kypsyvät poimittaviksi eri aikoina pitkin kesää ja alkusyksyä. Siitä syystä israelilaiset eivät juuri viikunoita viljele. Viikunoiden poimijasta ja kuivaajasta käytetään heprean sanaa "kajjats". Samasta sanajuuresta tulee kesää merkitsevä käsite "kajits". Näin ollen viikunaa pidetään kesän enteenä.

Raamatussa viinipuu ja viikuna esiintyvät 16 kertaa samoissa yhteyksissä. Oppineille juutalaisille viinitarha symbolisoi Israelin kansaa, viinipuu Messiasta ja viikunapuu kesän tuloa. Joskus myös tooran lainopetusta verrataan viikunapuuhun, koska sen hedelmät kypsyvät eri aikoina. Jeesus sanoi Matteus 24:32: "Oppikaa viikunapuusta vertaus: kun sen oksa on jo tuore ja lehdet puhkeavat, niin te tiedätte, että kesä on lähellä." On oikeutettua puhua tästä vertauk-

sesta Israelin itsenäistymisen yhteydessä. Nyt vielä runsas lehvästö peittää silmistämme salassa olevan Jumalan työn. Mutta kun aika etenee, tulemme näkemään nykyisen kehityksen merkituksen.

Matteus 21:18-19 kertoo, kuinka Jeesus näki tien vieressä viikunapuun, "mutta siinä ei ollut muuta kuin pelkkiä lehtiä". Oli juuri kevät. Lehtien lisäksi siinä olisi pitänyt olla "varhaisviikunoita" eli pehmeitä kukkanuppua, joita ohikulkijat napostelevat. Jeesus kirosi puun, jolloin se äkisti kuivettui. Miksi puu sai tuomionsa, on kysytty. Syy oli siinä, ettei tuo viikunapuu olisi enää kesälläkään tuottanut hedelmää. Luukas 13:6 kertoo vastaavasti, että eräällä miehellä oli "viikunapuu istutettuna viinitarhassaan". Kolmena vuonna isäntä etsi siitä hedelmää. Jeesus toimi julkisesti kolme ja puoli vuotta. Kun viikunoita ei erityishoidosta huolimatta tullut neljäntenäkään vuonna, hakattiin puu pois. Tuo viikunapuu, joka oli viinitarhassa, ei siis viittaa koko viinitarhaan eli kansaan. Nyt osa kansasta eli lähinnä sen johtajisto sai vertauskuvallisesti tuomionsa.

Toinen kevään tuloa enteilevä vertauskuva liittyy mantelipuuhun. Jeremia 1:11-12 viittaa siihen, että sana 'mantelipuu' ja käsite 'valvoo' tulevat samasta sanajuuresta. Yhtä varmasti kuin kevään ensienne mantelipuu koristaa kivikkoisia rinteitä, yhtä varmasti Jumala "valvoo" sanaansa ja lupauksiaan.

Sanoma Jumalan Karitsasta

Johannes Kastaja sanoo kaksi kertaa Jeesuksesta: "Katso, Jumalan Karitsa, joka ottaa pois maailman synnit!" 1. Moos. 22:8 jakeessa Jumala lupasi Aabrahamille, että hän "on katsova itselleen lampaan [karitsan] polttouhriksi". Syyriassa on heimoja, joissa valitaan joka kevät laumasta virheetön karitsa, jolla on nimenä "hämäl Allah" eli "Jumalan karitsa". Sitä syödään veri-

koston sovitukseksi "sulha"-aterialla. Arabiassa sana "hämäl" merkitsee samalla tavalla kirjoitettuna sekä kantamista että karitsaa. Raamatun ensimmäinen heprean sanonta syntien anteeksiantamisesta on "nosee avoon", joka merkitsee synnin kantamista. Kristittyinä meidän ei tarvitse kantaa syntejä, jotka on jo kannettu meidän puolestamme.

Vielä 40 vuotta sitten Galileassa oli lammaslau-
moja. Naapurin omaisuus oli merkitty puna-
mullalla, jotta iltaisin tapahtuva erottelu olisi
helpompaa. Vertauskuvallisesti Jumalan omat
on puhdistettu Jeesuksen verellä. Tämä on tär-
keätä viimeisessä katselmuksessa taivaan portil-
la. Edellisen sivun sarvipääpässi tuntuu olevan
kiinnostunut naapureistaan. Taustalla häämöt-
tää Taaborin vuori. Kerran jouduimme juu-
talaiskristittyjen nuorten kanssa pesemään ko-
konaisen lammaslauoman Gennesaretin järvessä.
Entisenä uimarina olin vastaanottokomiteassa
veden puolella – vain nopea ”puolinelson” ja sar-

vipäät kesytettiin selälleen. Näin ne suostuivat
rapsutettaviksi.

Mooses toimi 40 vuotta appiukkonsa Jetron pai-
menena; Daavid kutsuttiin kuninkaan tehtä-
vänsä Beethlehemien paimenkedolta. Ja Jeesus
sanoi: ”Minä olen se hyvä paimen.” Tämä liittyi
Hänen messiaaniseen tehtäväänsä. Viiden Moo-
seksen Kirjan aramealaisessa selityksessä Zohar
sanotaan Messiaasta: ”Sinä olet se hyvä paimen.
Sinusta on sanottu: antakaa suuta pojalle (Psal-
mi 2). Sinä olet suuri alhaalla, Israelin opettaja,
palvelevien enkelten herra, Korkeimman Poika,

Pyhän Poika, ylistetty
olkoon hänen nimensä
ja hänen Pyhä Hen-
kensä.” Tässä heijas-
tuu ns. ”kolmiluvun sa-
laisuus”, jonka Messias
on paljastava. Me ym-
märrämme sen ”vain
Pyhän Hengen innoi-
tuksesta ja jopa sulje-
tuin silmin”. Karitsa-
kuva ja Hyvän paime-
nen salaisuus kuuluvat
samaan aihepiiriin.

Viinipuun viesti

Jeesus sanoi: "Minä olen totinen viinipuu". Kreikan ilmaus "alethinee" eli "tosi" viittaa messiaaniseen lupaukseen. Rabbit opettavat, että henkilö, joka näkee unta viinipuusta, näkee Messiaan. Tätä tukee Jaakobin siunaus 1. Moos. 49:10-11. Sen mukaan Messias "sitoo aasinsa viinipuuhun", "hän on nöyrä ja ratsastaa aasilla" ja Hän puhdistaa kansansa "rypäleen verellä". Viiniköynnökselle tehdään kaksi hoitotoimenpidettä: perusleikkaus ja ns. puhdistaminen. Syystalvella karsitaan kaikki edellisen vuoden kasvu runkoa myöten. Jos näin ei tehdä, ne kasvavat vain "nahkamarjoja".

Jerikon tasangolla viiniköynnökset suojataan yökylmältä ja keskipäivän kuumuudelta muovikatoksin – näin sato aikaistetaan parilla kuukaudella. Kevätpuolella kuivuneet oksat poltetaan suurissa kasoissa. Kukinnan aikana huhti–toukokuussa kulkevat isäntä ja hänen poikansa viinitarhassa ja saksivat pois kaikki ylimääräiset versot. Tähän tarkkuutta vaativaan työhön ei kelpuuteta tavallisia palkollisia. Näin oma perhe ”puhdistaa” kasvuston voiman varkaista. Viinin kypsyttyä alkusyksystä kelpaavat kaikki kynnel-

le kykenevät korjuutyöhön. Kristittyinä tarvitsemme sekä perusleikkauksia että hienosäätöä ”tuottaaksemme runsaamman hedelmän”. Näistä asioista Jeesus puhui vertauksissaan esim. Joh. 15. ja Matt. 20. ja 21. luvuissa.

Leivän evankeliumi

Druusimummi tekee ylellisessä kotileipomossaan perinteistä paperileipää. Silti vain oma äiti osaa konstin niin hyvin, että suu jää maireelle.

Messiaan aterialla eli ehtoollisella meille jaetaan

"Jumalan valtakunnan leipää". Joka syö sitä tässä maailmassa, hän saa nauttia siitä myös tulevassa elämässä. Ehtoollisen viini viittaa niihin kärsimyksiin, joista Jesaja sanoo, että "hän on haavoitettu meidän rikkomustemme tähden".

Messias eli "Toinen Mooses" ja "Toinen Pelastaja" antaa kansalleen mannaa taivaasta. Kahden toista Apostolin opetuksessa eli Didakhessa sanotaan kauniisti ehtoollisleivästä: "Niinkuin tämä murrettu leipä on ollut hajallaan vuorilla ja on nyt koottu yhteen yhdeksi leiväksi, samoin kokoontukoon kirkkosi kaikista maan ääristä valtakuntaasi." Jeesus lupasi antaa omilleen "manna taivaasta" niin kuin kirjanoppineet tulkitsivat Messiaan tekävän. Jeesus itse on tämä "elämän leipä". Hän yhdistää uskovat yhdeksi perheeksi.

Ehtoollisleipä yhdistää koko maailmanlaajuisen kirkon. Tämä kommuunio näkyy kauneimmillaan lähetysskentillä. Siellä murtavat mustat, valkoiset ja keltaiset kädet samaa leipää. Lähi-idän druusit ja arabit tekevät maaunissa hyvin ohutta paperileipää, jolla on pitkät perinteet. Lattialla olevalta suurelta tarjottimelta kouraistaan paperileivän sisään lihakimpale, jota kastetaan maustetahnaan. Lopuksi siihen pyyhitään kädet. Sitteen tämä lautasliina rypistetään ja heitetään ikkunasta koirille. Liekö Luukkaan 6. luvun köyhä Lasarus saanut rikkaan pöydältä juuri tällaisia armopaloja – mikäli kylän koirat eivät olleet nopeampia kuin hän.

Ohraa viljeltiin Pyhässä maassa yleensä vuorilla ja vehnää laaksoissa. Edessä oleva luumutarha on keväisessä kukinnassaan ja vilja jo viheriöi. Gennesaretin takana on Pietarin kalansaaliin paikka Tabga ja hänen kotikaupunkinsa Kapernaum. Taustalla siintävät Hermonin lumipeitteiset vuoret. Raamattu sanoo, että aamukaste on "Hermonin lahja".

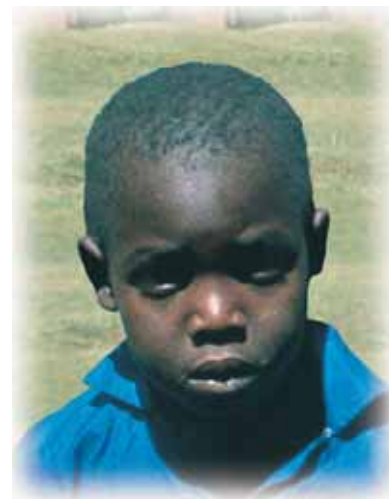
Afrikassa tutustuin Ambomaan evankelista Efraim Angulan kanssa sikäläisiin puimatapoihin. Kuvassamme ryskäämme "omahanga"-nimistä "neekerihirssiä" irti tähkäpäistään. Sen jälkeen vihneet ja pienet jyvät viskataan ja siilataan tuulella reiällisen koritarjottimen avulla. Maaperä on kovetettu savivellillä, johon on sekoitettu leh-

mänlantaa. Samaan sukuun kuuluvaa "yilyalya-ka"-hirssiä käytetään sikäläisen olueen maltaina. Omahangasta tehdään sakeaa puuroa, joka on ambolaisen perusruoka. Isämeidän-rukouksessa pyydetäänkin Namibiassa: "Anna meille meidän jokapäiväinen puuromme."

Kenian lähetyskoulun suklaanapit ovat syötävän makeita. Vain kämmen- ja jalkapohjat ovat valkeita. Ihon rakenne on sellainen, että siihen ja kiharaiseen päähän ei jää uinnin jälkeen vesi-pisaroita. Mutta partureille heidän tukanleikkuunsa on kauhistus. Näillä alkukantaisilla heimoilla on usein turmeltumaton muisti.

Kristus kulmakivenä

Opetuslapset veisasivat kiirastorstai-iltana
"kuninkaallista laulua", "shiir matronita".
Näin kutsuttiin Psalmin 118 hoosianna-laulua.
Siinä luvataan, että kivi, jonka rakentajat
hylkäsivät, on tuleva kerran kulmakiveksi.
Juutalaisen tulkinnan mukaan
se tapahtuu kerran suurten kärsimysten jälkeen.
Näin Messias, joka on ollut "Siionin koetinkivenä",
on tuleva "pääkiveksi", joka näkyy neljästä ilmansuunnasta.
Hän on oleva silloin kansansa "perustusten perusta".
"Pääkivi" eli ylin holvikivi tehdään kovimmasta ja
jaloimmasta kiviaineksesta, kuten oppineet kuvaavat.
Tämä johtuu siitä, että siihen kohdistuu seinien koko paino.
Jos se puretaan, koko rakennus luhistuu kuin korttitalo.
Kivenhakkaajien työstämistä rakennuskivistä
käytetään arabialaista sanontaa "elävä kivi".
Ne on muokattu niin, että ne "tukevat ja kantavat
muita ja sopivat omaan paikkaansa".
"Jos talo sortuu, ne kelpaavat myös aina uusiin yhteyksiin."
Näin muuan Beethovenin arabipastori kerran kertoi.
Tällä tavoin myös kristitty toimii "elävänä kivenä".
Tästä puhuu 1. Pietarin kirjeen toinen luku.

Elävä öljypuu

Getsemanen vanhimmat öljypuun rungot ovat melko varmasti Jeesuksen aikaisen puistikon vesoja. Tämä "maatila" oli Kidronin laakson itäpuolella vastapäätä temppelialueen muureja. Laajalta rinteeltä näkyvät takavasemmalta Aksan ja Omarin nykyiset moskeijat.

Jossakin täällä oli kuuluisa viikunapuu, joka sai tuomionsa. Jeesus rukoili kiirastorstaiyönä Getsemanen puistikossa. Puutarhan nimi "gat shmanim" merkitsee "öljynpuristamo". Pääsiäisateriaa seuraava yö oli "pyhä valvontayö Herran kunniaksi". Suuren sovituspäivän edellisenä ilta-

na ylimmäinen pappi meni aina temppelin kaikkein pyhimpään. Siellä hän riisui kenkänsä, ettei nukahtaisi kertaakaan esirukousyönään. Vapahtajamme ylimmäispapillinen rukous pusertui Getsemanessa verihikeen.

Öljynpuristamossa rusennettiin ensin rikki oliivit. Siinä käytettiin painavaa hierrinkiveä, jota kierrettiin härkävoimalla pitkän, keskusnapaan tuetun aisan avulla. Sen jälkeen tästä syntynyt mäski pantiin päällekkäin juuttisäkkeihin, jotka prässättiin vipuvarrella siten, että hirren päässä olevaa suurta kiveä hilattiin etäämmälle. Betaniassa on vieläkin nähtävänä vanha öljynpuristamon ruuviprässi, joka palveli samaa tarkoitusta. Ensiksi valui paras ns. neitsytöljy.

Arabit kutsuvat öljypuuta nimellä "zeitun il-häjää" eli "elävä öljypuu". Se johtuu siitä, että se ja sen vesat nousevat parikin tuhatta vuotta samas-

ta juuresta. Sen kova ja koristeellinen puu kelpaa myös kaikenlaisiin taideluomuksiin. Juutalaiset oppineet puhuvat "astian särkemisen

laista". "Ilman särkymistä ei ole eheytymistä." Tämä "tikun" eli korjaaminen ja eheyttäminen liitetään myös "messiaaniseen uudistukseen". Silloin Messias sovittaa syntimme, kantaa sairautemme ja nielee Jesaja 25:8 jakeen mukaisesti kuoleman. Getsemanessa Vapahtajamme sydän särkyi, jotta Hänen omansa voisivat eheytyä. Jeesuksen aikaiset lasi- ja saviesineet todistavat, että ehtoollisella on voitu käyttää päämaljan lisäksi myös pienempiä astioita.

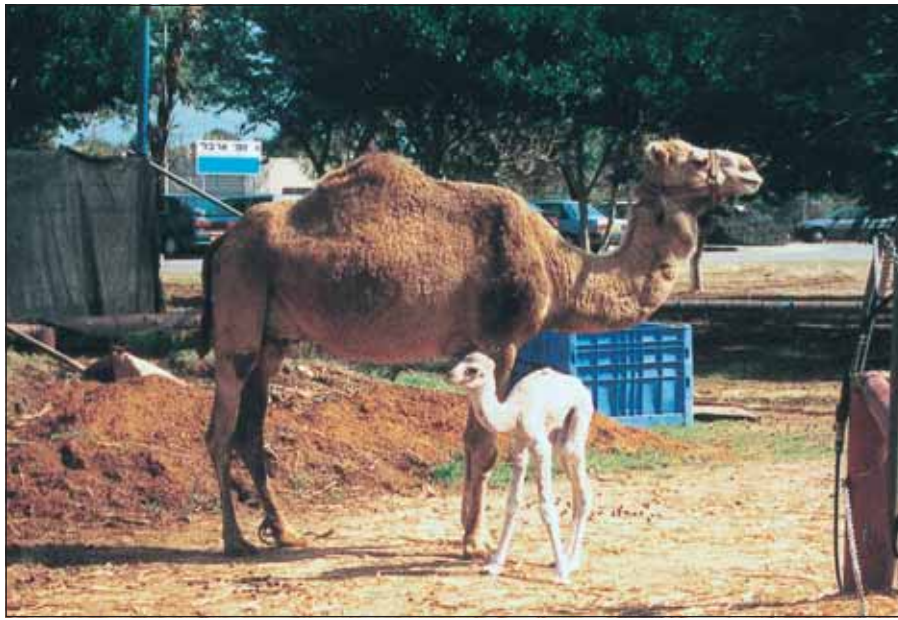

Mitä opimme kamelist

Arabien kotijuhta kameli on uskollisuuden perikuva. Pikku Mona Lisa olisi kuollut synnytykseen, ellei sen isäntä olisi kääntänyt kohdussa taakse jäänyttä päätä ulko-ovelle päin. Niinpä tuttipullolla ruokittu vasa kokee yhä, että sillä on kaksi emoa. Historioitsija Eusebius kertoo Herran veljestä Jaakobista, joka rukoi aina kansan puolesta polvillaan – näin ne kovettuivat niin kuin kamelin nahka. Uroskameli on äärettömän vahva ja myös vaarallinen. Vihollisensa se torjuu etujaloillaan. Kameli muistaa kärsimänsä loukkauksen jopa 20 vuotta. Beduiinit selittävät, että

sen pään ylväs asento johtuu siitä, että se tietää Allahin sadannen nimen, kun ihmiset tuntevat niistä vain 99. Edellisen sivun kuvamme sankari katselee Eilatin eteläpuolella Punaisenmeren saaria, joilla oli kuningas Salomon satama. Sinne tuotiin Ofirin kultaa ja Idän aarteita. Kameli opetetaan jo nuorena polvistumaan isäntänsä edessä. Se elää 35-vuotiaaksi. Juomaa se tarvitsee vain joka neljäs päivä ja heinää se syö vain kolmanneksen hevosen tarvitsemasta määrästä. Kameli kykenee kulkemaan yhtäjaksoisesti 360 kilometrin erämaataipaleen. Sen kyttyrässä on rasvaa eikä vettä.

Neliosaisen mahalaukun turvin kameli annostelee ruokansa vähitellen ruumiin kiertokulkuun – siksi se märehii niin kuin lehmä, ja sen jätteet

ovat kuivia kuin lampaan papanat. 5. Moos. 14:7 kieltää syömästä eläimiä, ”jotka märehivät ... kamelia, jänistä ja tamaania, jotka kyllä märehivät, mutta joilla ei ole sorkkia”. Eläinten ruokavastavasta tässä vain on kysymys eikä biologisesta määrittelystä. Äitikamelin 12 kuukauden raskaus alkaa aina talvella. Näin sille riittää ravintoa juuri vasikoimisen aikana. Se kehittää valmiin maidon vasta imettäessään. Maito kestää hapantumatta erämaan helteessä yli viikon. Siksi vanhuksilla on aina teltan vieressä vastasyntynyt naaraskameli. Sen maito on erittäin terveellistä sokeritautisille. Poikakamelit ovat synnytyessään hyvin tummia, tytöt aina puhtaan valkoisia. Sopsisiko tämä veikeä viite myös poika- ja tyttölapsiin?

Kasteessa Kristukseen puettu

Tabgan ns. Leivän ja kalan kirkon portin pielessä on puolentoista metrin läpimittainen, arkeologien löytämä kasteallas. Tarkalleen samanlainen, hyvin säilynyt allas on nähtävissä Tunisiassa. Jopa sen mosaiikkikoristeet kalakuvioineen ja risteineen ovat sijoittuneet aikanaan ilmeisesti samoihin kohtiin. Myös Gennesaretin järven itäpuolella El Kursin kirkon kastehuoneessa on yllättävän pieni kastekaukalo. Qumranin Kuolleidenmeren kääreiden tutkijat ovat ihmetelleet, että tuolla essealaisella yhteisöllä ei ollut erityisiä ohjeita kastekäytännöstä tai siinä tarvittavasta veden määrästä. Myöskin muilta vastaavilta ryhmiltä ne puuttuivat – ”kaste oli yhtäläillä pätevä tehtiinpä se sitten valelemalla, upottamalla tai jollakin muulla tavalla”.

Vanhin juutalaisiin ohjeisiin perustuva Didakhe eli Kahdentoista apostolin opetus on peräisin ajalta 90–100 jKr. Se antaa ohjeita kristillisestä kasteesta, ehtoollisesta ja mm. varhaisista kirkon viroista. Didakhe todistaa, että alkutaipaleellaan seurakunta ei riidellyt kaste- ja ehtoollisopetuksesta. Kastevedestä se sääti, että toimitus tuli tehdä ”Isän ja Pojan ja Pyhän Hengen nimeen juoksevassa vedessä. Jos ei juoksevaa vettä löydy, kastakaa muussa vedessä. Jos ette voi kastaa kylmässä, sitten lämpimässä. Jos kumpaakaan ei ole saatavissa, valelkaa kolme kertaa kastellen pää Isän ja Pojan ja Pyhän Hengen nimeen.”

Tabgan rantakivissä heijastuva värien kirjo kuvaa parhaiten raikasta ja avaraa kasteen teologiaa, johon meidän tulisi keskittyä. Siinä on kysymys Jumalan salatusta liitosta Hänen omiensa kanssa.

Juutalaisten puhdistussääntöjen mukaan tärkeintä oli veden hygieenisuus. Tätä heijastanee myös Lutherin opetus, että tärkeintä on "puhdas vesi ja Jumalan sana". Kastealtaiden koko riippui ympäristöllisistä tekijöistä. Jumalan liittoa ei tarvinnut uusia, olipa sitten kysymys ympärileikkauksesta tai juutalaisesta käännyttämis-

teesta. Siksi Paavali käytti sanontaa "yksi Herra, yksi usko, yksi kaste". Ehtoollinen on kommuunio eli yhteysateria. Kastekin on uskovien yhteyden sinetti. Galatalaiskirjeen mukaan kaste poistaa kaiken rotusyrjinnän tai asemaan ja erilaisuuteen liittyvän erottelun. "Kaikki te, jotka olette Kristukseen kastetut, olette Kristuksen päällenne pukeneet. Ei ole tässä juutalaista eikä kreikkalaista, ei ole orjaa eikä vapaata, ei ole miestä eikä naista; sillä kaikki te olette yhtä Kristuksessa Jeesuksessa." Tätä Kristus-ekumeniaa meidän tulisi edistää.

Pöytäsaarna

Paavali sanoo ehtoollispöytää kuvatessaan,
että me "olemme osallisia Herran pöydästä".

Jeesus lupasi: "Te saatte syödä ja juoda minun pöydässäni."

Rabbit viittaavat sapatin viimeiseen
ns. "Daavidin ja Messiaan ateriaan",
kun he selittävät, että sapatin juhlapöytä "on niinkuin alttari".

Ja jos kolme henkeä siunaa ateriansa,
heidän ruokapöytänsä "on Herran pöytä".

Näin saamme myös uskoa, kun siunaamme kodeissamme ateriamme.

Kuitenkin Paavalin sanojen mukaan vain ns. "havdala" eli leivän ja
viinin "erottaminen" muusta, pyhittää ehtoollisen Herran pöydäksi.
Kun Luther piti kuuluisia pöytäpuheitaan, hän antoi meille esimerkin,
että mekin keskustelisimme ruokaillessamme
elämän tärkeimmistä asioista.

Saarnaajan kirjassa opetetaan, että "hauskuudeksi ateria laitetaan".

On tärkeätä, että isä ja äiti seurustelevat hupaisasti lastensa kanssa
niin ruoka- kuin kahvipöydässäkin.

Lohdutuskylän yllätys

Uusi testamentti puhuu Jeesuksen kotikaupungista. Silloin on kysymys Kapernaumista. Hebrealainen nimi Kfar Nahum merkitsee ”lohdutuksen kylää”. Jo sisään tulon vasemmalla puo-

lella kohtaa ensimmäisen minisaarnan. Siellä on kaunis Franciscus Assisilaisen patsas. Sen takana kukkii keväisin ns. trumpettipuu. Sen punertavankeltaiset kukat muistuttavat torvisoitinta.

Tyttäremme kolmijäsenisen poikakerhon ”torvet” käyttävät kukin eri pituisia ja muotoisia vaskipuhaltimia. Franciscus Assisilainen pelasti Euroopan leprasairaudelta. Kohdattuaan nuorena rikkaana ylimyksenä Kristuksen rakkauden, hän laskeutui ratsunsa selästä ja syleili tien poskessa olevaa pitaalista. Ja pian hän uhrasi kaiken omaisuutensa sairaiden hyväksi. Messiaasta käytetään aramealaista salanimeä ”hivra” eli pitaallinen. Se on otettu Jesajan kirjan kärsimysluvusta 53, jonka mukaan Messias on ”naguua” eli ”sairauden lyömä”. Talmudissa on oma laaja osastonsa ”negaim”, joka käsittelee näitä ihosairauksia. Rabbien mukaan Messias istuu ”sairaiden ja pitalisten vierellä sitoen ja päästäen heitä”.

Lohdutuskylämme kaivaukset puhuvat yllättävää kieltä. Siellä nykyaika kohtaa Jeesuksen. Kaupungin rantamaisemissa oli aikanaan Pietarin anopin koti lähellä venesatamaa. Sen vierashuoneessa Jeesus asui koko julkisen toimintansa

ajan. Paikalta on löytynyt kolmen päällekkäisen kirkon jäännökset. Jo 300-luvulla siinä oli nelikulmainen kappeli. Sen alapuolella oli yhden huoneen asuntoja. Osa oli pyhitetty seurakunnan käyttöön. Erään kaivausraportin mukaan alimman kerrostuman kivistä löytyi muutama sana kahdesta pojasta ja jatko: ”Olemme koolla paikalla, missä Herramme asui.” Kaivaussorasta paljastuneissa ruukunsirpaleissa olivat myös nimet Simon ja Andreas. Tutkijat kiistelevät löydöksestä, jossa on ilmeisesti osa Jeesuksen nimeä. Bysanttisella ajalla rakennettiin paikalle 8-kulmainen kappeli. Nyt sen yllä on pylväiden varaan tehty samanmuotoinen ”riippukirkko”, joka on edellistä suurempi. Yllätykselliset kaivaukset opettavat, että avaisimme aina oman vierashuoneemme Jeesukselle ja Hänen seuraajilleen. Vanhoissa luostareissa lukee usein latinaksi: ”Venit hospes, venit Christus” – ”Kun vieras saapuu, saapuu Kristus!” Tästä lohdutuskylän kaivaukset muistuttavat.

Elävän veden viesti

Pyhän maan elämän suoni alkaa Hermonin vuoren juurelta Danin lähteiltä. Sieltä se kiemurtelee Ylä-Jordanin kautta Elämän mereen Gennesaretille. Koska sillä on laskujoki, se pysyy tuoreena. Ala-Jordan mutkittelee kohden Suolamerta. Kuollutmeri on yli 400 metriä valta-

merten alapuolella. Koska sillä ei ole laskujokea, se on tukahtunut suolaisuuteensa. Gennesaret on kauneimmillaan auringon noustessa pilvien lomasta ja niiden lupaillessa sateen raikasta siunausta. Kuollutmeri on petollinen. Keväiset muuttolinnut eivät aina näe sen lilan ja tur-

koosinsinistä pintaa. Näin ne saattavat syöksyä suolan kovettamaan kalvoon.

Kuolleenmeren rantamat ovat suolan kyllästämät. Qumranin lähellä ovat uudisraivaajat puhdistaneet maaperän pesemällä sen vedellä noin metrin syvyydeltä. Siellä kasvavat nykyään mahtavat taatelipalmut ja monet vihannekset.

Elävän veden viesti liittyy kasteeseen. Lutherin Ison Katekismuksen mukaan kristilli-

nen kaste oli hyvä suorittaa virtaavassa vedessä. Olihan se aina puhdasta. Lähdevedestä käytettiin sanontaa "elävä vesi". Sitä Jeesus lupasi

Samarian naiselle Johanneksen evankeliumin 4. luvussa. Jos jollakin perheellä on itämailla talonsa alla lähde, perheen pojat kulkevat kylällä

nahkaleili selässään ja huutavat: "Elävää vettä, täällä on elävää vettä!" Ehtoollisella juomme "siunauksen maljasta". Näin saamme Jesaja 12. luvun mukaan "ammentaa ilolla vettä pelastuksen lähteestä".

Danin lähteiden vesi virtaa ehtymättä kesät ja talvet Hermon-vuoren alla olevista suurista vesivarannoista. Veden juoksu on niin runsasta, että sen virtaamaksi on laskettu 30 000 kuutiometriä tunnissa. Se merkitsee 500 kuution määrää minuutissa.

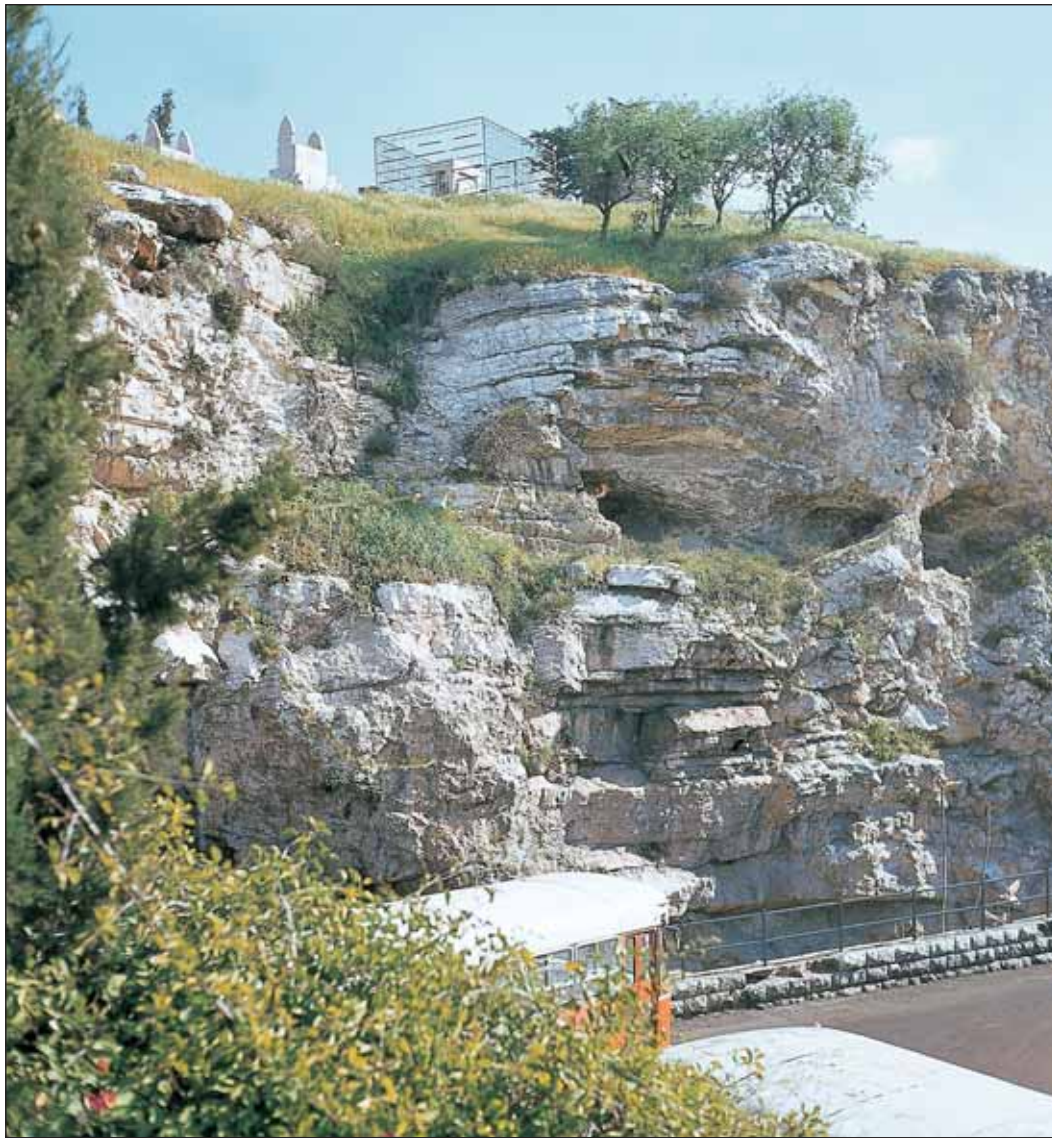
Qumranin rauniokukkulan länsipuolella on kuvassamme näkyvä Suomen karttaa muistuttava ja ensimmäiseksi löytynyt luola n:o neljä. Yksistään sieltä on paljastunut arviolta 15 000 käärön osaa. Löydöissä on koko VT lukuun ottamatta Esterin kirjaa. Neljännes aineistosta koskee Raa-

mattua, loppu on esseelaisten omaa uskon tulkintaa. Qumranin käärot todistavat mm. että Johanneksen evankeliumi ja Paavalin kirjeet ovat luonteeltaan ja käsitteiltään läpeensä juutalaista eikä siis kreikkalaista alkuperää. Myös kasteen ja ehtoollisen tulkin-
nalle ne antavat uutta valoa.

Samarian nainen sai kuulla Jeesuksen sanat: "Joka juositä vettä, jota minä hänelle annan, se ei ikinä janoa; vaan se vesi, jonka minä hänelle annan, tulee hänessä sen veden lähteeksi, joka kumpuaa iankaikkiseen elämään." Jeesus huusi lehtimajanjuhlan suurena hoosiannapäivänä temppe-

lissä: "Jos joku janoaa, niin tulkoon minun tyköni ja juokoon. Joka uskoo minuun, hänen sisimmästään on, niinkuin Raamattu sanoo, juokseva elävän veden virrat." Hengellinen herätys alkaa aina siitä, että ihminen "isoaa ja janoaa" Jumalan käden kosketusta elämäänsä.

Naulojen sanoma

Ristiinnaulitsemisessa käytetyistä kahdeksan tuuman takonauloista on sanottu: "Eivät naulat pitäneet Jeesusta ristillä vaan rakkaus." Kuten olemme jo todenneet, Messias samastuu pitaalisiin ja "sairauden lyömiin" ihmisiin. Tällainen salanimi annettiin Messiaalle, koska "hän istuu sairaitten ja pitalisten vierellä sitoen heitä". Muuan keskiaikainen kuuluisa rabbi sanoo Jesajan 53. luvusta: Vanhimmat oppineemme ovat selittäneet "yksimielisesti, että näin haavoitetaan Messias meidän pahain tekojemme tähden; ja jos joku ei tahdo, että hänen syntinsä näin kannetaan, hän saa kantaa ne itse". "Tämä tarkoittaa Messias-kuningasta: On kärsimystä, joka johtuu synnistä ja kärsimystä, joka perustuu rakkauteen, kun vanhurskas kärsii syntisten puolesta ja nuhteeton hurskas, joka ei ole syntiä tehnyt, sälyttää päälleen kaikkien pahat teot." Kuvamme ristin naulat puhuvat tästä rakkauteen perustuvasta sovituskuolemasta. Kun näytimme Gordonin Golgatasta vuonna 1954 otettua kuvaa pienelle, jo edesmenneelle Ismo-pojallemme, hän sanoi: "Isi, eihän se pure!" Niin selkeästi hän näki siinä "golgoolet" eli "pääkallon" hahmon.

Temppelin esiripun todistus

Jeesuksen kuolinhetkellä, kello kolmelta iltapäivällä, tapahtui ihme, josta evankeliumit kertovat yhtenäisesti: "Temppelin esirippu repesi kahtia ylhäältä alas asti" (Matt. 27:51, Mark. 15:38 ja Luuk. 23:45). Jos näin vakava asia on todella tapahtunut, siitä tulisi olla todisteita historiassa. Juutalaisten pääteos Talmud kertoo Nikodee-

muksen ystävästä Johanan Ben Zakkaista: "40 vuotta ennen pyhäkön hävittämistä sen läntinen lamppu sammui ja pyhäkön ovet avautuivat itsestään." Ben Zakkai nuhteli temppeliä, mutta sanoi samalla tietävänsä, että näin tulee käymään. Tämä tulkittiin siten, että "40 vuotta ennen temppelin tuhoa uhrit ovat kadottaneet

voimansa" (Jooma 39, b, Shabat 22, b ja Minhoot 86, b). Myös juutalainen historioitsija Josefus mainitsee, että itäinen ns. kupariportti "avautui itsestään" ja saatiin vaivoin vartioston avulla suljetuksi (Juutalaissodat VI; 5, 3). Merkillisintä on, että hän ajoittaa tämän Jeesuksen kuolinvuoteen 30 jKr. Hebrealaiskirje vetoaa tähän aiheeseen kolme kertaa.

Arkeologi Michael Avi-Yonah on rakennuttanut kuvamme esittämän Jeesuksen aikaisen temppelin pienoismallin. Taaempänä näkyy nelirivinen, 162 pylväällä rajoitettu pakanain esikartano, jonne papisto oli sijoittanut omat rahanvaihtajansa ja uhrieläinten myyjät. Edessä on naisten piha, jonka 15 askelmaa käsittävillä kaarevilla portailla leeviläisten kuoro soitti ja lauloi.

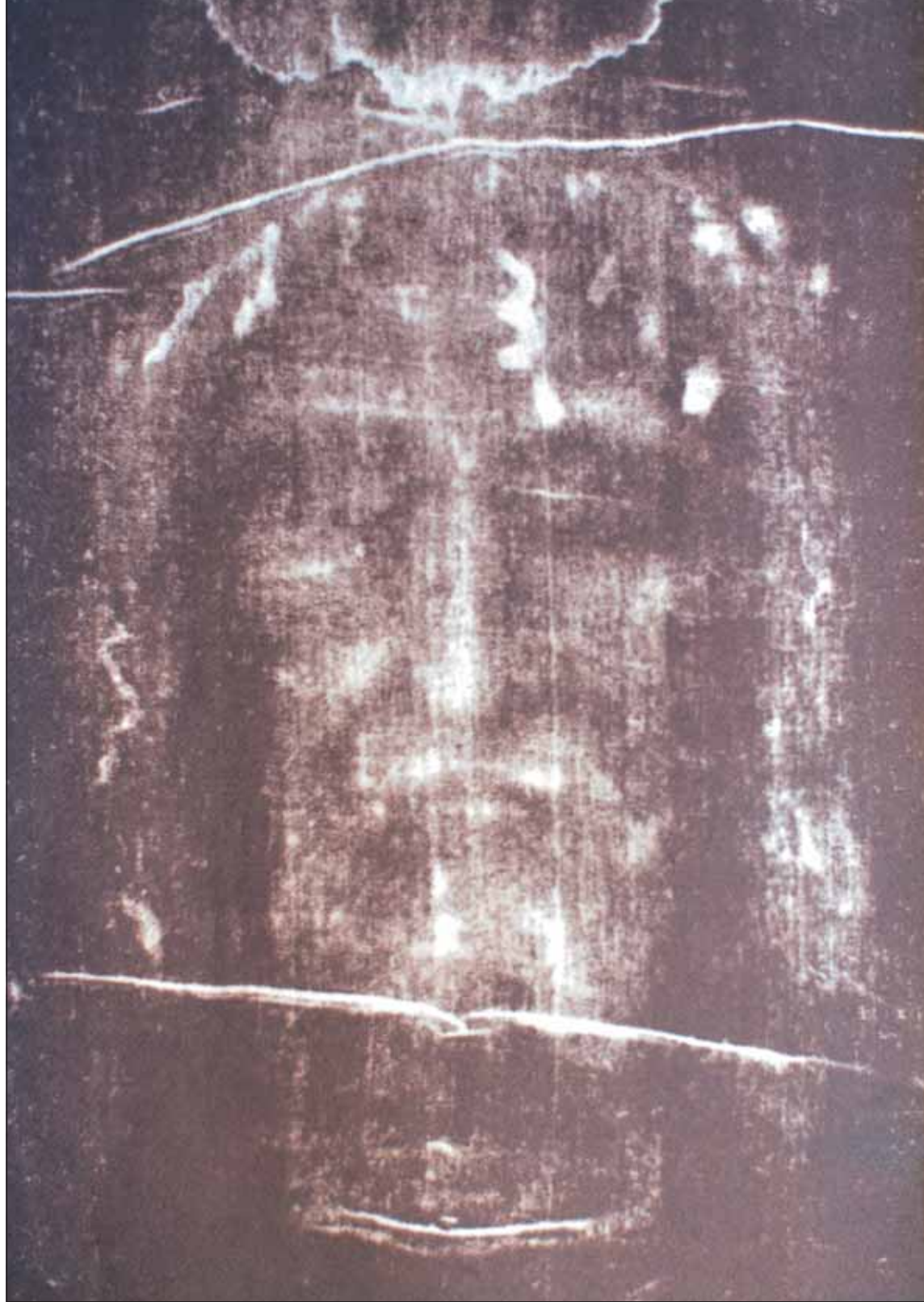
Oikeassa etukulmassa tarkastettiin pitaaliset ja vasemmalla tehtiin nasiirilupauksia (vrt. Apt. 18:18 ja 21:23). Kuparisen Nikanorin portin takana oli papiston esipiha, uhrialttari, eläinten ripustuskoukut ja marmoripöydät. "Suolahuone" sijaitsi vasemmassa kulmauksessa. Sen yläpuolella oli sali, jonne Sanhedrin kokoontui ja tilat, joissa työvuorossa oleva papisto vietti yönsä. Temppelin edessä olevat kultaiset portit, jotka olivat päivisin auki, johtivat kaikkein pyhimpään. Kuitenkin sen edessä oli vielä kolmen tuuman paksuinen kirjailtu esirippu, joka esti ihmisen näkemästä Jumalan pyhyttä. Uudessa liitossa papeilla ja miehillä ei ole omaa esipihaa ja etusijaa Jumalan edessä. Temppelin esirippu repesi kahtia. Siksi mikään ei erota meitä enää Kaikkein Pyhimmästä.

”Ilman käsiä tehty Kristus-kuva”

Moni taiteilija on pyrkinyt luomaan omaa Kristus-kuvaansa,
kuten tämäkin beetlehemiläinen kristitty taiteilija.

Kreikkalaisortodoksisessa kirkossa puhutaan ns. ”ilman käsiä tehdystä” Kristus-kuvasta, jota ei juuri tunneta länsimaissa. Se perustuu kirkkohistorian isäksi kutsutun Eusebiuksen 300-luvun taitteessa laajasti tallentamaan tietoon Syyrian hallitsijasta Abgarista, joka hallitsi Eufrat ja Tigris-virtojen haarukassa Edessassa vuosina 13–50 jKr. Eusebius mainitsee, että apostoli Tadeus (Matt. 10:3) olisi parantanut kuninkaan ”Kristuksen sanalla”. Vanha traditio kertoo kuitenkin, että kuningas Abgar V Ukama bar Manu parani liinan kautta, johon Kristus oli painanut kasvokuvansa.¹ Vuoteen 500 jKr. tämä kuvamotiivi esiintyi vain sivuseikkana. Historioitsija Evagrius, joka eli 527–600, kertoo, että persialaisten piirittäessä Edessaa v. 544 kaupunkilaiset ”noutivat Jumalan luoman kuvan, jota ihmiskäsi ei ole tehnyt”. Muslimeille tämä Edessan liina oli 600-luvulla merkittävä tulonlähde, koska py-

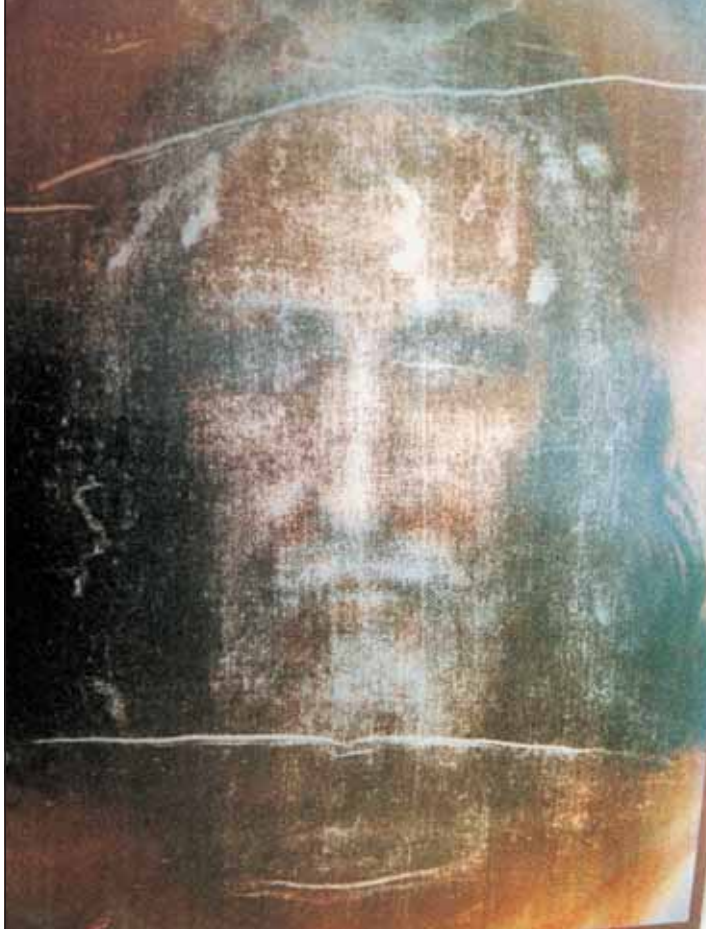
hiinvaeltajat tulivat kaukaakin sitä katsomaan. Kreikkalaisortodoksinen kirkko kutsuu sitä nimellä ”mandylion”. Myöhemmin tutkijat ovat samastaneet sen Torinon käärinliinaan.

Kun Torinon käärinliinasta otettiin ensimmäiset valokuvat, ilmeni että liinanen esittääkin negatiivikuvan. Se merkitsee sitä, että itse kuvanegatiivissa onkin varsinainen oikea kuva. Tällaista ei kukaan taiteilija ole voinut aikanaan keksiä. Torinon käärinliinan parrakas hahmo poikkeaa täysin varhaisen kirkkotaiteen apollomaisesta parrattomasta Kristus-hahmosta. Ikonitaide alkoi esittää 600-luvulta lähtien Kristuksesta kuvaa, joka muistuttaa Torinon käärinliinan hahmoa. 1000-luvulta alkaen on kirjallisuudessa mainintoja Edessan liinasta, jossa ei ole pelkkä kasvokuva, vaan koko vartalo. Ilmeisesti kokoon-taitettu käärinliina on jossakin vaiheessa avattu. Näin huomattiin myös, että naulojen jäljet eivät ole klassisesti kämmenissä, vaan ranteissa, kuten Torinon liinasessa. Kun käsintekemätön Kristuskuva eli mandylion katosi historian näyttämöltä, tuli Ranskassa 1300-luvulla esille Torinon käärinliina, joka muistutti kasvokuvan osalta mandylionia.

¹ Ks. Eusebiuksen kirkkohistoria I, 13:1–22 ja II, 1:6–7 sekä Ortodoksia 28/1979 FL Merja Merraksen artikkeli ”Torinon käärinliina – jälleen löydetty mandylion”, ss. 113–129.

Israelin muinaismuistoviraston kasvien siitepölyn erityistuntija tri Uri Baruch joutui oman tieteenalansa tutkijana antamaan lausuntonsa käärinliinan aitoudesta. Muuan sveitsiläinen kriminologi oli huomannut ensimmäisenä, että käärinliinassa oli pään

ympärillä kukkien ja kasvien jälkiä. Hän esitti, että niitä pitäisi tutkia. Tästä alkoi uusin vaihe 70-luvulta lähtien. Tiedemiehet tunnistivat jäljistä useita kasveja. Koska liinaa ei saa vapaasti tutkia, sveitsiläiset ottivat lopulta teipillä pieniä näytteitä, jotka numeroitiin. Tri Uri Baruch sai syksyllä 1998 kutsun Yhdysvaltoihin tutkimaan teippeihin tarttuneita hiukkasia ja niissä olevaa siitepölyä.

Siitepöly on koostumukseltaan hyvin kovaa säilyen vuosisatoja ja jopa -tuhansia. Suomestakin on löytynyt Karijoen Susiluolasta outoja siite-

pölykerroksia, joissa on mm. pyökin siitepölyä. Pyökkiä ei ole ollut maassamme viime eikä sitä edellisen jääkauden aikana. Siksi löydösten ajoitus on määritelty 100 000 vuotta sitten olevaan kauden. Tri Baruch tunnisti Torinon käärinliinasta usei-

ta kasvilajeja. Yksi niistä kasvaa Siinailla, Jerusalemissa ja Jerikossa, mutta ei missään muualla maailmassa. Tällainen tunnistus on yhtä luotettavaa kuin sormenjälkitutkimus. Juutalaisena tutkijana tri Uri Baruch ei koe mitään tarvetta käärinliinan aitouden varmistamiseksi. Asiaan voi tutustua lähemmin Internetissä Marylandin yliopiston sivuilla nimellä Uri Baruch. Juutalaiselle kuolinliina on saastainen. Siksi onkin outoa, että mandylionia eli ilman käsiä tehtyä Kristus-kuvaa on säilytetty kautta vuosisatojen. Puhuisiko se siitä, että liinanen ei olekaan kuoleman, vaan elämän todiste.

Herran siunauksen salaisuus

Kun siunaamme päätteeksi kirjamme
lukijan käyttöön, on hyvä muistaa,
että ehtoollinen ja kaikki seurakunnan
toimitukset päättyvät Herran siunaukseen.

Nämä 4. Moos. 6:24–26 jakeet
mainitsevat kaksi kertaa ”Herran kasvot”:
”Herra valistakoon kasvonsa sinulle ... ja
Herra kääntäköön kasvonsa sinun puoleesi.”
Juutalaisessa kirjallisuudessa puhutaan Messiaasta
”Kasvojen enkelinä” ja ”Kasvojen ruhtinaana”.

Rukouskirja Siduur pyytää
Uuden vuoden rukouksessaan,
että Israelin ”edusmies”,
”Kasvojen ruhtinas Jeesus”, välittäisi rukoukset
Jumalan telttavaarujen sisälle.

On sattunut, että synagogassa kysytään,
kuka tuo ”Jeshua” eli Jeesus oikein on
– sillä yleensä hänestä käytetään
lyhennystä Jeshu.

Vain messiaaniset Jeesukseen uskovat lausuvat
tämän ”pelastaja”-nimen kokonaisuudessaan.

Herran siunauksessa pyydetään,
että Herra kirkastaisi meille kasvonsa.
Olisiko tässä puhe Kristuksen kasvoista!

Kirjoittajamme **Risto Santala** lukee tässä viimeisessä kuvassaan Herran siunausta "livenä" hepreaksi. Temppelissä papisto noudatti siunatesaan määräystä, että kädet ojennettiin pään yläpuolelle – hajaannuksesta oli säädetty, että ne nostettiin hartioiden tasalle. Niinpä Risto-rabbi pitää lapionsa vaatimattomasti puolitangossa. Herran siunaus on sinä-muodossa, koska se annetaan kullekin henkilökohtaisesti. Isämeidän on me-muodossa, kuten juutalaisten oppineiden mukaan tuli tehdä myös yksityisissä rukouksissa. Näin emme toimi itsekkyydestä, vaan samas-

tumme seurakuntaan. Heprean siunata-sana "levareech" merkitsee sananmukaisesti "panna polvilleen". Näin käy usein, kun Jumala siunaa omiaan. Psalmin 22 messiaanista ateriaa kuvaavissa loppujakeissa (30) sanotaan, että "hänen edessään polvistuvat kaikki". Tätä joudumme opettelemaan ehtoollispöydässä.

Siunatuksi lopuksi, kuten papit sanovat, tahtoisin liittää vaimolleni rakkaasta "Levähtäkää vähän" -rukouskirjasta sanat, jotka hän on alleviivannut 50 vuotta sitten. Tämä Suomen Lähetys-

seuran julkaisema **Fredrik Wislöffin** kirja on paras aarre, mitä aikanaan on julkaistu. Näin hän kirjoittaa:

”Ehtoollisessa toimii *Jumala*. Yksin *Jumala*! Et sinä! Sinun asiasi ei ole antaa ehtoolliselle voimaa; vaan ehtoollisen tulee antaa sinulle voimaa.

”Ehtoollinen on aina sama, tunnet sinä sitten itsesi ihanan tunnelman ja Jumalan läheisyyden tunnon läpitunkemaksi tai tunsit itsesi kuivaksi ja haluttomaksi. Sinun asiasi on vain ottaa vastaan leipä ja viini, ja ehtoollinen vaikuttaa sitten omalla voimallaan. Sinun ei edes tarvitse *rukoilla*. Rukouksesi ei lisää ehtoollisen voimaa. Sinun ei välttämättä edes tarvitse ymmärtää, mitä ehtoollisessa tapahtuu. Kukapa oikeastaan ymmärtää ehtoollisen arvoituksen?

”Ehtoollisessa voit olla aivan *hiljaa*. Tässä toimii *Jumala*. Sinun ei tarvitse tehdä muuta kuin *ottaa vastaan* – ja samassa pääset osalliseksi *Jumalan voimasta*.”

